

VABADUSPÄEVA

NUMBER
KAITSE

LOD

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

„EKS-MAJA“ on kõige vanem ja oma tusedate reserve ning arvurikka kindlustusvõtjate pere tõttu võimsaimad ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“ („EKS-MAJA“) kindlustab õnnetuse vastu: tule-, elu-, klaasi-, koduloomade ja murdvarguse kindlustuse aladel.

„EKS-MAJA“ JUHATUS:

TALLINNAS, LAI TÄN. 1. TEL. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pank. Tel. 427-49.

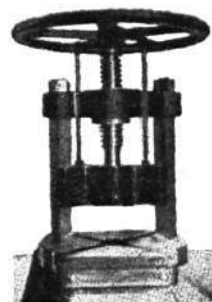
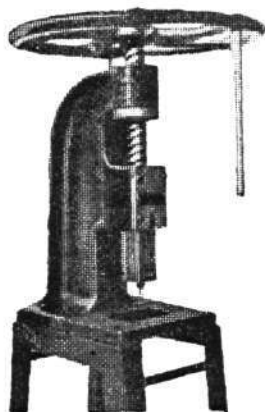
OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

AGENDID IGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.

KASSAKAPID, MOOTORID, MASINAD

M/T. „L A V E R N A“

TALLINNAS, PÄÄSUKESE 4. KÖNETR. 308-12

ALATI LAOS

SPINDEL- JA EKSTSENERPRESSID

Kinnis-
varaomanikkude
Pank

Tallinnas, Harju tän. 48.
Telefon 444-44.

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide, telefon 451-94

Tegev toimetaja leitn. A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülge teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 4

1934

SISUKORD:

- J. Viigant* — Meie iseseisvus ja rahva tulevik.
J. Roska — Riigivanem Konstantin Päts 60-aastane.
R. Stockeby — Riigivanema K. Pätsi 60-nda sünnipäeva puhul.
V. Kattenberg — Konstantin Päts sõjaministrina.
J. Saarson — Meie põllumajanduse saavutusi iseseisvuse kestes.
J. L. — Maastikusõit.
— Kaitseliidu mereüksuste pealike vormikirjeldus.
— Võrumaa — suusamaa.
N. Rg. — Koolipoisid.

VÄÄRTMETALLASJADE
JA MÄRKIDE TEHAS

ROMAN
TAVAST

VALMISTAB EESKUJULI-
KUS VÄLJATÖÖTUSES:

Väärtmetallidest esemeid:

auhindadeks, kingitusteks,
kodu kaunistamiseks ja ma-
japidamise otstarveteks.

Märke, medaleid, plakette ja metallkujusid.

**Vormitunnuseid ja metall-
nööpe.**

**Graveerimisi igasuguseid,
käsitsi ja masinal.**

**Metallvorme, pressimise ja
lõikamise riistu igasuguste
teiste tööalade tarvis.**

**Metalltempleid, reljeef- ja
kullatrüki tarvis, ning laki-
pitsateid.**

**Emailsilte, nimelaudu, numb-
reid ja reklaamplakateid.**

TALLINN, V. ROOSIKRANTSI 6
KÖNETRAAT 452-79.

Miks on

• kindlustusselts «EESTI»

(asut. 1907. a.) tõusnud läbikäikude suuruselt Eesti ühistegelise kindlustuse alal
esikohale?

Seepärast, et kindlustusselts „Eesti“, olles vaba igasugustest poliitilistest ja teistest majandusettevõtetele kahjulikest kõrvalmõjutistest, on suuteline takistamatult teenima oma liikmeskonda parimaaga, mida võimaldab teadus, kogemused ja tegelikud võimalused.

K/s. „EESTI“ ei tee kellelegi takistusi liikmeks astumiseks, kuid ta ei sunni kedagi liikmeks astuma.

K/s. „EESTI“ ümber on koondunud laialdased hulgad igalt alalt, kes peavad lugu solidsesest kindlustusest.

Seltsi valitsus: Tartus, Suurturg 8. Osakonnad Tallinnas ja teistes linnades.

METSA- JA PUUTOOSTUS

A/S. „VIKTORIA“

TALLINN, KOPPEL, VENE-BALTI TEHAS,
KÖNETRAAT: KOPPEL 13.

*OSTAME SUUREL JA VÄIKESEL
ARVUL KUUSE- JA MÄNNIPAKKE.*

Sõjaväe

Majandusühisus

Juhatus ja peakauplus

Tallinn, Vene t. 5, telef. 429-42

Osakonnad:

Tallinn, Kopli 21

„ S. Juhkentali 23

Tartu, Kүүni 3, telef. 11-16

Võru, Jüri 24, telef. 1-29

Rakvere, Lai 17, telef. 79

Pärnu, Rүүtli 27, telef. 2-97

Narva, Malmi 1, telef. 1-43

Rätsepa- ja kingsepa- töökojad

Tallinn, Lai 23—2, telef. 469-96

Spetsiaalsete vormi-
ja säärsaabaste töö-
koda kaitseliitlas-
tele ja kaitsevæele

Alates 1. I 1934
on rätsepatöökoja
uueks meistriks se-
nine Vig. Sõjam.
Ühingu meister hra
J. Polikarpus

— Odavad hinnad —

Ostame

peekoni- ja
pekisigu,
veiseid,
vasikaid
ja
eksportlambaid.

Müüme

igasuguseid
tapamaja,
vorsti- ja
konservi-
vabriku saadusi
ja
kollast ning kirjut
pesuseepi.

Ühisus

„Estonia Eksport- tapamajad“

Tallinn, S. Tartu mnt. 101,
postk. 33, tel. 309-53 ja 305-51.

o/ü.

SYSTEMA

Tallinn, Lai 9.
430-09. 430-09.

Soome ainesindused:

Fiskars,
noakaup, vedruteras, teras-
loogad j. n. e.

Billnäs,
kirved, käsi- ning põllutöö-
riistad.

Högfors,
email. supelvannid, kausid
j. n. e.

Grundström,
rahakapid, soomusüksed
j. n. e.

Väribon,
kirjutusmasina lindid, vär-
vid.

Hermetic,
tuubid ja kapslid.

Taito,
elektriarmatuurid, iluasjad
tinast, moodsad lambivar-
jud pergamentpaberist.

Peltiteos,
moodsad keedunõud ja ma-
japidamistarbed vasest ning
roostevaba terasest.
Elektrikeetjad.

Teised ainesindused:

Brunsviga,
arvutusmasinad.

Burroughs,
arvutus- ning raamatupida-
mismasinad.

Remington,
kirjutus- ning raamatupida-
mismasinad.

Roneo,
paljundusaparaadid ja -tar-
bed.

Roto-Debego,
paljundusaparaadid ja -tar-
bed.

Adrema,
adresseerimismasinad ja
-tarbed.

Crusader,
kirjutusmasina tarbed.

Pacent,
helifilmiaparatuurid.

Kodumaa
kartoteegid.

j. n. e.

TÖÖ ON ELU ALUS

Töö on ka meie noore vabariigi üks kandejõududest

Kaaskodanikud! Tarvitades meie kaupa kindlustate vabariigi majandust, ühtlasi andes tööd hulkadele. Vabariigi aastapäeval loeme meeldivaks kohuseks avaldada oma südamlikemat tänu kogu tarvitajas- ja kaupmeeskonnale selle suure vastutuleku eest, mis meile vabrikusaaduste rohke tarvituse näol on osaks saanud

Austavalt

AKTSIA SELTS

Oskar Kilgas

TRIKOO-, PITSI-, SUKA- JA RIIDEVABRIK
TALLINN, VOLTA 3

„OMA“ büroo-hoone Tartus.

Kindlustusselts

„OMA“

Eesti omavalitsuste ja ühistegeliste asutuste ettevõte.

Selts toimetab: Tule-, elu-, õnnetusjuhtumite-, klaasi-, murdvarguste-, looma- ja rahekindlustusi.

„OMA“ ümber on koondunud kõige laialdasemad majaomanikkude, taluomanikkude, ärimeeste ja töösturite ringkonnad, ametnik- ning tööliskond ja ühistegelised ettevõtted ning omavalitsused.

Seltsi peakontor; Tartus, Riia t. 41, oma majas.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 600.000.—.

Hind 30 senti

Laitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

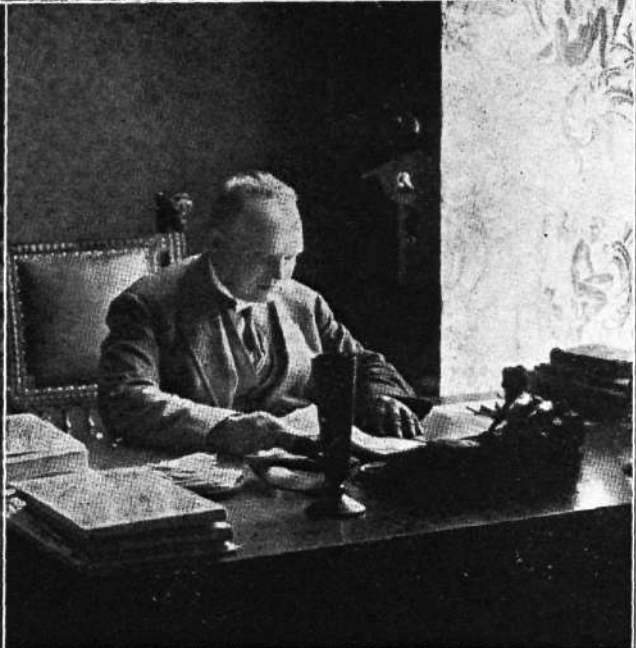
Nr. 4

Tallinnas, laupäeval, 24. veebruaril 1934

X aastakäik

RIIGIVANEM KONSTANTIN PÄTS

Pille riigivanema K. Pätsi koduses elusf.

Ülal: riigivanem perekonna liikmete keskel puhketundi veetmas.

Keskel vasakul: riigivanema armastatuim mõtiskelu park oma kodu talus.

Keskel paremal: riigivanem koduses töökabinetis.

All: Külalisi ootel.

MEIE ISESEISVUS JA RAHVA TULEVIK

C. R. Jakobson: Minu elusõna on: Õnnis on see mees, kes tegusid oma õnnistuseks teeb.

„Meie oleme kümme ja enam korda välja ütelnud, et meie eesmärk on see: Eesti rahvale ühesugused õigused tõiste rahvustega. Senni, kui meie rahvas selle eesmärgi ei ole jõudnud, ei või meie ilmiski rahust rääkida.“ See C. R. Jakobsoni poolt enam kui poole sajandi eest sõnastatud eestluse tegutsemise eesmärk jäi pärast Jakobsoni surma veel aastakümneiks meie rahvale saavutamatuks unistuseks. Lõplikku teostamist leidis see juhtlause aga alles Eesti omariikluse loomisel.

Maareform ja omavalitsus, sotsiaalseadused ja emakeelne kool — need nõuded kõlasid katkestamatu refräänina juba möödunud sajandi keskkümneist alates. „Maad ja vabadust“ — oli juba 40-date aastate talupojarahutuste võitlustahteliseks lipukirjaks. Ja selle loosungi kõmiseva muusika saatel läks ka iseseisva Eesti partisaansõdur võitluse enamlike rõõvõude vastu ja otsustas eesti rahva saatuse vabadussõja võidus. Seepärast püsibki maareform, millega pühitati lõplikult sajandite pikkuse ikke kõnts meie vabadusetahtelise rahva turjalt — meie iseseisvuseaegsete väärtusavutuste esireas.

Maareformiga loodi elamisvõimalused kümneile tuhandele eesti perekondadele. Kuid maareformiga pandi alus ka nende rahvaliikmete iseseisvale algatusvõimele, teohtele ja kordasaatmise usule. Ja see psüühiline mõju, tõstes märgatavalt nende uusmaapidajate isiklikku teovõimsust — ongi teguriks, mis sunnib tunnustama meie radikaalset maauendust riikliku iseseisvuse tähtsaimaks väärtloominguks.

Isegi kõige suurem skeptik võrreldes tänapäeva Eestit ennemaailmasõjaaegsega ei saa salata, et Eesti väline kui seesminegi ilme on muutunud põhjalikult iseseisvuse kestes. Kümnete kilomeetrite pikkused magistraalkraavid läbistavad soode südant, avades põlluharijate perele sadadetuhandete hektaarilised võimalused uudismaade ülesharimiseks. Süvendatud jõed kannavad edasi magistraalkraavidest kokkuvoolava vee, vabastades liigveest üha uusi ja uusi maa-alasid. Kümned tuhanded korralikult hoonestatud talud, moodsalt sillutatud ja hõõveldatud teed, nägusad koolimajad, valgusküllased rahvamajad ja haiglad kõnelevad neist kapitalidest, mis on paigutatud riigivõimude ja rahva poolt Eesti välisilme kultiveerimisse rahva muutunud elutarvete rahuldamiseks. Sunduslik 6-aastane algharidus, kesk- ja ülikooli haridusega kodanike hulk, riiklik hoolekanne, rahva järsult kasvanud kultuurinõuded ja tõusnud elustandard kriipsutavad teravajoonele alla neid edusamme, mis on saanud võimalikuks vaid iseseisva omariikluse tõttu. Pole kulunud paarikümnet aastatki ajast, millal olime alles killuke rüüst Venemaad, kus lautas pooljoobnud vene tšinov-

nik ja balti parunist „mõisahärra“ kihutas sügise ajajahi halloo-meeleolus hagijate karja kannul üle orasepõldude. Nüüd aga oleme killuke Euroopast, „väike rannamaa“, kelle kultuuritarbed ja elusisustus on liginemas Euroopa tuhandeaastaste suurriikide tasemele.

Iga ühiskondlik koondus-organisatsioon kui tervik koosneb üksikuist rakukestest — inimestest. Üksikute elavate rakukeste — inimeste — kogumik moodustab riigi. Mida tugevamad, eluvõimelisemad on üksikrakud ja mida kiiremini nad alluvad organismi ühis- tahtele, seda tugevam on organism. Samasugune lugu on ka riigitervikuga. Nii üksikinimese kui ka rahvuste arengus on märgatavad kolm arenemisjärku. — Esimene — lapsepõlv (sündimisest suguküpsuseni), teine — noorpõlv ja täisiga (suguküpsusest raugaeani) ja kolmas — raugaiga. Need kolm arenemisjärku pole iga isiku juures ühepikkused. See on maksev ka üksikute rahvuste ja riikide kohta.

Moodsa hingeteaduse alusel on inimese kujunemisel isiksuseks tähtsaim teise arenemisjärku esimene pool, s. o. ajajärk suguküpsusest täisealisuse alguseni, sest siis ammendab ta otsustava materjaali isiksuseks kujunemisel. See on teatud piirides maksev ka üksikute rahvuste kohta. Mida soodsamad arenemisvõimalused suudab riigivõim luua oma rahvaliikmeile, seda kiiremini areneb rahvus väljakujunenud isiksuseks. Ja siin tuleb esijoones arvestada rahvuse omapärasust, kui tähtsaimat momenti rahvuse isiksuseks kujunemise teel.

Eestlase rahvuslik omapärasus väljendub reljeefelt ta väljapaistvas isendlikkuses-individualismis. See võimas individuaalsus torkab otsekohe silma meid külastavaile tähelepanelikumale võõrastele. Nii kinnitas paari aasta eest Eestit külastanud prantsuse kirjanik Maurice Bedel: „Eesti rahvas on oma põhiolemuselt individualistlikuma loomusega rahvad maailmas.“ Ja täiesti õigesti tähendab Eduard Laamann ühes pikemas kirjutuses: „Ei ole kahtlust, et üks meie rahva tervematest tungidest on tema individualism. „Ise olgu mees!“ See on meie rahva üks õilsamatest elureeglitest. Hoolimata sotsialistlikust ajavaimust, löi see individualism ürgjõulise hooga läbi maauenduses. Isegi sotsialistid olid sunnitud talle alla vanduma. Rahva suhtumine maale on aga üks tema kõige sügavamaist elusuhatumistest. Kuidas see kujuneb, selle järele peab seadma end kõik muu, — tema ühiskonna elu ja poliitika.“

See eestlase võimas isendlikkus ongi kannud meie rahva läbi sajandite masendava surve. See ennast armastav ja ennast harrastav isendlikkus on aga ka sa- geli olnud suureks komistuskiviks meie rahva ühis-

tevõtete teostamisel. Iseseisva omariikluse väärtus peitub aga ka selles, et ta võimaldab juhtida seda rahva loomumast isendlikkust neisse rööpasse, kus see muutub määratuks loova jõu teguriks. Iseseisva omariikluse raamides on võimalik kujundada täiuseni eesti rahva vaimset omapärasust, mis pole mõeldav üheski võõraist rahvusist olenevas alluvuse vormis.

On palju põhjusi oletamiseks, et meie rahvus tervikuna pole veel jõudnud välja sellest kaootilisest hingeseisundist, mis on omane üksikisikule ta noorpõlves (suguküpsuse ajajärgul). See torkab silma meie rahva seesmise ühtluse puudulikkuses. Kui üksikisik jõuab täisikka, siis noorpõlve kaootiline, haiglaselt siia-sinna rabelev hingeseisund omandab tasakaalu ja seesmise ühtluse. Nii on seisukord ka rahvaste elus. Rahvuse iseseisvus aga loob soodsad eeldused selle kooskõlalise hinge- ja huvideühtluse saavutamiseks, mis on nii vajaline rahvusele ja riigile ta ülesrühkivas tegutsemises.

Iseseisvumise tung on väärtuslikemaid loomumadusi nii üksikisiku kui ka rahvuse juures, sest see võimaldab kõigi jõudude maksimaalset rakendamist ja olemasolevate looduslike eelduste ja varade täit kasutamist. Tarvis vaid kujutella enestele, missugused olemasolu võimalused avaneksid eesti rahvale siis, kui mõni välisvõim idast või läänest teostaks oma kolonisationi kavatsuse meie maavarade arvel. Ingeri ja Karjala saatust, kus püüdlükud, teotahtelised talupojad — maa pärisomanikud — saadeti sunnitööle põhja metsadesse, kuna nende loodud varandusi hakkasid kasutama räpase enamurahva väljast sisseveetavad kolonistide jõugud — seisab meile veel ligilähedal.

Iseseisva riigi vormis, mis teeb võimalikuks majanduslike ja kultuurivarade kasutamise kõigile rahvalikkneile — on võimalik maa pärisrahval kasutada täies ulatuses oma peremeheõigusi ja nõuda ka vähestelt, et meid koheldaks samaväärselt teiste, vanade kultuurrahvastega. See rahvale omane enese maksmapaneku tung leiab aga täit rahuldust vaid iseseisvas riigivormis.

Nii loob riiklik iseseisvus ainsa täiusliku seisundi rahva omapärasuse, seesmise ühtluse, iseseisvuse ja enese maksmapaneku tungi kujundamiseks ja kasutamiseks kogu rahva hüvanguks. Me teame aga, et need neli momenti on tähtsaimaid nii üksikisiku kui rahvusegi arengus ta kujunemisel täisealiseks isiksuseks.

Me elame ajal, millal üksikute isikute, kihtide ja rahvaste mured ähvardavad kasvada kõigil üle pea. Me teame, et tänapäeva ühiskond pole mitte ühtekasvanud tervik, vaid vahelduvate ja üksteisele vastu käivate huvide kogumik. Kõneldes meie iseseisva omariikluse saavutusist ei saa jätta kahe silma vahele ka meie raskusi ja valitseva kriisi tunnuseid. Võttes teadmiseks meie sotsiaalse kriisi olemasolu valitseva majandusliku kriisi taustal ei tohi me aga unustada, et sotsiaalne kriis valitseb tänapäeval majandusliku kriisi kõrval peagu kogu maailma rahvaid. Ja meie ühiskondlik kriis on mitmeti vähem kui mõnelgi Lääne-Euroopa suurrahval.

Meie sotsiaalse kriisi üheks tunnuseks on kinniolek päevaküsimusis. Isegi meid külastanud välismaalased on avaldanud korduvalt imestust tõsiasi üle, et meie rahva huvi on koondunud peagu täies ulatuses sisepoliitilistele küsimustele, kuna välispoliitilised sündmused ja kaugema ulatuselised tulevikuhuvid jäävad kõrval meie inimeste huvisektorist. See on eriti silmatorkav meie väliskaubanduse suunatlustes. Aastate jooksul on meil taoteldud vastavate ettevõtete poolt peamiselt kergema vaevaga saavutatavat silmapilgu kasu, kuna unustusse on kippunud jääma tulevikuperspektiivid. Toodud väite üheks tõenduseks olgu tõik, et nüüd, millal Saksa turg kipub libisema käest põllumajandussaaduste turundamisel, on meil suuri raskusi Inglise turu hilinenud sissetöötamisel. Ühelegi meie hulgast pole vist saladuseks, et üheks tugeva riikluse kandvaimaks alustalaks on — tahtejõuline, vastutustundeline, töökas ja rahvuslikult meeletatud riigikodanik. Meie vastavate asutuste poolt on aga tehtud liig vähe riigikodaniku sihiteadlikuks rahvustunde kasvatamiseks. Isegi meie lõunanaabri, lätlaste, juures töötab siseministeeriumi juures vastav sisepropaganda osakond. Meie oleme aga elanud „kokkutõmbamise“ tähe all ja nimetamisväärtne, mis on tehtud kodaniku rahvustunde kasvatamisel, on tehtud suurelt osalt vabatahtliku omakaitse organisatsiooni — kaitseliidu — poolt. Sest meil pole jätkunud huvi nõutaval määral kaugema tuleviku jaoks. Teiseks silmapaistvaimaks sotsiaalse kriisi tunnuseks on — erakondlike kihihuvide eelistamine rahva üldhuvidele, mille tulemusena on süvendatud kihtide vastolusid, ja nii mõnigi kord on parteimajandus kippunud asendama rahvamajandust.

O.Ü. „RAHVAÜLIKOOI“

EESTI KIRJANDUSE JA KIRJUTUSMATERJALIDE SUURLAOD

TALLINNAS.

Teenimine kiire, vastutulelik ja ausameelne.
Nõuandmine ilma ostukohustuseta kõigis
meie alasse puutuvais küsimusis.

Harju tän. 48, oma majas,
tel. 444-39 ja 444-37.

Jaani tän. 6, pangamajas,
tel. 446-67 ja 446-66.

Riikliku kohustustunde asemel on sisendatud kodanikesse üksikute klasside võimu vallutamise püüdu ja kasvatatud jätmatud nõudmistungi riigi vastu.

Erakondade omavahelises võitluses on aastate jooksul järjekindlalt püütud alavääristada meie juhtivaid riigimehi ja selle tulemusena on tekkinud laiade hulkade rahulolematust ja pettumust olemasolevaga. See on tekitanud isegi teatud alaväärsustunnet eestluse suhtes ja kahtlust meie riiki loovais ja enesevalitsemise võimeis.

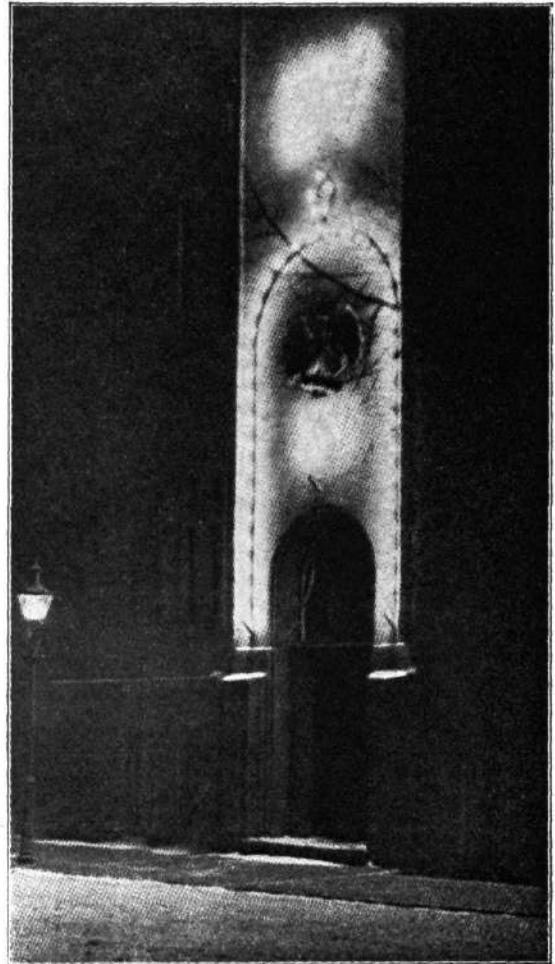
Kui arvata siia juure veel valitseva süsteemi puudustena meie lühikeseealised valitsused ja sellest tingitud rahvamajanduse kavakindlusetus, siis on täieliselt arusaadav see rahva hinges toimunud ühiskondlik — psühholoogiline murrang, mis teostas põhiseaduse muutmise.

Kõneldes riikliku kohustustunde puudulikkusest ja rahvakihtide vastutatamatust nõudmistungist riigi vastu tuleb aga ütelda, et siin ei saa veeretada süüid ainult seni poliitika juhtide ja endise süsteemi arvele, kuna teatud osa on siin etendanud ka valitsev ajavaim. Ajavaim on aidanud kaasa meie rahva psüühi muutmisele. Siin on kahtlematult õigus Christiansenil, kui ta kirjutab (raamatus — „Das Gesicht unserer Zeit“): „Tänapäeva inimese iseloomuline joon on pinnapealsus ja sellest tingitud äärmuseni küündiv iseteadvus ja kaasinimeste mittearvestamine, teiselt poolt pessimism ja hädaldamine, närvilikkus.“

Möödunud põhiseaduse muutmise tõestas aga kogu maailmale, et ka ilma kodusõja, verevalamiseta ja korralageduseta on võimalik muuta riigivõimu teostamise süsteemi, kui aga rahval jätkub meeoleolulist kainust, endasse süvenenud otsustamisvõimet ja õiget poliitilist vaistu. Kui suur vahe on rahvaste endavalitsemise võimes, seda tõendavad hiljutised sündmused Prantsusmaal. Üks sisepoliitiline skandaal oli seal küllaldaseks põhjuseks ohvräterohkele tänavarahutusile. Eesti rahvas aga, kes oma individualistlikelt loomuomadusilt on hingesugulane prantslasile, ei kaotanud oma riiklik-ühiskondlike tähisteh vahetamisel meelegindlust ja hingelist tasakaalu, vaid olles püsivalt järjekindel oma tahte läbi surumises püsiv lõpuni ka seaduslikkuse rööpais.

Toompea loss vabaduspäeva ööl sätendavas tuliehtes

Kaitseliidu peastaabi portaal pidulikus säras

See eestlasile omane hingeline tasakaal, meeoleolukainus ja sitkus ülesseatud eesmärkide vallutamisel (mis nii teravajonelisena kerkis esile möödunud põhiseaduse muutmisel) annab otseseid tõendeid oletamiseks, et eesti rahvas ka tulevikus igasugusest ettesattuvaist raskusist suudab vankumatult sammuda läbi.

Mis aga puutub eelpuudutatud nõudmistungisse riigi kui igavesti heldekäelise ja tühjendamatu taskutega jõuluvana vastu, siis ka siin mängib osa teatud isamaaline ja ühiskondlik moment. Eesti kodanik, valades vabadussõjas verd talle sel ajal veel ebamäärana tunduva iseseisva omariikluse mõiste eest — võtab riiki ka tänapäeval teatud määral isikliku saavutusena. Riik pole talle mitte „paljas õiguslik mõiste, vaid on nagu oma aare, ülim autoriteet, kes peab abitule tulema oma tarkusega appi.“ Ja rahvuse liikmele, kes on sajandeid elanud omandusõiguseta — tundub riik esijoones vaid siis ülima õigluse allikana, kui ta suudab rahuldada ta kui kodaniku isiklike huve. Arvestades ülaltoodut peaks olema selge, et üksikute kihtide vastuolude õhutamisel tugeneva vastutustundetu nõudmistungi kadumine riigi vastu — peaks olema vaid ajaküsimus.

Pabeross

Regatta

Eriti nõudlikele. Pehme
maitse. Peen aroom!

Meil tuleb pidada silmas tõsiasja, et kogu rahva ühiskondlik heaolu teostub vaid kõigi rahvaliikmete suuremal või vähemal enesekitsendusel. Kildkondlike huvide asemele — eesti rahva üldhuvid, üksikute, laialivalgivate tahteimpulsside asemele — kogu rahva distsiplineeritud ühistähe... See kujunegu meie lipukirjaks vabariigi uuel eluaastal. Ei eksi vist need, kes kinnitavad, et kaheksümnes sajand on meie kollektiivsuse ning uue vabatahtliku distsipliini sajand. Mida tugevamini vabatahtliku distsipliini ja endakitsenduse vajadus on juurdunud rahva laiadestse hulkadesse, seda elujõulisem ühiskond, seda kõrgem rahva sotsiaalbioloogiline väärtus, seda võitlusvõimelisem rahvas.

Ülemaailmse nähtusena torkab viimasel ajal kõikjal silma, et rahvused tõmbuvad enesesse, koonduvad tugevamaiks ühikuiks, sest elu on näidanud, et kriisiraskustega suudab tulemusrikkaimalt võidelda tugevasti organiseeritud ühiskond.

Möödunud aasta rahvusvahelises olukorras on kerkinud esile nähtusi, mis kriipsutavad käskivalt alla meie rahva koondumise vajadust. Saksamaa ja Jaapani lahkumisega Rahvasteliidust on see rahvusvaheline tülküsimuste lahenduste parlament kaotanud palju oma tähtsusest. Ometi oli Rahvasteliidu tähtsus eriti suur just väikeriikidele. Samuti varisesid möödunud aastal kõik katsed, mis tehti maailmamajanduse kriisi kõrvaldamiseks.

Londoni maailmamajanduse konverentsi lõhkiajamine ja Ameerika Ühendriikide lahkumine kullaaluselt hävitasid uuesti need paranemistunnused, mis ilmnisid rahvusvahelises majanduselus möödunud aasta alul.

Foleks vist liigne jälgida ka seda, mis kirjutavad meie rahvusvahelise olukorra kohta erapooletud kõrvalseisjad. Nii kirjutab prantsuse publiksist Albert Mousset „Europe-Nouvelle'is“: „Saksamaa ja Venemaa peavad Balti ruumi ühesuguse umbusaldusega silmas. Eesti, Läti ja Leedu, vaatamata oma ekstsentrilisele asukohale, asetsevad Euroopat erutavate kee-riste piirkonnas. Osa võtmata ühestki liidust, ühestki „süsteemist“, omades kõik sisemised tingimused poliitiliseks stabiilsuseks ja sotsiaalseks rahuks, need riigid on teatud mõttes Euroopa julgeoleku tunnismees-teks.“ „Poola-Saksa kokkulepe ja Euroopa idaperifeeria konsolideerumine — on üle kannud läände kogu selle ebakindla seisukorra koorma, mis 12 aasta jooksul lasus nende peal Nõukogude poliitika tagajärjel. Nähtuna sellest vinklist, on Balti riigid otsekui praeguse Euroopa mikrokosm, mille mured, julgeolek ja saatus graviteerivad ühe ja sellesama tundmatu — homsepäeva Saksamaa — ümber.“

Toodud tsitaat näitab, et meie rahvusvaheline olukord on möödunud aastal teatud piirides raskenenud. Seepärast ongi meie eluhuvides — allutada üksikute kihtide huvid rahvuse üldhuvidele ja tahtele. Rahvus kui tervik peab muutuma meie kõikide riigimõtte, ülesannete ja sihtide kandjaks. „Tänapäeva ühiskond on vastukäivate huvide reaalne paljus, on vahelduvate huvide kooselu viimne põlv. R a h v u s on aga palju suurem, ta on kõrgemaid sihte kandev ja jätkuv side minevate ja tulevate põlvete vahel,“ ütleb Edgar Kant. Ja kui rahvus on igavesti jätkuv side minevate ja tulevate sugupõlvete vahel, siis peaks meie kõikide huvide esiplaanil seisma — kogu eesti rahvuse kui kõrgema elava organismi teenimine, ta eluhuvide rahuldamine, ta tulevikuideaalide teostamine.

Riigitervik peab muutuma meil isetstarbeks... Kihtide erinevad huvid peab sulatatama ümber rahvuse üldhuvideks. See ülesanne peaks olema teostatav, kuna rahvakihtide varanduslikud vahed on meie ühiskonnas üldiselt väikesed. See asjaolu aitab meid viia kergemini riiklikule ühistundele, sisendada meie kodanike hulkadesse üldist kokkukuuluvuse tunnet, teostada ühiskondlikku õiglust kogu eestluse huvides. Meie eesmärgiks olgu — rahvuslikult meelsustatud, tugev ühiskond, kus kõik eesti rahva liikmed võiksid arendada oma võimeid täiuslikkuseni ja kasutada neid eestluse teenimiseks.

Oleme teadlikud selle eesmärgi saavutamise raskusis. Kehvad looduslikud olud, omakapitali vähesus, võõrmõjud — need on takistused, mis pidurdavad meie rahva arengut. Kuid need takistused ei heiduta meid. Kui me ei saa rakendada majanduselu teenimisse kapitali nõutaval määral, siis saame sinna ometi rakendada teise niisama tähtsa teguri, s. o. meie isiklik töö. Seepärast omab esmajärgulise tähtsuse — kõigi rahvaliikmete töövõimsuse kasvatamine, tööoskuse tõstmine nii hulgalta kui omadusiltilki. See on meie edukaimaks võitlusvahendiks majanduslike huvide taotlemisel. Pidades silmas

üaltoodut võime loota, et suudame varsti viia minevikku aja, kus majanduslikud suurete võõrastes kätes, kes kasutavad eesti rahva vaevaga kogutud raha oma ettevõtete majandamiseks.

Kuid rahvusriik ei ole mitte ainult ühiskondlik eluvorm, vaid ka kultuurivorm. Samal määral kui eesti riiklus peab ka eesti vaimne kultuur juurduma kodumaa mullas, vabanaema võõrmõjudest, arvestama kõrvalekaldumatult vaid meie oma võimalusi, pidama silmas Eesti oma nõudeid. See on maksev nii kõigi kunsti-

alade kui ka eesti teaduse kohta. Mullisel määral me suudame lisada rahvusvahelisse kultuuri varasalve omapäraselt, väärtuslikku ja Eesti olundis võrsunud, sel määral on see väärtuslik nii meie enda kui ka inimsoo kultuuri seisukohalt. Seepärast pole mõeldav ka Eesti iseseisvus rahvusliku teaduseta. Meil peavad kasvama oma Fichte'd, kes ka siis, kui ülikooli akende all peaksid läikima võõraste vallutajate täägid, suudavad mõjutada oma noorsugu ja rahvast sel määral, et võõraste täägiandjate jõugud muutuksid põgenike korratuiks salkadeks.

See on maksev veel suuremal määral ilukirjanduse kui mõjuvõimelisima kultuuriharu kohta. Ilukirjandus meie väikerahva juures peaks kasvatama meie eneseväärtuse teadvust, armastust ja lugupidamist oma rahvuse ja riigi vastu, arusaamist riikliku iseseisvuse tähtsusest ja vajadusest, usku oma rahvusse kui ühiskondlikku tervikusse, usku oma rahvuse kordasaatmisvõimesse ja tulevikku. Alles siis muutub ilukir-

Uue põhiseaduse akti allakirjutamine riigivanema K. Pätsi poolt

jandus elu ehitavaks ja elulähedaseks. Meil on aga ilukirjanduse aine ja tegelaste valikul muutunud domineerivaks n. n. elulähedaste leeris — internatsionaalselt häälestatud kandlekölin, pahempoolne revolutsioonitamine ja kehkenpüksitamine ning aguli „põhjatüübid“. Tarvis vaid lugeda Vallaku, Jakobsoni ja Rohu viimaseid novellikogusid ning Schützi ja Barbaruse luuletusi, et veenduda, missugune on see „Eesti elu“ nende rahva „valitud poegade“ arvates. Nii on Barbaruse luuletuskogus E. V-r. luuletuses „E. V-r.“ nimetatud rahvaväe loomist 1918. a. talvel „kahtlaseks nõidumiseks“. 1924. a. 1. detsember pole aga luuletaja Barbaruse meelest muud kui „töölisklassi heroiline enesevabastuskatse“. Ka J. Schütz oma möödunud aastal ilmunud luuletuskogus „Kaks leeri“ näeb ehmuma paneva innukusega „idast — veretavan tulen tõusvat — vastset koitu“ ja unistab härdameelselt ajast, „mil keegi võtab — ärgu olgu vargus, vaid veendumuse õilis kokkulepp“. Olgu need näited toodud selleks, et tõendada, kui kaugele osatakse meil minna üksikute kirjainike poolt iseseisva omariikluse mõnitamises ja ühiskondliku perspektiivi virildamises.

Kui maailma silmapaistvaim kirjanduskriitik Georg Brandes kurtis omal ajal, et daani ilukirjandus ei peegelda 19. sajandi daani rahva psühholoogiat, siis on see samas ulatuses maksev kahekümnenda sajandi eesti ilukirjanduse kohta. Kui ükskord meile järgnevad generatsioonid peaksid tahtma meie tänapäeva ilukirjanduse põhjal jõuda selgusele küsimuses, mis mõttes ja elas läbi Eesti rahvas oma hinges riigiloomise aastail ja enne seda, siis jääb küll pilt äärmiselt virilaks. Seni ilmunud raamatute põhjal jääks püsima ainult kolm nime — Vilde, Tammsaare ja Visnapuu. Ja need kolm nime on ka ainsad, millest võiks eesti kasvav noorsugu ja eesti rahvas haarata kinni meeoleu

Naiskodukaitse vabanduspäeva ööl langenud kangelaste haudu ehtimas

kõikumiste ja katsumiste hetkil. Võttes arvesse seda oleks küll viimne aeg, et eesti ilukirjandus loobuks rahvusvaheliste muustrite ja moemeeleolude jäljendamise ning koondaks kogu oma vaimse pinge eesti elu ehitamiseks.

Eesti ilukirjanduse tegutsemise tähised on sõnastanud äärmise tabavusega Henrik Visnapuu, lausudes, et eesti ilukirjanduse ülesandeks on „avastada eesti tõeline inimene tema mitmepalgelisuses, tema töös ja puhuses, ühis-, pere- ja inimkonnas. Avastada eesti inimese tõeline suurus ja asend rahvaste peres, lahata see vaimline pind ja ilmastik, milles elab eesti inimene, aidata ennast tunnetada eestlasel, võrrelda saatusliku rahva iseloomu pärandusega, aidata väärtata eneseusaldamatuse ja alaväärtustunnet, tõsta vaimlist pinevust, viia see kõrgemale, juhtida kvantiteedilt kvaliteedile ning võidelda selle nimel kõrge lagastava ja välispidise vastu, mis tükib saama eestluse sisuks.“

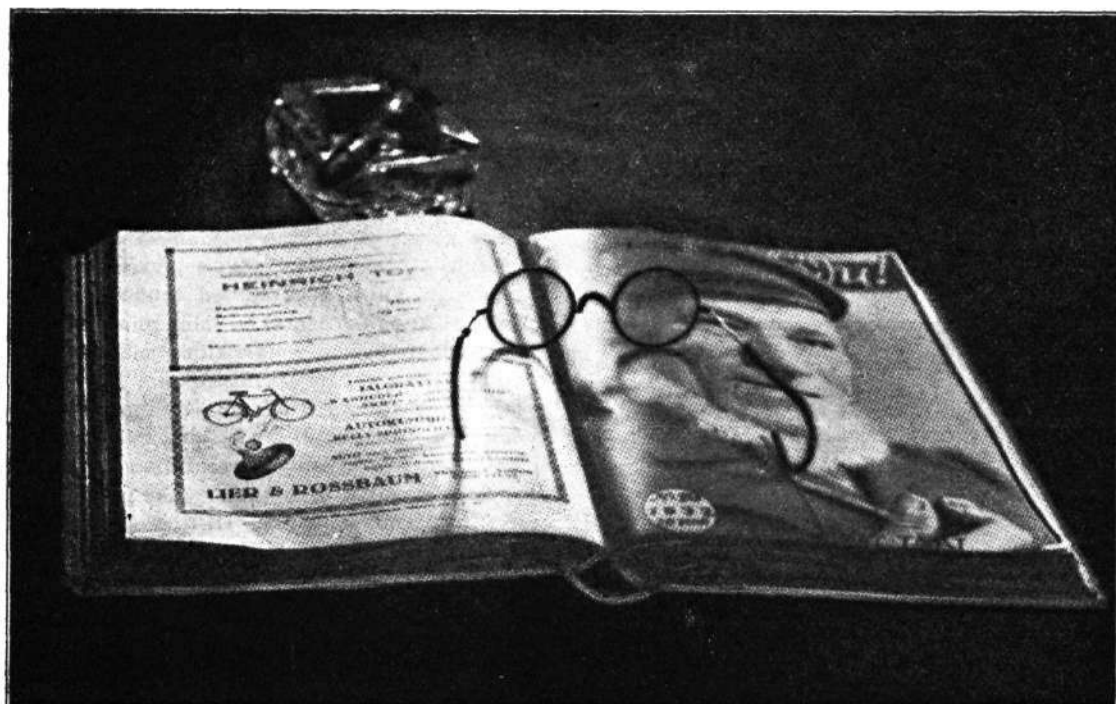
*

Puudutades ülal rahva vabatahtliku distsipliini ja endakitsenduse vajadust ei saa mööduda organisatsioonidest, kel on vaidlematult suured teened meie rahva avaliku moraali ja distsipliinitunde kasvatamisel. — Need on meie vabatahtlik omakaitse organisatsioon — kaitseliit — ja kaitsevägi. Püsides vankumatu kindlusega oma ülesannete vahipostidel nad kindlustavad kodanikule igapäevaseks tööks nii vajalise julgeolekutunde. Sisendades oma liikmeile lugupidamist korra vastu, juhtiva tahte tunnustamist, ühistunnet — need riigikaitse organisatsioonid aitavad sisendada kodanikule teiste õiguste austamist, teiste isikuist lugupida-

mist, vastutustunnet ühiskonna ees ja arusaamist ühtehoidmise vajadusest. Aidates kasvatada kodanike hulgas tänapäeval nii suure tähtsusega arusaamist — endakitsenduse tarvilisust ja üldsuse huvide arvestamist — nii kaitseliit kui kaitsevägi tõstavad meie riigikodanliku kasvatuse õiguslikke väärtusi.

Rahva hinges elab alateadlik usk oma töökspidamiste õigusse. Meie mineviku kogemused tõendavad, et see usk oma alateadlikesse töökspidamistesse pole eesti rahvast veel petnud. Alateadlikud töökspidamised, juurdudes sügavamalt rahva hinges, kujundavad võimsa, distsiplineeritud ühistahte. Distsiplineeritud ühistahe, mille kujundamisele aitab suurel määral kaasa nii kaitseliit kui ka kaitsevägi — moodustab aga selle löögivõime, mis vääramatu jõuga paiskab oma teelt kõik takistused.

Vabadussõja raskustes sirgus rahva distsiplineeritud ühistahe ja ühendas rahva oma eluõiguste ja ühiskondlike töökspidamiste kaitseks. 1. detsembri verises udus kerkis kõrgele ühtehoidumise vajadus ja distsiplineeritud ühistahe kandis kümned tuhanded kodanikud kaitseliidu ridadesse oma kodaniku põhiõiguste valveks. Möödunud põhiseaduse muutmine seaduslikus korras, kus rahvas oma alateadlike töökspidamiste sunnil asendas senise kollektiivse, vastutamatu valitsemisüsteemi üksikisiku — riigivanema — vastutusega, tõendas veel kord eksimatu selgusega, kui suur tähtsus on rahva enda distsipliinil ühistahte avaldusena. Ja nii kaitseliit kui ka kaitsevägi, kindlustades oma liikmete peres arusaamist distsipliini ja endakitsenduse vajadusest, kindlustavad ühtlasi Eesti riigi ja rahva tulevikku.

Riigivanem K. Päts Poola seimi maršal prof. J. Szymanski Tallinnas viibimise puhul kaitseliidu juhtide keskel

RIIGIVANEM KONSTANTIN PÄTS 60-AASTANE

TEMA TÖÖ JA TEGEVUS KAITSELIIDUS

Seda on vähe, et olla vaid eestlane ja sellena end tunda ja käituda. On vaja ka selleks jääda, tagasi saada oma ajaloolised õigused ja ennastmääravalt võida neid edasi arendada. Need on juhtlause, mis Eesti suurimat rahvajuhiti ja rahva huvide eest võitlejat Konstantin Pätsi on tiivustanud tema elutöös ja võitluses meie ajalooliste vaenlastega — tsaristliku Vene võimuga, Balti sakslusega, enamlusega ja Saksa okupatsiooni vägivallega.

Võitluses omandad oma õigused ja ühenduses on jõud — selle teadmisega asus advokaat K. Päts 1901. aastal „Teataja“ toimetajana grupi haritlaste eesotsas võitluse esirinda tollekordse olukorraga. Ikka peast — oli juhtmõte, kui ta asus Balti saksluse kantsi — Tallinna linnavalitsuse — kättevõitmisele eestlastele. Enesemääramisele püüdval rahval on õigus tagasi saada oma relvastatud kodumaa kaitsejõud — selle nimel näeme lipnik K. Pätsi ennastsalgavas töös meie rahvaväeosade loomispäevil 1917. aastal Eesti sõjaväelaste ülemkomitee esimehena. Eesti kodu ja ta kodanike puutumatus ja julgeolek

on teadlike eestlaste omaendi kätes ja võõrast vägivallast saab lahti ainult oma jõul — nende mõtete tulise pooldajana ja teostajana oli nüüd juba iseseisvusele rühkiva Eesti poliitilise juhina K. Päts „Omakaitse“ sünnipäeval ja selle esimestel tegevusaegadel. Võõras võim kiskus 1918. a. suvel lugupeetava riigijuhiti ta töö juurest vägivaldselt eemale, mis ei võimaldanud tal olla kaitseliidu ülesastumise suurpäeval 11. novembril 1918. a. Vabadussõjas täidab kaitseliit oma tunnustatud kohust isamaa vastu ja leiab pea- ja siseministri K. Pätsi sooja hindamise.

Need murranguaja sündmused on loonud tiheda sideme K. Pätsi ja kaitseliidu vahel viimase algidude tärkamise päevilt.

Kui 1924. a. detsembrikuu sündmused veel kord tõestasid, et Eesti iseseisvuse kaitse küsimus on kogu rahva ülesanne ja meie kodurahu eest töötamine iga eestlase ülim hool ja austav kohus, mille tagajärjel reorganiseerus ja mis alusel tegutseb praegune kaitseliit — liitis see teadmine K. Pätsi jäädavalt kaitseliiduga. 1. märtsil 1925. a. loodi kaitseliidu ülemaised kesk-

Vana ülikoolilinna Tartut külastamas

juhtivad orgaanid. K. Päts valiti ühel häälel kaitse-
liidu vanematekogu ja keskjuhatuse liikmeks, kellena
ta on olnud vahetpidamata ja on tänapäevalgi. Peale-
selle on ta kaitseliidu keskjuhatuse esindajaks kaitse-
liidu Kotkaristi nõukogus ja propagandafondi komi-
tees.

Rea aastate jooksul on ta juhtival kaastööl toi-
munud praeguse kaitseliidu põhjalik ümberkorralda-
mine tunnustatud kaitseteguriks ja rakendamine sellele
üldkasulikule tööle, mis õigustab kaitseliidu olemas-
olu ja annab talle usku edasi rühkida tänapäeval nüüd
juba väljakujunenud olu- ja vahekorris.

Nii on välja kujunenud kaitseliidu põhiorganisat-
sioon, koosseisud ja põhikiri, mida täiendatud aegajalt
ja kohandatud koos riikliku elu arenguga praegusaja
nõudele ja ülesandele. Organisatsiooni arvuline ja isik-
lik koosseis, mis läbi käinud organiseerimise aegade
tihedast filtrisõelast, on jäänud seisma püsivana ja
suutelisena täiel määral kanda ja täita vabatahtlikult
oma õlgadele võetud ülesandeid. On lahendatud lõpli-
kult alluvusküsimus ja vahekorrad teiste riigikaitse
ja seltskondlike organisatsioonidega. On kindlaks mää-
ratud riigikaitse ülesanded, relvastus ja tegutsemist
võimaldava majanduslik alus. Organisatsiooni töö, elu
ja distsipliin ning sisemine ja väline külg on ligemalt
ära määratud maksmapandud kodukorras ja keskjuha-
tuse poolt väljaantud reas määrustes ja juhatuskirja-
des. Selle töö ulatusest ja sügavast tuumast annavad
tõendust senised edukad tulemused. Kaitseliidu sisemi-

se ja välise külje tasakaalus olek väljendub ta distsi-
pliinis, traditsioonides ja jõurikkais avalikes ülesastu-
mistes.

Vilunud riigimehena, tubli juristina ja põhjaliku
meie olude tundjana on K. Päts kõigis loendatud küsi-
mustes ja algatustes annud oma autoriteetliku arva-
mise, mis on juhtinud kaitseliidu samme õigeisse rada-
desse ja toonud ta teod kasuks kodumaale.

Põhi-meessorganisatsiooni kõrval on kodumaale ka-
sulikule tööle rakendatud kaitseliidu eriorganisatsioo-
nid — naiskodukaitse ja noored. Kõigile on kaitselii-
dule omase perekondliku erilaadilise töötamise ja ela-
misviisi juures leitud ja kätte juhutatud oma üles-
anded.

Kaitseliidu keskjuhatuse energilisel juhtimisel on
töö kaitseliidus igale organisatsiooni liikmele saanud
endastmõistetavaks ja sisse kasvanud osaks ta igapäe-
vastes töötoimetustes. Selle kõrval on avar ja lai see
töö, mida kaitseliit teeb välispool oma organisatsiooni.
Nii kannab ta hulk aastaid ainukese organisatsioonina
oma õlul rahvusriikliku propaganda vastutusrikkaid
ülesandeid, kasvatades laialistes massides isamaalisust
ja omariikluse vaimu, süvendades kaitsevajaduse tar-
best arusaamist ja võideldes sellega, mis ajavaimust
tingituna kahjulikuks osutub meie riigi ja rahva iseole-
misele ja tema püüdeile. Organisatsioonina, mis ulatub
üle kogu kodumaa, on kaitseliit võtnud oma õlgadele
hoolitsemise rahva kehalise kasvatuse, tervishoiu, kodu-
kultuuri, rahvuslike traditsioonide ja muude elu terven-
davate nähtuste eest.

Tublina teoinimesena ja tulise kõnemeheena on K.
Päts keskjuhatuse liikmena ja tegevkaitseliitlasena
neil aladel olnud mitte ainult mõtete algatajaks ja
pooldajaks, vaid nende veendunud edasikandjaid, levi-
taja ja teostajaid niihästi teos kui sõnas.

Pidades tähtsaks ajaloolisi sidemeid oma naabrite-
ga, mis välja kujunenud ühistes võitlustes ühiste vaen-
laste vastu, on keskjuhatuse energilisel vaheltsobita-
misel ja eestvõttel arenenud sügavad sidemed töös ja
kokkupuuteis sõbralike naabermaade kodukaitse orga-
nisatsioonidega. Veel rohkem, — need sidemed on kan-
nud, hoolimata kaugustest, veel kaugemale. See täht-
tis tööala on suurelt arenanud vastastikust arusaam-
mist ja avaliku arvamise väljakujunemist, mis on ette
valmistanud ja tasandanud teed asjaosaliste riikide kul-
tuursele ja poliitilisele liginemisele.

Laialdaste huvidega ja suurte välismaiste sideme-
tega eestlasena on K. Päts headmeelt tunnud meie ko-
dukaitse algatusist. Ta on kõige temast olenevaga
alati asjale aidanud kaasa ja oma välismaistes kokku-
puuteis loonud meie vabatahtlikule kodukaitsele hea
kuulsuse, nime ja tunnustuse.

See on suures laastus ülesandeid ja küsimusi, mil-
lega kaitseliidu keskjuhatusel tulnud tegeleda. Harva
on meil leida inimest, kes nii täpselt, peale kaitseliidu
palgalise kaadri, tunneb kaitseliidu erilaade, ta tööd
ja tarbeid, kui Konstantin Päts. Ta on kaitseliidu tei-
nud ja võtnud oma südame asjaks. Et see nii on,
avaldub ta sõnades, mis ta ütles keskjuhatuse koos-
olekul, kus olid arutusel kaitseliidu keskjuhatuse kom-

petentsid organisatsiooni tööjuhtimise ja majanduselu korraldamise ja vastutamise alal: Kui mina kuhugi olen valitud ja kutsutud, siis tahan ma oma parema arusaamise järele kõigis neis asjus, mis puutuvad keskjuhatuse kompetentsi, kaasa rääkida, kaasa otsustada ja kaasa vastutada.“ Konstantin Päts on võtnud osa puudumatult kõigist keskjuhatuse koosolekuist, välja arvatud ajad, kus ta on olnud takistatud seda tegemast enda riigitüüri

oleku pärast. Kuid neilgi aegadel on ta alati lasknud päevakorral olevad küsimused enestele ette kanda ja ütelnud oma autoriteetliku arvamise.

Meie riigi ja rahva olu põhjaliku tundjana on K. Pätsi olekul ja innukal kaastööl kaitseliidu keskjuhatuse suur tähtsus. Kuid K. Pätsi töö kaitseliidus ei ole piirdunud ainult kaastööga ta keskjuhtivais orgaanides. Tallinna maleva Toompea malevkonna liikmena on ta võtnud osa reakaitseleitlasena kaitseliidu igapäevasest tööst. Sädeleva kõnelejana on ta paljudel ja paljudel kordadel üles astunud riigi ja kaitseliidu tähtpäevadel selgitavate kõnedega. Kodukaitse eluga ligemalt tundmaõppimise otstarbel on ta igal pakkumal juhu ise juure tulnud kaitseliidu algatustele ja tegudele, olgu see pealinnas või provintsis. Riigipeana on ta kõigiti õigustanud kaitseliidu olemasolu, tunnustanud ta tööd ja tutvustanud seda ka ta juure akkrediteeritud välisriikide esindajatele, nagu see sündis viimase riigivanema ringreisil läbi Eesti.

K. Päts on olnud ja on lugupeetavamaid kaitseliidu pere liikmeid ja juhte, keda tunneb ja teab iga

Mustamäel kaitseliidu lasketiirul

kaitseliitlane, naiskaitseliidu liige, noorkotkas ja kodutütar. Ta on asendamatu lüli kaitseliidu, riigivõimu ja poliitilise elu vahel. Et see tõesti nii on, seda on kaitseliidu pere korduvalt lugupeetavale riigijuhile avaldanud ta senisel tähtpäeval, kinnitades seda tänutundes ka tänapäeval. Samas teadmises palus kaitseliit teda 14. veebruaril 1929. a. ühes suurima tänuga võtta vastu kõrgeima kaitseliidu teenetemärgi — I klassi Kotkaristi.

Sügavaima tänu- ja austustundega surub kaitseliit mehiselt juubilarile kätt. Kaitseliidu pere soovib talle sünnipäeva puhul palju õnne ja tublit tervist.

Jääge veel kauaks-kauaks meie keskele ja jätkake oma õilsat tööd, et igavesti kosuks, kasvaks ja elaks meie vaba Eesti!

S. Rõnka.

Riigivanema K. Pätsi

60-nda sünnipäeva puhul

23. II 1934. a.

23. veebruaril 1918. a. kuulutas Päästekomitee Maanõukogu Vanematekogu nimel

Eesti iseseisvaks vabariigiks.

Sellest on juba kulunud 16 aastat, kui Päästekomitee, K. Päts, J. Vilms ja K. Konik, selle julge sammuga teostasid eesti rahva pühima püüde: saada kord vabaks rahvaks ja peremeheks oma maal!

Inglise suurima riigimehe Oliver Cromwelli õnnepäev oli 3. september. Ja igal aastal, kui on meil käsil Eesti iseseisvuse päeva, riigi sünnipäeva, pühitsemine, siis pühitseb ka oma õnnepäeva üks meie tähtsaimaid ja teenekamaid riigitegelasi — K. Päts. Sel 1934. a. 23. veebruaril saab ta

kuuskümmend aastat vanaks.

Ta on üle poole oma elust, kogu küpseima ea, pühendanud võitlusele eesti rahva parema tuleviku ja vabaduse eest. Ta on sidunud oma isikliku elu ja perekonnaõnnegi eesti rahva saatusega. Olles sel aupäeval riigi esimene kodanik — huvitab meid ta senise elutöö lähem vaatlus.

Raske ongi lahutada eesti rahva selle sajandi otsustavamaid sündmusi K. Pätsi isiklikust elust. Ja samuti ümberpöörduvalt. Tõmbame siin vaid mõned ühised jooned.

K. Päts on sündinud 11. veebruaril, vana kalendri järgi, 1874. a. Pärnumaal, Tahkuranna eesti apostliku õigeusu kihelkonnas, Tahkuranna valla Tahku külas, „Pätsi“, ametliku nimetusega „Põldeotsa“, talus peremehe pojana. Tema sünni registreerimisega on vanemad Tahkuranna preestri juures eksinud ühe päevaga. Nimelt kirikuraamatus on K. Pätsi sünnipäevaks 10. veebruar. Muide aga on tema sünnipäeva perekonnas peetud ikka 11. veebruaril, uue kal. järgi 12 päeva juurelisamisega 23. veebruaril.

Müües Tahku külas talu asub Pätside perekond 1882. a. elama Pärnu linna. K. Päts on oma õpinguid alanud Tahkuranna kihelkonna koolis õige noorena, juba 7-aastaselt. Siis on ta jatkanud õppimist Pärnu linnakoolis. Kuna vanem vend Nikolai õppis Riias vaimulikus seminaris, siis siirdus sinna ka Konstantin. Avarate huvide ja andeka noormehena ei meelitanud teda vaimuliku kutse. Seminaaris edasi õppides ta hakkab valmistuma ette gümnaasiumi viimasesse klassi sisseastumise eksameile. See õnnestuski 1893. aasta sügisel ja K. Päts lõpetas järgmisel kevadel Pärnu gümnaasiumi, missugusest avanes tee ülikooli. Tartu ülikooli lõpetab ta 1898. a. õigusteaduse kandidaadi astmega.

Teenides vabatahtlikuna 96. Omski jalaväe rügemendis lahkus ta sealt 1899. a. reservlipnikuna. Pärast

lühikest praktiseerimist Tallinnas vandeadvokaadi J. Poska abiliseks astub K. Päts hoopis laiemale tegevusalale. Ta asutab endale ajalehe „Teataja“ Tallinnas, mille esimene number ilmus 10. novembril 1901. aastal. Selle ajaga tähistamegi K. Pätsi eesti avaliku elu tegevuse algust.

Selleaegne eesti ajakirjandus vajaski mitmeti kohendamist ja eestlusele lähemale toomist. Nad taoteldid kas puht-materjaalseid sihte, seisid venestamise teenistuses, või harrastasid abstraktset usulis-kõlbelist ideoloogiat. Eesti elus oli möödunud see romantiline rahvuslik ideaalitsemine, mille vaimus toimetati „Postimeest“. Sellest oli kirjutatud isa Jannsen, sellest oli laulnud Koidula ja paljud teised. C. R. Jakobsoni eesti rahva majanduslikke küsimusi käsitlevast „Sakalast“ oli kulunud 20 aastat. Nüüd murdis elu uuesti sisse K. Pätsi „Teataja“ kaudu. Viimane tõi oma käsitluses esikohale majanduslikud probleemid ja sellest kujuneski „Teataja“ programm. Nelja aastaga kujundas see oma lugejaskonnas uue, reaalspoliitilise mõtlemisviisi — lõi oma kooli. Rahvusliku võitluse peastaap kõikus seni Pärnus, Viljandis ja Tartus. K. Päts oma „Teatajaga“ tõi selle Tallinna, kuhu see ka jäi.

K. Pätsi „Teataja“ Tallinnas ilmumisega on seotud kaks õnnelikku momenti: lehe toimetajaks sai andekas ja osav olupoliitik jurist K. Päts ja, teiseks, sellane ajaleht ilmus just Tallinnas, kus tööstusliku tõusuga oli ajalehele kogunenud võrdlemisi lai ja vastuvõtlik kandepind. Lõuna-Eesti oli igale uuele ideestikule aastakümnete jooksul tehtud immuunseks.

10. novembrist 1901. a. peale on meil raske lahutada K. Pätsi isiklikku elu eesti rahva rõõmudest ja muredest. Vaadeldes üht tajume paratamatult ka teist.

Kuidas võis juhtuda, et K. Pätsist sai ajalehe toimetaja ja eesti rahva innukas esivõitleja; et ta asus nii vähetasuvale ja närvesöövale tööle just siis, kui panslavismi sünged pilved olid katmas meie rahvuslikku kord eretanud koitu, et temast sel teel arenes riigimees, kellele praegu on raske leida võrdset kuju? Aeg on nende küsimuste ajalooliseks hindamiseks veel lähedane ja sündmused ise liig värsked, aga juba praegu kõigile nähtavaid jooni, tõukejõude, võime ometi tõsta esile.

K. Päts põlvneb Viljandimaalt Holstre vallast, olgugi et ta ise on sündinud Pärnumaal Tahkurannas. Holstre valla mehed olid l. s. 60-dail aastail meie rahvusliku liikumise pioneerid. Seal tekkisid peagu kõik meie esimesed teadliku eestluse pulsilöögid, mis aasta-

kümneid hiljem soojendasid ja valgustasid eesti rahva südant ja hinge. Need Holstre meeste püüded tungisid K. Pätsi isa perekonda, said seal veendeiks, töeks-pidamisteks, ja kandusid edasi noorele generatsioonile.

Meil on teada, et K. Pätsi esivanemad on mitmel puhul kannatanud mõisa poolt ränka ülekohtu. Tema isa Jakob Pätski on kaks korda mõisnikega kokkupõrke tagajärjel pidanud vahetama elukohta. On loomulik, et aadlivastane vaen jäi püsima ka ta perekonda. Kasvades ja arenedes sellases õhkkonnas on K. Päts teadmatult teinud läbi hea eesti avaliku tegelase ettevalmistuse kooli.

K. Pätsi õppimisajastul oli balti-saksa mõju koolides taandumas ja asendumas vene mõjuga. Viimased ei ole meie rahvale millalgi olnud nii kardetavad kui esimesed. See, et K. Päts sai suure osa oma õpinguist ja vaimse mina kujundamisest Riia vaimulikus seminaris, on kasvatanud temas balti olude hindamiseks kriitilist meelt. Riia seminaari õhkkond on tema eemaldanud luteri usu kiriku vaimusuretava mõju piirkondadest ja lähendanud vene liberalismile. Nii olid K. Pätsil oma rahvast võõrdumiseks ajaloolised takistused. Haritud vene vabameelsed suhtusid eestlusele heatahtlikult. K. Pätsile on see mentaliteet olnud korduvalt suureks kasuks.

Peale muu omas K. Päts küllalt tegevusindu ja eruditsiooni, mis leidsid alles maksimaalse rakenduse eesti avaliku tegelasena. Need on K. Pätsil eesti riigimeheks saamise peamisi eeltingimusi.

K. Pätsi „Teataja“ asendas eesti ajalehtedes seni püsinud kõlbeline-ideoloogilise estetismi ajaloolise materjalismiga. See uudne majanduslike küsimuste esikohale nihutamine kutsus Tartu „Postimehe“ aatemeeste poolt välja lausa sõimu lamedast kõhuorjusest jne. Aga K. Päts sõnastas „Teatajas“ kõik need udu-need nõudmised ja päevaprobleemid, mida tundis ja millest huvitus kogu rahvas.

K. Pätsi „Teataja“ analüseerib talurahva seisukohalt päris põhjalikult balti olusid ja kõiki selle pahesid. See keskajast pärit feodaalkord ei ole varem saanud sellast põhjalikku tuulutamist. Lõpptulemusena leidis „Teataja“, et siinsed agraartulunduslikud ja sotsiaalpoliitilised vahekorrad tuleb varem või hiljem reformeerida, mille on maa ajalooline areng teinud paratamatuks.

Need üritused kujundasid aga „Teatajale“ väga tugeva rinde, nimelt balti-saksa võitlusfrondi. See kõvenes iga aastaga ja sakslased said 1905. a. K. Pätsi üle Pyrruse võidu. Maaolude valgustamisega algas K. Päts oma ajaloolist poliitilist võitlust, aga linnas löi ta esimese võidurikka lahingu.

1904. a. detsembris tuli põline sakslaste Tallinna linnavolikogu ja seega ka linnavalitsuse uus valimine. Kuigi kinnisvaraomanikke-eestlasi oli Tallinnas enam kui -sakslasi, ei olnud nad organiseerimatuse tõttu suutnud end linnavalitsemisel vähimalgi määral maksma panna. Eesti rahvusl. liikumise peastaap, „Teataja“ kogu oma ringkonnaga, algas hoogsat kihutustööd eesti seltskonna organiseerimiseks, oma kandidaatide ülesseadmiseks ja nende linnavolikokku viimiseks. See oli mingi rahvuslik „ristisõda“ ja „Jeruusalemi“ langes: 60 uuest

linnavolinikust oli eestlasi 43! Tallinn langes eestlaste võimusesse. Suur oli selle võidu kõlbeline mõju Eestis sellal. K. Päts ei saavutanud seda mitte üksinda, aga kuberner Bellegarde mõtles õigesti, kui ta valimiste järele temale soovis õnne kui kindralile uhke võidu puhul!

Eestlaste võit sakslaste üle oli tulnud toime peamiselt seetõttu, et K. Päts leidis liberaalseis venelasis võimsa ja hädaohutu liitlase. 1905. a. jaanuaris kujundati uus linnavalitsus, kuhu valiti K. Päts, V. Lender ja M. Pung. Algas hoogsus eesti suurima linna juhtimine ja organiseerimine.

Linna asjade ajamine võttis K. Pätsilt, kes oli linnapea abina siiski tegelik linnapea, palju aega ja energiat. „Teataja“ toimetamiseks jäi üle vähe aega ja see langes pahempoolsete toimetuse liikmete mõju alla, kes osalt sihilikult, osalt revolutsioonilise meeleolu süvenemise tõttu hakkasid avaldama vana isevalitsusliku korra vastaseid kirjutusi. Neist tekkis rida protsesse, kus vastutajaks langes lehe toimetaja K. Päts.

Olles mõnd aastat Tallinnas eesti rahvusliku võitluse peastaabi ülemaks kogunes tema vastutusele asju, millised oleksid erakordsetes oludes maksnud ta elu. Sõjaseaduse alates ja karistussalkade tulles K. Päts haistis õigesti balti parunite halastamatut kättemaksu eesti avalikele tegelasile ja ta siirdus maapakku. Ta elas pool tosinat aastat pagulasena, alates seda elu põranda all isamajas Pärnus ja lõpetades Peterburis „Krestõ“ vanglas 1911. a. märtsis.

Need olid rasked kannatusaastad lahus perekonnast, lahus kodumaast, eemal kõigest kallist, mis oli olnud elu sisuks ja sihtideks ja mille eest nii innukalt oli võideldud! Aga K. Pätsi vilgas vaim ja usk oma kõrgetesse sihtidesse juhtis ta tegevust neilgi lootusetuil aastail. Nagu paguluspäevad panid kindla aluse mõne mehe professorile, mõne mehe kirjaniku-kutsele, nii küpses ja täienes K. Päts „diplomeeritud sõduriks“ rahvuslikul võitlusrindel. Kunas muidu oleks ta saanud aega tungida ja süveneda moodsate sotsioloogide, nagu A. Damaschke, F. Lieberi j. t., töödesse? Šveitsis ja Soomes veedetud paguluspäevadel ta vaid täienes ühiskonna elu korralduse küsimustes. Need olid K. Pätsile hoolsad studiumi-aastad, mille tulemusena sai eesti kirjandus lisaks rea häid tõlkeid ja milliste teadmiste viljelemine oli õnnistavaks annuseks K. Pätsilt noorele Eestile ta loomispäevil.

Ta ei suuda elada kaua vaikiva pagulasena. Nagu värske õhu puudus sunnib teda otsima kontakti eesti seltskonnaga, kodumaaga ja kogu vägivaldselt katkestatud tööga. Soomes, Vene piiril, Ollilas ta leiabki selle õhuakna, kus pealinn täidab transformaatore osa. Kõik kavad ja kirjavahetus kodumaaga käib läbi Peterburi. Siin, Ollilas, Mikkuri- ja Waldmeistri-valenimelisel isikul tekivad mitmed ideed, Peterburi kui ka kodumaa eesti seltskond annab neile reaalse kuju. Tsaaririigi truud valvurid haistsid küll „tuttava rebelli“ lõhna neis kavades, aga ei teadnud siiski, et nende autor, Raplas surmamõistetud K. Päts,

Haapsalu maanonna weliwufele.

Palun Arstina jüdamlikum linn lühne meelwepida.
mitte eest wasta witta. Minu wangiwaagris klemine
ei ulnud wasse just jellepäraff wasse wilja rannetada,
et minul riindel teadmise jelle wä jelle focus di,
et meie rahwa rahnur enamuse wacrupatfioni
wõimunde joolitira rursi wasta jefin. Meie õigelt
walitud joolitira rurs on meil paljaste muind
per wõlmata wacrusteff nile ardanud. Nii
on jefin meil, ^{nii rahwal,} wäljwanud teigil luit mad ja
tööpõld uwarim. Alia ~~wacrupatfion~~ wacrupatfion
Töö wõrnus, mis niigi ajutamit, pealegi An
wacrupatfion peale tikrumas, ei ole tunda, kui teada on,
et terve rahwa wacrupatfion.

Palun minu tööga austamisest ja wacrupatfion
tegemisest teada witta.

Riigivanem K. Pätsi oma käega kirjutatud kiri Haapsalu maavalitsusele pärast saksa vangilaagrist tagasitulekut

asub tsaarivõimu tuiksoonele Peterburile nii lähedal ja
vahest sooritab sõitegi sinna. K. Päts projekteerib siin
Tallinna linnapanga asutamist, osühisus „Estonia“ or-
ganiseerimist, „Peterburi Teataja“ ellukutumist, „Ühis-
elu“ trükikoja asutamist ja palju muud. Paljusid asju,
mida kavatses ja plaanitses sellal K. Päts, ei teata
meil laiemalt veel praegugi. Nii teavad vähesed sedagi,
et „Peterburi Teataja“ tegelik toimetaja oli sandarmee-
ria poolt tagaotsitav K. Käts.

Venemaal reaktsiooni vaibudes otsustab K. Päts
ilmuda välja, et saada tegevuseks vabad käed. Üle-
kohtuselt tehtud surmaotsus oli kaotanud oma jõu.
Ainsa protsessina olid jäänud vaid „Teatajas“ 28. nov.
ja 5. dets. 1905. a. avaldatud üleskutsed Tallinna töö-
listele. 1909. a. juunis ta ilmus ise vabatahtlikult Tal-
linna kohtu-uurija juure. 4. veebr. 1910. a. oli asi Pe-
terburi kohtupalati Tallinna väljasõidu istungil arutu-
sel, kus mõisteti K. Pätsile 1-aastane kindlusevangistus.
See andis end muuta üheksakuiseks üksikvangistuseks.

K. Päts valis viimase, et vanglas veeta aega intensiivse ja kasuliku tööga.

Kogu sel kõnesoleval ajastul ei saa olla juttu K. Pätsi isiklikust, veel vähem ta perekonnaelust. Siirdudes maapakku jäi ta poeg Leo 2-aastase lapsena ema juure. Teine poeg, Viktor, sündis veidi aega pärast isa põgenemist. Abikaasa ei suutnud taluda raskeid vapustusi, murekoorem nõrgestas ta elujõu, ta sai tiisikuse, millesse suri 1910. a. K. Päts istus ta matusepäeval vanglas ja pingutas jõudu oma hingerahu säilitamiseks. Kus on siin ta isiksus, ta füüsiline mina ja loomulik õigus perekonnaõnnele ning kodusele hubasusele?

Küll pidi olema talle kallis isamaa altar, millele ta oli toonud nurisemata nii suuri ohvreid oma poolt. Ja hiljemgi pole ta sellega loonud endale ühtki pretensiooni...

Mõttevahetusil sõpradega ja ka oma kirjutustes on K. Päts lakkamatult omistanud rahvuslikele asutustele suurt tähtsust. Oma asutuste organide kaudu suudab rahvas kätte võidelda eluõigusi, suudab end maksma panna. Ja ta on erilise innuga püüdnud suurendada rahvuslike asutuste arvu.

Juba 1911. a., äsja vanglast vabanenud ja tänu õnnele, pääsnud Baltimaalt väljasaatmisest, puhkab K. Päts Pärnus isamajas oma laste juures, kui ta algabki uute kavadege. Ta on kusagilt seadusest leidnud, et linna elama asunud talupojad omavad õiguse asutada linna valdu. Sellased „linnavallad“ oleksid kujunenud tähtsaks rahvuslikuks ühisuseks linnades, kus kinnisvarata talupojad ei omanud mingisuguseid õigusi linnaelu korraldustes kaasa rääkida. Juba oligi ajalehtede kaudu tehtud sellekohaseid eeltöid ja Tallinna eesti tööliiskonnas käis vastavale palvele allkirjade kogumine. Kuberner Korostovets muidugi K. Pätsi kavu ei pooldanud, vaid kõvendas ta üle valvet.

Linnavaldade asutamise mõtte liiva joostes plaanitses K. Päts Eestimaa valdade poolteise miljoni rublalise kapitalist asutada ühe üldise valdade panga, midagi praeguse Rahvapanga taolist. Iga vald oleks sel puhul esinenud keskpangas liikmena ja võtnud selle peakoosolekust osa oma saadiku kaudu. Valdade pank oleks teeninud kaht sihti. Suured rahvuskapitalid oleksid võimaldanud ette võtta juba suuremaid operat-

sioone ja panga peakoosolekuist oleks kujunenud esimene Eesti parlament. Ka selle ürituse taga nähti separatiivseid sihte ja see ei teostunud.

Asudes samal aastal juhtima „Tallinna Teatajat“ saadab P. Pätsi ikka sama püüd laiendada eestlaste võimupiire kodumaal. 1915. a. tekib sootu laiemasisuline kava silmapiirile. Vana mõisnike Maapäev näeb oma sajandeid tormidele vastu seisnud missiooni lõppu ja nad on valmis looma eestlastega kompromissi. K. Päts töötab välja uue omavalitsuskava Maapäevale alluvate ringkondade näol. Siia pidi juure tõmmatama ka eestlased maa valitsemisest osa võtma. Teised eesti ringkonnad pidasid sellast kompromissi asjatuks või poolikuks. K. Päts ise arvas, et see tohiks olla eestlasile heaks eelkooliks tulevasele demokraatlikumale maa omavalitsuse korraldusele. Nüüd ei antud sellele kavale eluõigust siseministeeriumis.

Sakslaste edu idarindel sundis eesti seltskonnategelasi mõtlema eesti rahva saatusele. Oli ju kõigile tuttav vene sõjavägede taganemise taktika: elanikud juhtida siseriiki, varandused evakueerida, mida ära viia ei suudeta, see hävitada! Et sellast meeletust pidurdada, tekkis Eestis kaks suurt organisatsiooni: Tartus „Põhja-Balti komitee“ ja Tallinnas K. Pätsi ja teiste organiseerimisel „Suurvürstinna Tatjana nimeline sõjapõgenejate Tallinna komitee Eesti osakond“. See organisatsioon koondas nüüd sõjaajal enda ümber tähtsamad nimed, kes püüdsid võimaliku Eesti evakueerimise valusid kõigiti pehmendada. Peale muu oli see jällegi võimaluseks luua orgaani, kelle pühimad sihid taoteldid kodumaa õnne.

1916. a. veebruaris mobiliseeritakse K. Päts ohvitserina vene sõjaväkke, kuid ta jääb teenima Tallinna inseneri-väeosasse adjutantina, juriskonsultina ja mobilisatsiooni-osakonna ülema abina. See oli suur õnn, võib-olla vähem K. Pätsile kui Eesti vabariigi loomisprotsessile! Tal jäi võimalus pidada sidet eesti ellu puutuvate küsimustega ja isegi mitmel pool kaasa lüüa.

Ülevenemaalise Linnade Liidu Tallinna Komitee oli loodud, aga kohe ka uinunud. K. Päts raputab selle üles. Ta organiseeritakse uuesti ja pannakse teenima rahvuslike sihte. Jälle oli leitud orgaan, mis koondas eesti seltskonna aktiivsemad jõud, ja liidu suurtest kapitalidest hakati hankima ka Tallinnale toetusi üldkasulikeks ettevõtteiks. K. Päts, olles ise tegevvaeh-

Arvestada, et praegu mitlasi Soomea raudte korraldator, raudte kindlused järgemist tulevat. Lõpp järgemistele juba jaatmine on tülikas ja ei ole ka kindlustust, kas lõpp valadehõlme rüüalt nõrgenev ja kas need kalasid võera maa apt födinta. Lõpp vägede foor on juba rüüalt bolsheroomide väimud, selle hädaga apt tuleb meie raudte väge raitse. 25/11. Peaminister K. Päts.

K. Pätsi oma käega kirjutatud resolutsioon saksa abivägede asjus

vitser, asub juhtima komitee tervishoiu osakonda ja projekteerib Koitjärve metsa sanatooriumi ehitamist. Linnalt oli saadud 50 tiinu maad ja Ü. L. Liidu peakomiteelt lubatud paar miljonit rubla. Revolutsioon on selles süüdi, et Koitjärve metsas on praegu karjamaad, aga mitte sanatoorium.

Kuivõrd õel saatus „Teataja“ ajastul K. Pätsi kiusas ja „katsus“ otse hiiobiliste õnnetustega, sedavõrd armulikum on Fortuna nüüd ta vastu. Sellal, kui ühiskondlike eluvormide areng kiskus isevalitsejailt valitsuskepi, kui üle kolme monarhhia varemte said eluõiguse väikerahvad, kui nende hulgas hakkas oma saatust kujundama ka Eesti — siis oli ja jäi kohale ka meie Garibaldi. Kui tänapäev iga madjar usub, et nende Sandor Petőfi 1848. a. laulis kogu Ungari vabadusvõitlejate ridadesse, siis meie samuti ei eksi, kui ütleme, et K. Päts organiseeris ja kombineeris Eesti vabariigi.

Alles revolutsiooni lainetusel saab K. Päts avada kõik purjed. Seni oli kulunud suur osa energiat venekui ka baltlusevastase rinde pidamiseks ja „targu talitamiseks“. Need tõkked oli revolutsiooni demokraatlik vool viinud minevikku ja K. Päts saab panna välja oma võimete maksimumi. Tekivad ka uued tõkked, aga need ületatakse nõuga, demokraatlike ja rahvastevabaduse printsiipidega ning lõppeks — olukordade sellaseiks kujunedes — relvadega. Vaatleme lühidalt üldjoontes seda K. Pätsi elutöö ooperlikumat osa.

Ühtaegu vana isevalitsusliku süsteemi lagunemisega Peterburis toimus uus võimukujundamise süsteem uutal alustel, Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude näol. Needki panslavistlikud orgaanid oma üha kõveneva enamlusega ei rahuldanud vähemusrahvaste huve. Kui ei tahetud jääda anarhhia muserdada, pidi loodama oma rahvuslikud valitsemisorgaanid. Ja Eesti sammus oma asjade korraldamise oskusega vähemusrahvaste esirinnas. Vastukaaluks T. ja S. S. Nõukogudele loodi Eesti Liit 9. märtsil (1917). Liidu liikmed, eesotsas K. Pätsiga, meie omavalitsuse küsimuste teoreetikuga, koostasid autonoomse maaomavalitsuse kava ja esitasid selle keskvoimule kinnitamiseks. Et see kava Neeva kallastelt ei kukuks vette, korraldati 26. märtsil seal hiigla eesti rahvuslik demonstratsioon. Venelased imestasid seni peagu tundmatute „tšuhhnaade“ kõlbelist kui ka arvulist jõudu ja kava kinnitati 30. märtsil. Selle seaduse alusel valitud ja 2. juulil kokku astunud Maapäev jäi eesti rahva esindajaks kuni Asutava Kogu kokkutulekuni 24. aprillil 1919. a.

Korra ja võimu säilitamiseks oli vaja reaalset jõudu. Kust seda võtta? Vene väeosades teenivad eesti sõdurid tuleb koondada kodumaale ja rakendada nad eesti rahva teenistusse. 6. aprillil loodi Eesti Sõjaväelaste Büroo, K. Päts asub selle etteotsa ja sest päevast algab rahvuslike väeosade loomine. Maaõhust tündinud sõdurid siirdusid kodumaale, kujundasid siin polgu, diviisi, armeed.

Organiseerimistöö jätkus. K. Päts oli kõikjal tulipunktiks, kus avalikult, kus varjatult plaanide sepitse-

jana. 18.—21. juunini peeti Tallinnas esimene ülevenemaaline eesti sõjaväelaste kongress, mille deviisiks oli „Ühinege, vennad!“ K. Pätsi tuline kõne sel kongressil sõnastas kõikide mõtted ja tunded rahvuslike väeosade loomise tähtsusest ja tarvidusest. Samal kongressil valiti „Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee“. Selle esimeheks valiti jällegi K. Päts. Ülemkomitee ülesanne oli oma väeosade loomine, aga juba laiemal alusel kui seda suutis esialgne büroo.

Eestile oli antud seadusliku rahvaesinduse kaudu kindel valitsus. Selle etteotsa valitakse 11. oktoobril K. Päts, kui võitlustes kogenuim mees. Enamlus süvenes, levis ja muutus aktiivseks. Vägivallategudest jõuti võimu ülevõtmiseni. Kaks päeva pärast Maavalitsuse esimeheks saamist asub K. Päts organiseerima kaitseministeeriumi, selle aja nimetuse järgi „maakaitseosakonda“. Oli juba hilja. Ei olnud reaaljõudu enamluse hajutamiseks ja 15. novembril 1917. a. lõpetavad Käspert, Anvelt ja Kingissepp Maapäeva tegevuse. 20. novembril hajutati ka Maavalitsus.

See on sündmuste käigu väline külj. Aga suur oli see töö, mis kuue kuu jooksul lõi maale valitsusaparadi. Kõikjal näeme tegelemas, organiseerimas ja juhtimas K. Pätsi. Detsembri keskel vangistati ta ja mõisteti tribunaali poolt üheks kuuks vangi. Ametlikult süüdistati teda Maavalitsuse asjaajamise raamatute kõrvaldamises, kuna enamlased nende puudumisel ei saanud makse määrata. Tõeline vangistuse põhjus seisis selles, et enamlased ei julgenud nii kardetavat kodanlast-rivaali jätta vabadesse.

Vanglast vabanedes läks K. Päts varsti põranda alla, kus jätkas organiseerimist Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks. Maavalitsusel, kui hulgaliikmelisel orgaanil, oli raske tegutseda põranda all. 19. veebruaril 1918. valib Maapäeva Vanematekogu „Eesti Päästekomitee“, esimeheks K. Päts, liikmeiks J. Vilms ja K. Konik, kellele anti ajutiselt kogu riiklik võim. Päästekomitee pages S. Tartu maanteele nr. 11 (Riigi kunsttööstuskooli õuele) väikesesse kooliteenija majja varjule varitsemise sobivat hetke Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks.

Need olid meie ajaloos varemgi nähtud süngeid päevi. Ida ja Lääne võimulained uhtusid üle Eesti. Nüüd taandus Ida, aasialik Vene. Ta kannul ruttas asemele rõve preislane. Kas jätkub sellaseis murdlaineis jõudu ja aega hüüda appi! Kas eestlane sõandab tunnustada end iseseisvaks rahvaks? Päästekomitee ja teiste tegelaste mehisuse tõttu see toimub. Päästekomitee varub soodsa momendi, 24. II 1918, sõidab Eesti pangamaja juure ja avaldab „Manifesti kõigile Eestimaa rahvastele“. Kohe moodustati Ajutine Valitsus, kus K. Päts sai peaministriks. Ja nii üllatav kui see oligi — relvastatud realkoolipoisid olid peagu ainsa reaaljõuna Eesti riigi vaderid! Järgmisel päeval ujutasid Saksa väeosad Tallinna üle. Meie riigi sünnimoment oli tulnud toime. Eesti küsimus muutus

sest ajast peale rahvusvaheliseks ja sellasena ta oli saanud teiste riikide hulgas eluõiguse.

Raske on neist murdeaegade sündmusist jagada igale tegelasele ta õiget osa. Niisama raske on uskuda, et Konstantin Pätsita oleks meil põhjust mälestada 24. veebruari sellaselt nagu teeme seda tavaliselt ja ka 1934. aastal.

*

Okupatsioonivõim küll vägistab rahva tahte, aga ta ei saanud teha fakti olematuks. Ta organiseeris jesuiitlike võtetega Eesti mahasahkerdamist Saksa keiserriigile. Ka seda valvas K. Pätsi terane silm. Ta koostas mitmed kollektiivsed saksavastased protestid, mis ähvardasid läbi kriipsutada sakslaste kavad. Üks sellaseid langes sakslaste kätte, ja K. Päts vangistati 11. juunil kui Balti hertsogriigi kujundamise lepitamatu vastane. K. Pätsil — Eesti peaministril — algas viiekuine seik saksa vangilaagris.

Peab küll lausuma, et K. Pätsil pole vedanud võõraste võimudega. Igaüks neist püüdis sellasest tülikast tegelasest vabaneda. Kümne aasta jooksul oli Eesti näinud kolme võõrast käskijat ja niisama palju kordi tuli Pätsil teha tegemist vanglatega. Põhjused aga olid alati ühed ja samad: separatist, rahvuslane — tüürib Eestit iseseisvuse poole.

*

Novembris algas lainetus vastupidises suunas. Lääs taganes ja Ida tungis peale. 20. novembril on peaminister jälle kohal. Nüüd aga on lainete vahetusel pisut aega. K. Päts paneb kaardile kõik oma kogemused, oskused, leidlikkuse, julguse, isegi oma poliitilise staaži, ja poolteise kuu jooksul on leitud väärilisi kaastöölisi, on saadud välisabi, on organiseeritud valitsemisorganid, on loodud riik ühes tarviliste organisatsioonidega. Mis veel tähtsam — on loodud rinne vaenlase vastu, kuigi taganev, siiski rinne.

*

K. Päts loob Eesti „Marne“.

K. Pätsi vangilaagrist tagasi jõudes 20. novembrist 1918. a. algas intensiivne tööpäev. Veel praegu teame selle ajastu organiseerimistööst kaunis vähe. Siin ei olnud K. Pätsil oma riigimehe oskuste rakendamiseks enam väliseid takistusi. Olles peaminister ta võttis enda juhtida ka sõjamineisteriumi. Riiklik võim oli peagu terveni tema teostada ja peale kommunistide ning sotsialistide pole keegi nurisenud, et ta oleks seda liigselt kasutanud. Ta ise mainib üht jutuajamist inglastega. Viimaseilt paluti relvi rindele saatmiseks. Ingliseid polnud nõus neid andma. Oli juba antud mitmel korral Vene „valgeile“, aga need olid ikkagi sattunud enamlaste kätte. Milleks asjata kulused? Meie väed olid juba maha jätnud Tapa ja taandusid Tallinna suunas. K. Päts andis veenva vastuse. „Ka liitlastel oli oma Marne. Nad taganesid isegi Pariisist mööda, võites aega jõudude organiseerimiseks ja relvastuse täiendamiseks. Siis asusid vastu-pealetungile. Andsid kuulsa Marne löögi ja surusid sakslased tagasi. Miks meie ei või teha samuti? Ka

meie loome oma Marne!“ „Liig julgelt räägite“, vastati sealt poolt. „Sõda pidades peab olema julgust!“ Relvad anti, soomlased tulid ja Aegviidu-Kehra joonel loodi kuuepäevane Marne! K. Päts oli oma prohvetlikus lauses ennustanud ajaloolise tõe.

*

24. aprillil saabunud Asutav Kogu oli liigselt pahempoolse kallakuga. K. Pätsil muutus valitsemine võimatuks. 9. mail ta lahkus pea- ja sõjainistri kohalt. Eestile olid aga siis juba antud elemendid, mis tähistasid riiki, s. o. riiklik võim, territoorium ja rahvas.

Pärastsõjaaegne K. Pätsi riiklik tegevus on olnud niisama viljakas, kuid selle hindamiseks ei piisa siin võimalustest ega ruumist. Ta on kõige rohkem meil olnud valitsuse juhiks. Poleks liigne seda loetella:

1) Maavalitsuse esimees 11. X 1917. a. kuni 20. XI, millal enamlased selle hajutasid.

2) Päästekomitee poolt loodud I Eesti Ajutise Valitsuse peaminister, 24. II 1918. a. kuni vangistamiseni 11. VI.

3) II Ajutises Valitsuses peaminister 11. XI — 20. XI, kuigi ta sellal oli alles vangilaagris.

4) III Ajutises Valitsuses pea- ja sõjainister 20. XI — 27. XI, millal valitsuse koosseis muudeti.

5) IV Ajutises Valitsuses pea- ja sõjainister 27. XI 18. a. kuni 9. V 19. a.

6) VI vabariigi valitsuses riigivanem 25. I 21. — 21. XI 22.

7) VIII vabariigi valitsuses riigivanem 2. VIII 23. — 26. III 24.

8) XVII vabariigi valitsuses riigivanem 12. II 31. — 19. II 32.

9) XX vabariigi valitsuses riigivanem 1. XI 32. — 18. V 33.

10) XXII vabariigi valitsuses riigivanem 21. X 33. — 24. I 34.

Riigivanema k. t. uue põhiseaduse järgi 24. I 34. alates.

Midagi ei ütle need kuivad arvude read. Aga neist saab tuletada ajaloolise lause: K. Päts on Eesti uuestisünni isa! Eesti iseseisvuse poliitika algas C. R. Jakobson, K. Päts viis selle lõpule, samuti nagu kindral Laidoner viis õnnele Lembitu relvade töö.

Kõik K. Pätsi toimingud ja üritused pole meile alati meeldinud ja me oleme ta mõnigi kord kui Kleisthenese ostrakiseerinud oma „Kloostrimetsa“ tallu. Aga kui võrratult kadedad me oleksime, kui K. Pätsi sarnase mehe omaks mõni meie naabreist ja meil teda ei oleks!

Kel on anda, see andku. K. Pätsil on olnud kehtvalt palju anda. Selle eest talle soe käepigistus ja rohked õnnitlused selle eest, mida temalt veel soovime tulevikus!

R. Stockeby.

KONSTANTIN PÄTS SÕJAMINISTRINA

See oli 1918. aastal, novembrikuu keskpaigas, kui nende ridade kirjutaja koos toleaeegse Eesti vabariigi esimese sõjainistri kindral Andres Larka ja ta iseäraliste käskude täitja ohvitseri kapten Nikolai Vildenu saatel astus sisse Pagari tänava suure kivilossi uksest, mida praegu tuntakse „kindralite ukse“ nimetuse all. Pool maja oli tol ajal juba vaba, kuna teises pooles olid veel sees Saksa Rochstoff-Abteilungi jäänused. Saksa okupatsioonivõimud liikusid koridorides ringi.

Seisis ees sõjainistiteeriumi asutamine. Eeskätt tuli muidugi moodustada sõjainistrile ja tema adjutandile kabinett ja siis hoolitseda ka kantsleiruumide eest. Hoone teine kord, vastu Pikka tänavat, leiti sõjainistri ja ta lähemate kaastööliste jaoks olevat sobivaim. Ühest suurest ruumist leiti nägus mustast tammest kirjutuslaud, roheline kaleviga kaetud, ja see jäi siis sõjainistrile. Toolid juure, telefon sisse, ja kabinett oligi valmis. Kapten N. Vildenu leidis oma kabineti jaoks ühe kirjutus- ja teise hästi suure laua ning ka tema kabinetti oli siis korras. Selle suure laua ümber pidas tol ajal Ajutine Valitsus oma koosolekuid. Sõjainistri kabineti kõrval oli veel üks tuba, mis jäi siis ministri sekretärile lipnik Aleksander Schipaile ja tema vanemale abile leitnant Richard Övelile, kes praegu on riigisekretäri abi.

Kantsleile alla võeti endine köök ja teenijatuba, mis oli otse ministri kabineti vastas. Kõik siis seega koos. Põlnud ju sel ajal ühendust tubade vahel keldadega, tuli joosta ühest toast teise, kui kedagi oli vaja leida.

Köögi sahver oli täis igasugust rämps. Siin leidis veel täis pudeleid mineraalveega ja sadasiid tühje Rhein-veini pudeleid. Sakslased olid nähtavasti neis ruumides pidanud suuri orgiaid.

Sõjainistiteerium asus tööle. Kui kohale ilmus ka kapten Ernst Assmann, kes määrati staabi komandandiks, asuti ruumide korraldamisele ning sisustamisele. Kindral A. Larkal tuli hoolitseda riigi sisemise julgeoleku ja väerinna eest. Iga päev ilmusid nooremad ja vanemad ohvitserid sõjainistiteeriumi ja otse sõjainistri juure. Põlnud ju siis mingisugust korraldusvalitsust ega inspektori-osakonda. Oli end vaid organiseerinud sisekaitse ülem kindral Ernst Põdder ühes oma abi kolonel A. Schwartziga. Nooremad ohvitserid saadeti kõik kindral E. Põdderi käsutusse, kes nad registreeris ning paigutas alumisele korrale ruumi, mis praegu on kaitsevägede staabi raamatukogu all. Toile ruumi põrandaid katsid siis õlekujad, kus väsinud mehed pikutasid ning ootasid käsklust kas väerinnale sõiduks või linna vahiteenistusse minekuks. Siis seisis ohvitseride keskkogu kasiino ees ohvitseridest koosnev patrull ning ka tänavail kõndisid öösel ringi ohvitserid,

püss õlal. Hiljem seitsisid nendega kooliõpilased. Ohvitseride keskkogu vajas kaitset seepärast, et seal pidas Ajutine Valitsus oma koosolekuid ja kogu Ajutine Valitsus asus ka neis ruumides. Suurtes saalides, kus praegu peetakse koosviibimisi ning lüüakse tantsu, olid laudad seinte ääres. Iga laua taga oli ministeerium. Laua ääres istus minister oma „ministeeriumiga“ ja ministeerium koosnes siis vaid mõnest üksikust isikust.

Missugune oli sõjainistiteerium 1918. aasta novembris, detsembris ja praegu, selle vahel on raske tõmmata paralleele. Sõjainistiteerium oli sel ajal ka osalt välisministeeriumiks, sest tihti tuli läbi käia välisriikide, nagu Inglise, Prantsuse, Ameerika ja teiste riikide, sõjaväeliste missioonidega. Põlnud ju meil siis välissaatkondi, kes oleksid esindanud oma riike. Ainult välisriikide sõjaväelised esindajad olid kohal ja külastasid iga päev sõjainistrit, et pidada läbirääkimisi meie avitamise asjus ning saada teada uudiseid ka väerinnalt.

Esimesel Ajutise Valitsuse sõjainistril A. Larkal oli siis raske ja peagu võimatu valida endale lähemaid kaastöölisi nende ohvitseride hulgast, kes kohale tulid kas Venemaalt, Saksa sõjavangist, Soomest või mujalt. Küsiti vaid, kus varem teenitud, ja saadud erihariduse kohaselt määrati nad ka väeossa. Hakati looma väeosi ning inimesi saatma vaenlasele vastu. Meie sõjaväe organiseerimist aitas tunduvalt kergendada, nagu seda võis märgata, asjaolu, et okupatsiooni ajal inimesed — vanemad ohvitserid — olid olnud kohtadel ja teinud selgitustööd riigikaitse alal. Need vanemad ohvitserid asutasid siis salaja põranda all kaitseleitud üksusi. Suureks toeks oli muidugi ka I Eesti polk, mis teatavasti formeeriti enne okupatsiooni. Need olid siis nii õelda alustoeks.

Kui ebaõnnestus vabatahtlik mobilisatsioon, siis muutus olukord raskeks. Ei jäänud üle muud kui välja kuulutada sunduslik mobilisatsioon. Sõjainistiteeriumi oli aga vahepeal kogunenud kaunis palju isikuid, asutati juba osakondi ja isegi valitsusi. Staabis teenijad isikud pidid aga sel ajal arvestama seda, et ka nemad lähevad väerinnale. Iga hommikul korraldati tund aega enne töö algust Pagari tänaval kõigile riviõppust. Olukord aga vahepeal paranes ja staap võis rahulikult töötada edasi.

Peale välisministeeriumi funktsioonide täitis sel ajal sõjainistiteerium ka muid ülesandeid, mis tõesti tema kompetentsi ei kuulunud. Eestisse sai sisse sõita ja siit välja ainult erilisel sõjainistiteeriumi loal. See oleks olnud otsekohene politsei ülesanne. Ka ei pääsnud väerinna piirkonda ükski oma kodanik, kel põlnud võetud vastavat luba sõjainistiteeriumist.

Kindral A. Larka töötas ööd-päevad staabis, kuni kord sõjavangist jõudis tagasi praegune riigivanema

k. t. K. Päts. Kindral A. Larka läks siis üle peastaabi ülemaks ja pea- ja sõjaministri kohale asus K. Päts. Abiks oli tal siis vannutatud advokaat Tõnis Jürine. See oli enne jõulu 1918. aastal. Väerind sel ajal oli kuski Tapa-Aegviidu piirkonnas.

Riigi rajamisel oli K. Pätsil võita suuri raskusi. Mitte ainult seda, et ta juhtis kogu riiklikku elu, tal tuli käia ka tööliste juures koosolekuil, kui need muutusid rahutuks. Meenub, kuidas kord admiral Pitka, kes sadamatehases ehitas soomusronge, ilmus staapi, seljas suur lambanahkne kasukas, peas merimehe n. n. soome-müts, rihmad üle öla ja revolver küljel. Ta kõneles midagi vastuhakkamisest tööliste poolt, kes polnud nõus tööd tegema. Pea- ja sõjaminister tõmbas palitu selga, pani kaabu pähe ning sammus sadamatehasesse. Tuli minna nii öelda kaitse mõttes järele, et vaadata, millega asi lõpeb.

Töölised kutsuti kokku suure katelsepatöökoja ruumi, kus K. Päts astus lauale, et pidada kõnet. Tööliste suust kuulus ütelus: „Kuradi Päts . . .“ Kui aga ta kõnega tegi algust, jäi lärmitsev mass vaikseks. Kuulati tähelepanelikult, kuid mõned hüüdsid ka vahele. Nagu teada, vahelehuudeile K. Päts oskab meisterlikult reageerida ja vahelehuüded teda just „tuliseks“ teevadki. K. Päts pidas maha hiilgava kõne ja . . . kui ta oli oma kõne lõpetanud, siis kostis vägev aplaus ja kostis ka hüüdeid: „Elagu Päts . . .“ Töö läks edasi ning valmisid soomusrongid. Admiral J. Pitkale pidasid aga töölised viha, kuna ta neid oli ähvardanud sõjakohtuga ja mahalaskmisega.

Vabariigi loomispäevil ei tuntud tööpäeva pikkust ei väerinnal ega ka seljataga staabis. Hea oli, kui öösel sai paariks tunniks oma väsinud kondid visata kirjutuslauale, paberipundar pea all. Tihti nurises ka kõht ning vajas toitu. Polnud seda aega, et minna koju sööma. Jagati siis õhtuti staabiteenijatele tükk hobuseliha valmistatud suitsuvorsti, kruusitaisi teed ja tükk leiba. Küll maitses see hästi.

Pea- ja sõjaminister ilmus sõjaministeeriumi hommikul kaunis vara. Siis töötas ta seal mõned tunnid ja sammus Toompeale. Ministriil polnud sõidukit. Sellest hädast aitas ministri välja kadunud ärimees Joosep Habicht, kes ühel päeval ilmus sõjaministeeriumi ning teatas, et ta oma auto annab sõjaministri käsutusse sõjaajaks. Ajutise Valitsuse koosolekud kestsid siis harilikult öösel kella 12—1-ni. Ja ega's K. Päts sealt koju läinud. Adjutantid või sideohvitserid sõitsid igal öösel talle Toompeale järele ja töid ta Pagari tänavale. Siin kirjutas ta mõned paberid või käskkirjad ja siis oli kokkusaamine ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga, kellega paljudes asjades peeti nõu ning seisukorraga väerinnal tutvuti. Kella 2—3 ajal öösel lahkus K. Päts sõjaministeeriumist.

K. Pätsi esimeseks ülesandeks oli hankida abivägesid. Ta astus kõigepealt kontakti Soomega, kus

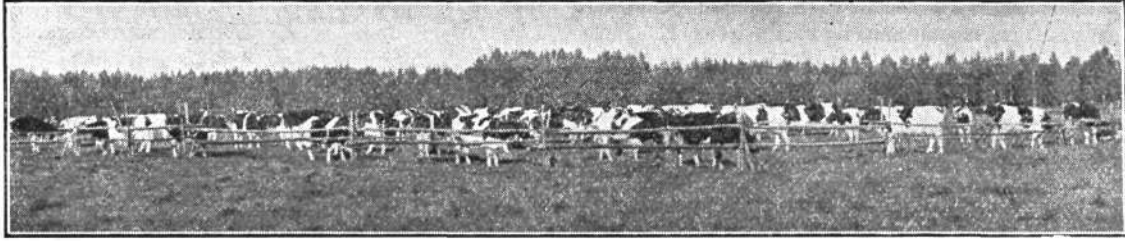
meil oli saadikuna ees dr. O. Kallas ja senaator O. V. Louhivuori ühes teiste Soome sõpradega. Isiklikult seadis ta kokku lepingu Soome abivägede juhataja major Exströmiga ning hiljem ka ooberst Kalmiga. Sõjaväeliseks esindajaks Soome määras ta August Hanko.

Kui saabus Tallinna major Exströmi pataljon, siis oli K. Päts see mees, kes läks soomlasi saatma väerinnale, Jõeletme alevisse. Soomlased hakkasid liikuma jalgsi linnast hommikul ja lõunapaiku sõitis pea- ja sõjaminister K. Päts ühes maapäeva esimehe Ado Birgiga, siseminister August Peediga ja kaitsega Jõeletmesse. Seal oli vastas põhja-väerinna vapper juht kindral A. Tõnisson. Külalised ja Soome pataljoni juhid major Exström ja leitnant Eskola viibisid samuti kohal. Kui veidi mõtteid oli vahetatud, tõstsid mõlemad soome ohvitserid käe üles ning andsid vandetõutuse, et nad ei tagane sammugi, vaid tungivad peale. Ja õieti tuligi siis pööre. Vaenlane põgenes kabuhirmus piiri taha.

Suurtükipaugud ja kuulipildujate täristamine kostis sel õhtul Jõeletme alevisse. Vallamaja piirkonnas oli hulk rahvast koos. Need olid mehed, kel seisis ees minek väerinnale. K. Päts liikus meeste seas ja mõned tundsid ta ära. Paar-kolm maameest tuli K. Pätsi juure ning ütles: „Vaadake, härra, kui viletsad on meie jalanõud. Kas ei saaks kuidagi paremaid?“ „Jalanõud?“ K. Päts heitis pilgu meeste jalgadele. Neil olid jalas pastlad ja nii nad sammusid lumelõrtsis. Kindlasti olid meestel jalad läbimärjad. Ka siin oskas K. Päts mehi julgustada ning neisse istutada usku võidusse ja paremasse tulevikku. Nad sammusid jälle edasi, edasi võiduteele.

Ajad olid ärevad. Kommunistid püüdsid igati rahva seas õhutada rahulolematust, hässitada vastuhakkamisele. Vabrikuis korraldati streike ja kord toodi töölised isegi tänavale. See oli 17. detsembril 1918. aastal. Kui mässulised tungisid kallale kaitseleitlasile ning nende käest rebisid ära relva, siis avasid kooliõpilased kallaletungijatele tule ja mõni mees sai haavata ning kaks surma.

Kindral E. Põdderile anti sel päeval ülemjuhataja õigused ja ta avaldas ka oma käskkirja, millega keelati igasugused koosolekud, rahvakogunemised ning ühtlasi ka linnas kõndimise erilise loata pärast kella 7 õhtul. Siis saadi kuulda, et punased tahavad raekojaplatstil langenuid matta suure pidulikkusega ja rongkäiguga. Kindral E. Põdderit polnud käepärast ja K. Päts istus ise laua taha ning kirjutas välja päevakäsu, millega keeldi igasugused rongkäigud matuste puhul. Kadunud kindral E. Põdder nägi oma allkirjaga käskkirja linna kuulutustulpadel ja majaseintel alles siis, kui need olid üles kleebitud. Olukord oli tol ajal säärane, et minutitki ei tohtinud kaotada, polnud aega ka kõhklemiseks. Tuli vaid tegutseda ja selle eest ei põrganud tagasi K. Päts.

MEIE PÕLLUMAJANDUSE SAAVUTUSI ISESEISVUSE KESTES

Agr. JOH. SAARSON

Aeg liigub kiiresti. Iseseisvus on meil juba 16. aastat. Oleme harjunud praeguse olukorraga, raske nagu uskudagi, et ajad alles hiljuti olid teissugused. Kuusteist aastat on võrdlemisi lühike aeg, liigagi lühike selleks, et selle aja kestes loota mingisuguseid suuremaid saavutusi. Saavutusi, mis praegusele inimesele, kes on harjunud iga päev sensatsiooniga, harjunud iga-sugu üllatustega, iga-sugu ootamatustega, võiks midagi pakkuda.

Põllumajandus on ala, kus end annab tunda ühe inimese kuitahes tähelepanuväärne saavutus liig vähe; siin ühe põllumehe saavutused ei mõju tervele põllumajandusele nimetamisväärseltki. Siin ei saa — nagu kunstis ja spordis — üksikute tippsaavutustega tervele alale saavutada teatud suurust ja tunnustamist. Põllumajandus saab end välispidiselt avaldada alles terve põllumeeskonna koostöona. Muidugi on üksikuid silmapaistvamaid, kuid need ei saavuta, meie praegustes oludes, millalgi säärast edu kogu rahva silmis kui teistel aladel. Siin saame ikkagi alles terve põllumeeskonna saavutustega pakkuda midagi välispoole.

Kas on meie põllumajandus teinud edusamme iseseisvuse kestes? Siin peab otsekohe ütleva, et jah, — ja veel tublisidki edusamme. Põllumajandus avaldub selles saagis, mis ta jõuab toota. Ja see saak saadakse ikkagi, olgu ta siis kui suur tahes, ühelt ja samalt maa-alalt. Eesti pindala on ikka jäänud niisama suureks, olgugi et meie toodangud ja väljavedu on üsna tublisti tõusnud.

Suuremaid muudatusi meie põllumajandusele oli iseseisvuse algaastail teostatud maareform. Maareformiga lõpetati suurmajapidamine ja loodi asemele kümneid tuhandeid väiketalundeid. Samuti on iseseisvuse kestes tehtud palju tööd muudel maakorralduse aladel, kus praegugi on käimas veel lapimaade kruntimine. Ka on käimas väiketalude elujõulisemaks tege-miseks neile juureloigete andmine.

Ka on kogu meie põllumajanduslikul maa-alal iseseisvuse kestes tehtud rohkesti tööd. On loodud palju uusi põllumaid, haritud üles uudismaid. Eriti suurejoonelise ilme on võtnud viimaseil aastail maaparandustööd. Kuna põllumaad on niiskuseolude poolest meil enam-vähem soodsad — siin vajaks veel üksikasjalist kuivendust alla $\frac{1}{5}$ kogu põllumaast — siis metsikud rohumaad — heina- ja karjamaad — vajavad kuivendust hoopis suuremas ulatuses.

Kogu meie rohumaast on 50% säärased, mis iseloomult kuivendust ei vaja. Seni ülejäänud 50 protsendist on kuivendatud üksikasjaliselt 10%. Iseseisvuse kestes on põllutöoministeriumi poolt loodud riigi ku-

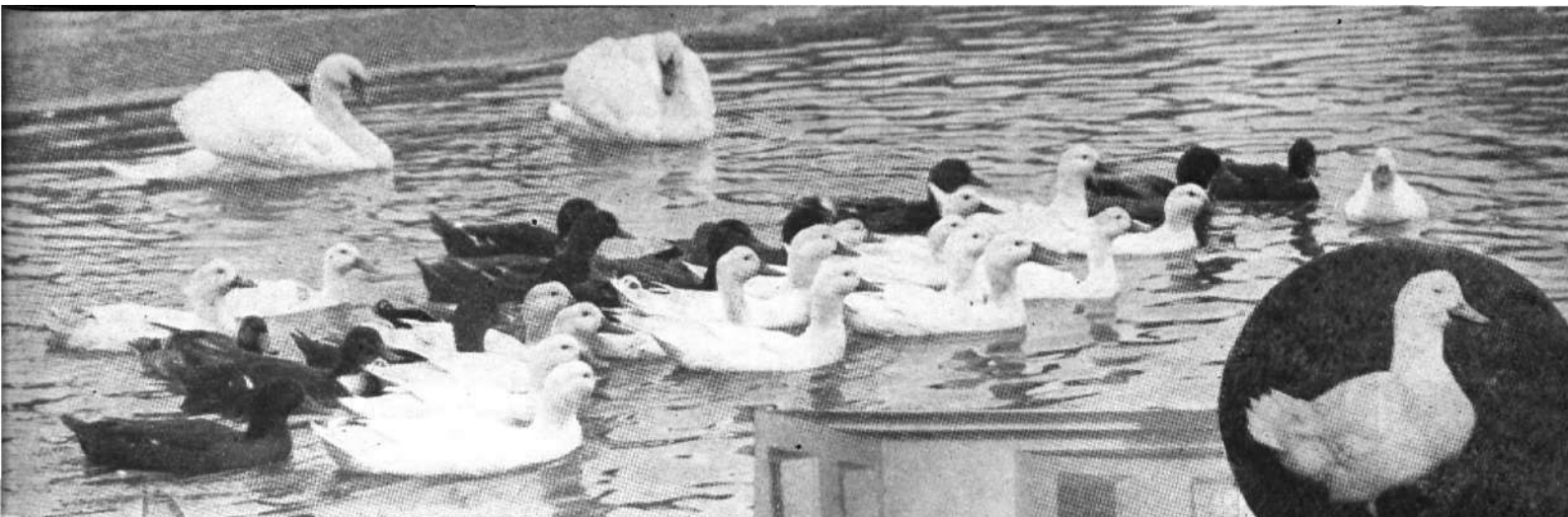
lul ja osalise riikliku abirahaga magistraalkraavide kaevamisega võimalus kuivenduse läbiviimiseks 24%-le tervest rohumaast. Veel on vaid järel 16% rohumaast, mille kohta on teadmata, kas seda saab kuivendada või mitte. Nii on näha, et meil on saadud riikliku abiga üle kuivenduse algtööst — nüüd jääb vaid põllupidajail lähema aja ülesandeks kuivenduse üksikasjaline läbiviimine ja maa taimkultuuride alla võtmine. Maa kultiveerimist takistavad veel võsastikud, künkad ja kivid. Sel alal on eriti intensiivset tööd märgata viimaseil aastail ja see töö areneb edasi aina tõusvas hoos.

Meie põllumajanduse toodangu suurust näitab meie põllumajandussaaduste väliskaubandus. Kuna siseturu tarvidus püsib enam-vähem ühesuurusena, siis põllumajandussaaduste sisse- ja väljavedu näitab nende ainete puudu- ja ülejääki. Sisse tuleb vedada mõnd ainet, kui oma põllumajandus seda vähe suudab toota, toodangu ülejääk veetakse aga välja.

Iseseisvuse alul meil väljavedu ei olnudki. Kui hakkasid esimesed võitunnid minema välismaale, siis mõned ringkonnad olid väga ärevil ja kartuses, et nüüd meie oma rahvas jääb nälga või halvemal juhul kannatab alatoitluse all. Esimesil aastail veeti välja võid üsna vähe. Nii 1922. a. oli meie või väljavedu 9993 kvintaali. 1931. a., millal oli kõige suurem väljavedu, veeti välja 144.443 kv. võid, seega 15 korda rohkem. Väljaveo tõusu jälgides saame järgmised arvud: 1922. a. — 9993 kv.; 1923. a. — 23.471 kv.; 1924. a. — 31.866 kv.; 1925. a. — 64.445 kv.; 1926. a. — 86.915 kv.; 1927. a. — 99.063 kv.; 1928. a. — 112.222 kv.; 1929. a. — 123.591 kv.; 1930. a. — 140.659 kv.; 1931. a. — 144.443 kv.; 1932. a. — 125.313 kv. ja 1933. a. — 92.216 kv. võid.

Seega näeme, et meie või väljaveos on ilmnenud hoogus tõus. Kui vaatame meie piimalehmade arvu tõusu, siis näeme järgmist pilti. 1920. a. oli meil kokku veiseid 465.100, neist lehma 249.795. Nüüd edasi ilmneb järjekindel veiste arvu tõus ja 1932. a. on meil 436.120 lehma. Ka piimatoodang on tõusnud tublisti selle aja jooksul. 1922./23. aastal oli lehma keskmine aastatoodang üle riigi 1286 kg piima, 1931./32. a. — 1897 kg või ligi poolteist korda rohkem. Meie riigi kogu piimatoodang on iseseisvuse kestes tõusnud kahekordsesks.

Esimesil iseseisvuse aastail kõige tähtsam põllumajanduslik väljaveoaine oli lina. 1922. a. veeti meilt välja 93.266 kv. lina. Väheste kõikumistega püsis lina väljavedu 1927. aastani, siis hakkas ta järjekindlalt vähenema, jõudes 1932. a. — 32.913 kvintaalini. Kui

Pilte riigivanema K. Pätsi majapidamisest.

Ülal: Tiigil. Sõõris: riigivanema lemmiklind.

Keskel: Pilte talu majapidamisest Kose-Kloostrimetsal.

All: Riigivanem näitab Soome president P. E. Svinhufvudile tema külaskäigul oma majapidamist. Kõrval endised riigivanemad J. Tõnisson ja J. Teemant.

võrdleme lina ja või eest välismaadelt saadud rahasummat, siis lina eest saadi kuni 1925. a. veel rohkem kui või eest. Siitpeale hakkas võiraha ülekaal. Peekonist ja kanamunadest saadi kuni viimase ajani vähem raha kui linast. Alies 1931. a. jäi lina eest saadud rahasumma alla peekoni eest saadud rahasummale.

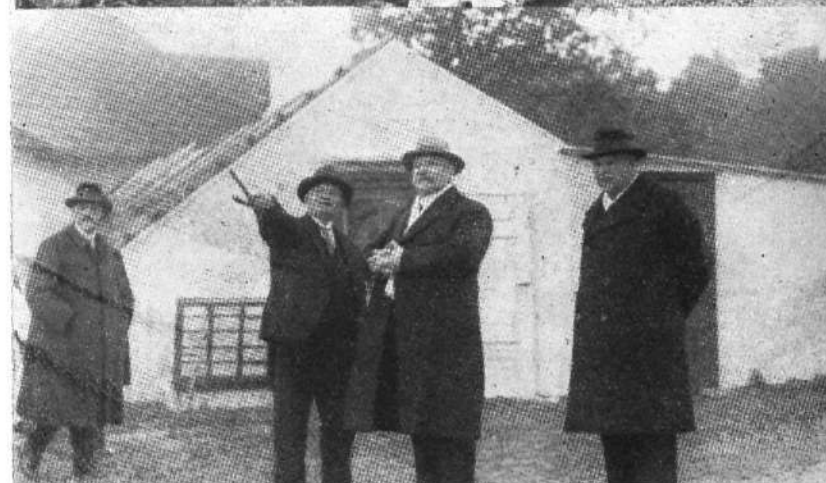
Peekoni väljavedu 1923. a. oli 816 kv., edasi järgnes intensiivne edu kuni 1927. a., siis tuli jälle tagasiminekuks. Alles 1931. a. algab peekoniväljaveo järsk tõus, jõudes 1932. a. 39.357 kv. Peekonikasvatuse on meil uus ala, missugust ei tuntud meil enne sõda.

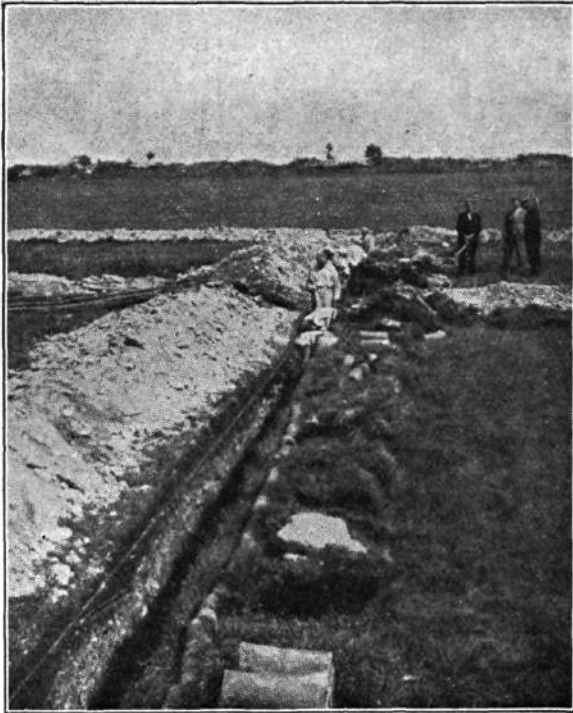
Kanamunade väljavedu on näidanud enam-vähem pidevat tõusu. 1922. a. veeti kanamune välja 3162 kv.; 1932. a. 14.054 kv., seega tõus ligemale 5-kordne.

Juba need ülaltoodud arvud annavad enam-vähem selge pildi meie põllumajanduse edust iseseisvuse kestes. Esimesed aastad olid teatud määral sisemise korraldumise aastad, kus ei saadud ka nendel aladel, kus praegu väljavedu suureks kujunenud, oma siseturu tarbeid rahuldada. Siis algas tugev tõus väljaveos, mis kestis kuni viimase ajani. Vaid viimasel paaril aastal on mõnel alal märgata seisakut, või väljaveos aga tunduvalt tagasiminekut.

Kuid seda põllumajandussaaduste väljaveo vähenemist ei saa võtta meie põllumajanduse tagasiminekuks. Siin on teised põhjused. Viimased paar aastat olid võrdlemisi kehvad saagiaastad loomasöötade alal. Kuid see pole peapõhjus või väljaveo tagasiminekul. Kui veel 1930. a. oli põllumehe peatahelepanu suunatud piimakarjale ja sigadele, siis järgnevatel aastail pandi rohkem rõhku teraviljakasvatusele ja eriti toiduteraviljakasvatusele, missuguse hind oli tootmiskulude piires kindlustatud. Nii saadakse 1933. a. juba vabaks nisu ja nisujahu sisseveost, mille sissevedu kuni nimetatud aastani kõikus 200.000 — 300.000 kv. ümber. See on juba ise suur samm edasi. Varem aastail veeti meile sisse ka palju rukist. Veel 1929. a. oli rukki sissevedu 636.000 kv. (keskmine aasta sissevedu iseseisvuse kestes 350.000 — 400.000 kv. ümber), nüüd oleme aga hädas oma sisemaal kasvatatud rukisaagi mahutamiseks. Samuti kaera ja odra sissevedu ulatas sadadesse tuhandetesse kvintaalidesse. Viimasel aastail neid peagu sisse ei veetagi.

See kõik näitab meie põllumajanduse sisemise ümberkorralduse tagajärgi.

Maaparanduse tööd käimas

Kuid mitte üksi põllumajandusliku toodangu suurus ja väljaveos ei ole meie põllumajandus teinud edusamme, vaid ka meie põllumajanduslik tehnika ja teadus on selle aja kestes arenenud.

Kui meil iseseisvuse alul peagu täiesti puudusid kodumaised usaldusväärsed andmed ja kogemused meie taimekasvatusest ja väetamisest, siis nüüd on need küsimused enam-vähem lahendatud. Katsejaamades korraldatud võrdluskatsete tulemustena on peagu iga meie kultuurtaime liigi kohta määratud kindlaks meie oludele sobivaimad sordid. Nii rukkisort „Sangaste“, mille arendus ulatub küll juba varematesse aegadesse, saab laiemate põllumeeste hulkade tunnustuse alles iseseisvuse kestes. Samuti ka viimasel ajal — nisukasvatuse arenguga — „Sangaste“ talvnisu. Siis ka viimasel aastail jõuti kaerasortide juures niikaugemale, et sobivaimate sortidena on meil lastud turule Kehra kaerasordid, missuguseid on mitu liiki vastavalt oludele ja otstarbele. Ka odrasordid Jõgevalt on leidnud tunnustamist. Käesoleval kevadel ilmuvad paljudajailt müügile põllumeestele meil arendatud kartulisordid „Kalev“ ja „Kungla“, mis kõikidest meil seni kasvatatud kartulisortidest on annud suurimaid saake. Ka välismaal on nimetatud sordid juba leidnud tunnustamist.

Samuti ka heinaseemnekasvatuse alal on meil pakuda kodumaa arendussorte, mis oma talvekindlusega ja saagirikkusega on annud väga häid tulemusi.

Siin on väga suured teened meie katsetegelasil, kes terve iseseisvuse kestes on asunud pidevalt selle töö juures. Nende selgitustöö ja katsete tulemusena on lahendatud ka meie nisu kõlvulisuse küsimus saiaküpsetamiseks. Kui keeldi meil välisnisu sissevedu, taheti mõnede ringkondade poolt vägisi kodumaa nisu tunnistada kõlbmatuks saiaküpsetamiseks. Kuid nüüd sööme juba teist aastat ainult kodumaa nisust saia ja see maitseb väga. Ka meie odra kõlvulisuse selgitamine õlletööstusele tarvitas enne vaeva kui seda hakati tarvitama suuremal määral.

On ka uuritud meie muldade väetusetarvet ja siin jõutud selgusele otstarbekohaste väetisnormide üle.

*

Tagasi vaadates meie põllumajanduses iseseisvuse kestes aset leidnud arengule peab tunnustama siin väga suurt edu, mis kestab praegugi. Olgugi et viimasel aastail on mõnel alal ilmnenu tagasimineku, on jälle teistel aladel näidatud eriti suurt edu. Nii teravilja väga suur sissevedu, mis veel 1930. a. oli täies hoos, on täieliselt ära langenud viimasel kolmel aastal. Ja n-õil paaril aastal alles ongi esimene tagasimineku meie võikaubanduses. Kuid selle eest on meie põllumajandus end ümber korraldanud ja oma saaduste tootmise muutnud mitmekesisemaks.

Meie põllumajandus on end olude sunnil (müügi-kitsendused välisurgudel) raputanud lahti välisest sisseveost neilt aladelt ja viljadelt, mida kodumaal väga hästi saab kasvatada. Seega on ta end teinud enam-vähem rippumatuks välisurgudest ja edu, mis nüüd hakkab ilmsiks tulema, on juba täiesti sisemise arengu saadus, aga mitte äritsemise tagajärg, nagu ta oli kõrge konjunktuuri aegadel, millal osteti talusse jõu-sööte ja müüdi piima ja võid. Praegune maailmaturu konjunktuur näitab, et need head ajad on möödas; nüüd peame end kohandama olevale olukorrale, mis paistab jäävat kestma. Ja selles uues olukorras tuleb peärõhk panna odavale loomasaaduste tootmisele, missugustele saadustele ka edaspidi on turgu, kuna taime-saadusi meie välja vedada ei saa ja siseturu tarvidus on juba kaetud.

Loomasaadusi saame toota odavamalt, kui pane-me tarvilist rõhku loomasöödapindalade eest hoolitsemisele ja uute maa-alade kultuuri alla võtmisele, missuguses sihis ka meie põllumajanduse propaganda praegu on suunatud, nagu seda näitab 1934. a. väljakuulutatud „rohumaade propaganda aasta“.

Nii sammub eesti põllumees iseteadvalt pärisperemeheks sirget rada — künnab oma isade maad, külvab ja tunneb tõsist ja põhjendatud rõõmu õnnestuvast lõikusest ja edust.

Et ta ka tulevikus tahab jääda pärisperemeheks, seda väljendab ta innukas osavõtt kodukolde puutumata vabatahtliku hoolitseja — kaitseliidu — tööst.

Meie põlluharija rahva suur tööoskus, tööarmastus ja tugev kaitsetahe on suurimaiks omariikluse aluseks tänapäeval ja tulevikus.

Maastikusõit

Maastikusõidu üldaluseid.

Kaitseliidu ratsaniku tähtsaimaks eesmärgiks on saavutada maastikusõidu oskust.

Maastikusõit toimub välispool maneeži — sõiduradu, välispool teid, mitmekesisel, kinnisel maastikul.

Maastikusõidul iga üksik ratsutaja peab liikuma iseseisvalt, valima endale teed, ületades ja ümber sõites takistusi.

Maastikusõidul ratsanik peab oskama laialdaselt kasutada hobust kui kiireimat liikumisvahendit, sealjuures hoides kokku ta jõudu — sellest oleneb hobuse vastupidavus ja lahinguline kõlvulisus.

Maastikusõit taoteleb üht eesmärki — saavutada lahinguvõimeline ratsamees ja -hobune. Selles teadvuses ja selle eesmärgiga tuleb ka maastikusõitu teostada.

Vaatamata lennuasjanduse suurele arenemistem-pole lennuväeluure ei suuda anda väepealikule täielist pilti olukorra kohta. Lendur-vaatleja ei ole võimeline tungima metsatihnikusse või asulasse; ta silm ei läbi ööpimedust, mis varjab vaenlase õisi liikumisi; samuti ei saa lendurvaatleja öösi kuulata. Et mitte pimesi tegutseda, väepealik vajab ratsameest, kes teostaks

maastiku ja vaenlase luuret, kes on suuteline viibima luuratavas maaribas enam-vähem pikemat aega. Lõpuks tulirelvadega varustatud ratsavägi võib võtta enda alla ja kaitsta tähtsaid punkte maastikul ja ka ter- vet maa-ala, mida lennuvägi ei suuda. Ühe sõnaga, ilma maastiku ratsanikuta on väepealik „pime“, nõrk ja viib oma ülesande täide suurte viivitustega, pahatihti need aga ebaõnnestuvad.

Maneežisõit peab olema maastikusõidu ettevalmis- tuse harjutuseks. Ei ratsanik ega hobune tohi tunda vahet juhtimises ega sõidus, minnes sõidurajalt — maneežilt — maastikule. Maastikusõiduvõtted peavad ole- ma needsamad, mis ratsanik kasutas maneežis — sõi- durajal. Üksiksõit, vabad ratsmed, vaba, väljasirutat- tud hobuse kael, vaba, lai samm, keskmine traav, vaba ja rahulik maastikutakistuste ületamine igasuguseil allüüridel, kestev väligalopp, kiire orienteerumine maastikul — need on nõuded, mis maastikusõit esitab ratsanikule ja ta hobusele. Ratsamees, kes ei suuda neid nõudeid täita — ei seisa oma ülesannete kõrgusel.

Maastikusõidu ratsaniku ettevalmistus koosneb: 1) maastikusõidu mehe ettevalmistusest ja 2) maasti- kusõidu hobuse ettevalmistusest. Ratsaniku (mehe) et- tevalmistus saavutatakse kas praktiliste sõitudega väl- jaõpetatud ja täiesti sissesõidetud hobusel, või noorel õppimata hobusel, kes esimest korda läheb läbi maas- tikusõiduõppust. Noore hobusega peab olema enne mind- dud läbi sõit maneežis, kuna ratsanik (mees) peab tundma teoreetilisi nõudmisi maastikusõidu teostami- seks.

Siin on esikohal hobuse ja ta võimete tundmine. Iga ratsanik peab peale oma isikliku sõidukunsti os- kuse tundma hästi hobuse kasutamist ratsateenistuses, ta jõukulu mitmesugustel allüüridel, temaga ümberkäi- mist ja selle järele seadma kokku oma maastikul lii- kumise kava.

Ratsahobuse jõukulu.

Vaatleme lähemalt ratsahobuse kasutamise üld- aluseid, ta lihaste, kopsude ja südame tööd ning hobuse jõukulu mitmesugustel allüüridel ja distantsidel. Ho- buse otstarbekohane kasutamine ratsateenistuses omab suurima tähtsuse. Ka kõige paremad ratsateenistuse kavad kaotavad oma väärtuse, kui ei hinnata hobuse jõudu ega osata seda kasutada. Ratsaniku liikumisva- hendi — hobuse — kasutamine oleneb distantsist, ajast, maastikust, peaaegselt aga allüüride kombi- natsioonist. Ratsaliikumiste sooritamise osavus seisab

selles, et hoida alal võimalikult rohkem hobuse jõudu ja värskust, s. o. et pärast rännaku sooritamist ratsaosa oleks veel küllalt teguvõimas. Eriti suure tähtsuse omab see sõjas, kus alati võib oodata igasuguseid üllatusi.

Ajutine hobuse töövõime kaotus või väsimus oleneb kahest tegurist, lihaste väsimusest ja kopsude ülekoormatusest tööga — hingamisväsimusest. Katsed lubavad järeldada, et hobuse vastupidavuse piiriks mitmesugustel allüüridel, välja arvatud samm, on ainult südame ja kopsude väsimus, mitte aga lihaste väsimus; iga vähim kiiruse pinge vähendamine (näit. laia traavi või galopi lühendamine) viib kopsude töö lähemale normaalsele; hobune pärast lühikest „hinge tagasitõmbamist“ võib jälle arendada suurt kiirust. See näide tõendab, et kopsude jõud kulub rutem kui lihaste jõud. Sellest selgub, et kopsude ja südame töövõime piirid pikemal pingutusil ongi hobuse väsimuse piiriks.

Süda ajab verd laiali kõigisse soontesse ja kudedesse ja korjab sealt verd uuesti kopsudesse. Verre koguneb süsihappegaasi (CO₂), mille eemaldamiseks ja tarvilise hapnikuga varustamiseks veri aetakse läbi kopsude. Kui süda ja kopsud on väsinud, koguneb hobuse kehha suurel määral süsihappegaasi. Kopsude ja südame töö on üksteisega väga seotud ja üksteisest olenev. Seepärast onab nende uurimine suure tähtsuse hobuse jõukulu kindlaksmääramisel mitmesuguse töö juures. Näiteks rahulikult paigal seisev hobune hingab 8—12 korda minutis; kiirel kauakestnud liikumisel ulatub aga hingamissagedus kuni 130 korrani minutis. Hobuse hingamise sagedust võime jälgida hõlpsalt vaadeldes ta külgede tööd.

Katsed annavad piltliku ülevaate hobuse hingamise sagedusest, olenedes mitmesuguseist allüüridest ja olukorrast. Andmed on saadud sissetöötatud ratsahobuse kohta, kuna hariliku tööhobuse kohta — missugused suuremalt osalt on tarvitada kaitseliidus — need normid on maksivad sedavõrd, kui võrd hobune on saanud ratsasõidu- või üldtreeningut.

Kui rahulikult paigal seisa hobuse hingamise kiirus oli 8—12 korda minutis, siis liikumisel hingamise sagedus pakub hoopis teise pildi. Siin on suurimaiks tegureiks liikumise kiirus ja vältus ning seljaskantava koorma raskus. Näiteks, kui sammu liikuvale hobusele on asetatud selga relvastatud ratsanik — hobune hingab 16—24 korda minutis (keskmiselt 20 korda); kestval sammul liikumisel hingamiste arv suureneb väga vähe. Kui hobune on rännaksadulduses ja ratsanik relvastatud, siis hingamissagedus tõuseb veidi ja küündib kuni 20—30 hingamiseni minutis (keskmiselt 25 hingamist).

On soovitatav hobuse jõu säästmiseks märke liikuda ikka sammul. Kiirendatud samm tõstab tugevasti hingamise sagedust: relvastatud ratsaniku all on ta hingamissagedus kiirendatud sammul 45 korda minutis; relvastatud ratsaniku ja rännakladustuse sadula all — kuni 50 korda minutis. Kiirendatud samm on vastuvõetav ainult ühetasasel maastikul üksikult liikuvale ratsanikule. Traavi liikudes on hobuse hingamissagedus väga mitmekesine. See on peamiselt liikumise kiirusest ja vältest. Relvastatud ratsanikku kandes on hobuse hingamissagedus traavil pärast ühe kilomeetri läbistamist 42 hingamist minutis, pärast kaht kilomeetrit — 46 hingamist, pärast kolme kilomeetrit — 51 hingamist ja pärast kolme kilomeetrit pikka traavi — 65 hingamist. Relvastatud ratsaniku ja ladustatud sadula all on hobuse hingamissagedus pärast ühe kilomeetri läbistamist 56 hingamist minutis, pärast kaht kilomeetrit — 60 hingamist, pärast kolme kilomeetrit — 65 hingamist ja pärast kolme kilomeetrit pikka traavi — 79—80 hingamist. Märki tõusmisel ladustatud sadulaga tõuseb traavil hingamise sagedus kuni 74 korrani minutis, s. o. ta võrdub ladustatud sadulaga tasasel maastikul galopeeriva hobuse hingamise sagedusele. Galopp on kiireim allüür; galoppi võivad kasutada kiirränakuil ainult üksikud ratsanikud. Ratsaosade edasiliikumisel on ta kurnav. Relvastatud ratsanikku kandes on hobuse hingamissagedus pärast ühe kilomeetri läbimist 56 hingamist minutis, pärast 3,5 kilomeetrit — 72—84 hingamist, pärast 0,3 kilomeetrit kiirendatud galoppi — 58 hingamist, pärast 0,3—1,0 kilomeetrit kiirendatud galoppi — 67—72 hingamist. Relvastatud ratsaniku ja ladustatud sadula all on hobuse hingamissagedus pärast ühe kilomeetri läbimist 74 hingamist minutis. Märki tõusta on kasulikum galoppis kui traavis, sest maa kaetakse kiiremini, jõukulu on vähema kestusega ja hobune rahumeel kiiremini.

Järeldub, et raskel maapinnal traaviva hobuse jõukulu on võrdne ta jõukulule galopeerides kõval ja tasasel pinnal. Ladustatud sadula all tasasel pinnal liikuv hobune traavides kulutab niisama palju energiat

MIKS on elukindlustus Lääne-Euroopas endastmõistetav?

SEST et haritud lääne-eurooplane ei usalda oma saatust juhuse hooliks, vaid on jõudnud selgusele, et elukindlustus on ainuke vahend perekonna ja enese tuleviku kindlustamiseks.

Suur, järjest kasvav kindlustatute arv

Eestimaa Kinnitus-A-S. „EKA’s“

näitab, et elukindlustuse mõte ka meil on levinud.

Kindlustage oma elu suurimas kodumaa kindlustusseltsis **Eestimaa Kinnitus-A-S. „EKA’s“**, Tallinnas, Eka-maja.

nagu galopeerides kerge sadulaga. Rännakladustuses sadulaga märke traaviva hobuse jõupingutus on võrdne pikendatud galopi pingutusele kerge sadulaga. Hobuse hingamiste arv minutis määrab hobusele vajalise puhkuse rahunemiseks enne kui talt võib nõuda uusi pingutusi. Hobuse suurenenud hingamiste arv väheneb proportsionaalselt kiirusele, millega oli välja kutsutud kiirendatud hingamine. Nimelt 80 hingamist minutis, mis on esile kutsutud kiirendatud galopil, alaneb viieminutilise puhkuse (käekõrval sammu liikudes) järele 30-le hingamisele minutis; traavil 70-le tõusnud hingamissagedus minutis nõuab 15 minutit puhkust, et teda alandada 35 korraks minutis. Üksikute ratsanike pikka maa kiirsõitude teostamiseks galopp on praktilisem allüür kui traav, sest galopil suurenenud hingamissagedus muutub normaalseks kolm korda vähema aja vältel kui see sünnib pärast traavi; maa aga, mis on kaetud galopeerimisaja vältel, on hulga suurem kui traavi ärasõidetud maa.

Kõik need andmed, mis on kogutud praktiliste katsete ja uurimuste najal, on aluseks ratsaliikumiste ja rännakute teostamise ja ratsahobuse kasutamise reeglite kokkuseadmiseks.

Hobuse südame töötamine omab suure tähtsuse hobuse väsimuse kindlaksmääramisel. Terve hobuse juures on pulsi ja hingamise vahel täieline kooskõla; — hobuse hingamist on aga kergem jälgida kui südame töötamist. Hingamist jälgime vaadates hobuse külgede tööd. Seepärast on küllaldane hobuse kopsude ja südame töö jälgimiseks, kui vaatleme ta hingamist külgede töö järgi.

Normaalse hobuse südamelöökide tegevus väljendub järgmises normes: paigal seismisel — 31 kuni 42 korda minutis, sammul — 43 kuni 57 korda; traavil — 60 kuni 70 korda ja galopil — 120 kuni 145 korda minutis.

Hobuse südame, kopsude ja lihaste töövõime asetab ratsaniku liikumiskiiruse teatud piiridesse, milliste ületamine mõjub juba kahjulikult organismile. Liikumiseks tarvitatakse sammu, traavi, erijuhtumel galoppi ja väligaloppi.

Samm.

Samm on kergeim hobuse looduslik liikumine. Ta ei nõua suurt tööd kopsudelt ega lihastelt. Hingamis-

sagedus sammul ei ületa 18—20 korda minutis. Kopsude arendamiseks ja kiiremate liikumiste ettevalmistamiseks on progressiivselt kiirenev samm parim vahend. Kiirendatud sammul töötavad kopsud ja lihased palju intensiivsemalt kui harilikul sammul. Kuid sammu kiiruse arendamine pikil rännakuil ei tohi olla liikumiskiiruse suurendajaks, sest kiirendatud samm on vastuvõetav ainult täiesti tasasel pinnal, mitte aga tõusudel ja laskudel, eriti aga mitte murdmaastikul.

Kaitseliidu ratsanikel tarvitada oleva hobumassi kohaselt võib sammu kiirust arendada kuni 7,5 minutiga üks kilomeeter. Pikkadel distantsidel on sellane kiirus väsitav, eriti aga suuremais koondustes liikudes, sest et hobused oma võimelt liialt erinevad üksteisest. Nõrgemad hobused ja kolonni „sabad“ jäävad vähehaaval maha ja seepärast hakkavad traavima, mille tagajärjeks on kolonni kord venimine, kord kokkutõmbumine. Sellane kolonni venitamine ja kokkutõmbumine eriti väsitab hobuseid ja ratsanikke, kutsub esile turja pigistusi, klõppimisi ja hõõrumisi.

Meie hobuste sammu norm on 133 sammu minutis või 1 kilomeeter — 10 minutit. Sellane küllalt kiire samm pole väsitav ja kurnav nii hobu- kui ka inim-massile. Alal hoides hobuse jõudu ta võimaldab 50-kilomeetrilise rännaku sooritada 10 tunni jooksul, seejuures võimaldades ka kahetunnilise puhkuse. Kestvalt sammu liikumine rännakute sooritamisel pikendab rännaku kestust ja seepärast väsitab hobuste selga sadula kestva seljasoleku tõttu. Samuti mõjub kestev samm meeskonnale halvasti: teeb ta roidunuks ja väsinuks. Seepärast tarvitatakse sammu liikumise alul kui hobuse sissetöötamise abinõud; liikumise kestes ja lõpul — hobuse puhkamiseks. Praktilises elus rännaku vältuse lühendamiseks ja puhkeegade suurendamiseks kasutatakse vahelduvalt allüüri, milline koosneb sammu ja traavi kombinatsioonest.

Traav.

Traav omab hobuste lihaste arendamise töös esmajärgulise tähtsuse. Traav on rännakuil väga praktiline, kuid ta nõuab rohkem järelemõeldud kasutamist ja nõrgajõuliste hobuste arvestamist, et sellega hoida alal ratsaosa töövõimet. Traavil avaldub hobuste väsimus raudade kokkupeksumises. See teatab ratsanikule kumldavalt hobuse õlgade väsimusest ja kutsub

Meesterahva-rätsepaäri

JUL. KULL

Võtan vastu tellimisi igasuguste ülikondade, palitute ja mantlite peale.

Esimese klassi töö :: Soliidne-moodne :: Mõõdukad hinnad :: Täieline vastutus

Tallinn, S. Karja tän. 6—3, tel. 468-37.

ratsanikku minema üle sammule. Kiirendatud või pikendatud traav võib esineda ainult ratsahobuse ratsastamisel tasasel maapinnal, lühiajalisel vältel — ligikaudu 100—200 meetrit — kui hobuse õlalihaste arenendamise abinõu. Pikendatud traav ei tohi kunagi rännakuil esineda rännaku välte lühendajana. Parem siis juba kasutada galoppi (400 sammu minutis), kuid seda ainult olukorra sunnil erijuhtumeil ka siis, kui ratsanikud on küllalt vilunud galopeerimiseks ja hobused on harjunud galoppi liikumisega. Kaitseliidu ratsanike kasutada olevate tööhobuste kontingent ei võimalda seda treeninguta. Näide: kui läbida 3750 meetrit kiirendatud traavil — 350 sammu minutis — siis nõuab see aega 13 min. 20 sek. Kui aga läbida pool sellest maast — 1875 meetrit — hariliku tempo traaviga — 300 sammu minutis, ja teine pool maad — 1875 meetrit — galopis — 500 sammu minutis, siis nõuab see aega 12 minutit 20 sekundit. Aja sääst 1 minut osutub viimase kombinatsiooni kasuks. Võttes arvesse, et hobuse hingamine pärast galoppi rahuneb kolm korda kiiremini kui pärast traavi, osutub galopi tarvitamise paremus teatud juhtumeil vastuvaidlematuks. Ainukeseks rännaku kiirendamise abinõuks on allüüride järjestamine ja iseäralisil juhtumeil traavi asendamine galopiga, näiteks luurel piilkonna südami-ku või piilurite edasilikumisel hüpetena.

Vahelduv allüür.

Vahelduvaks allüüriks nimetatakse allüüride sammu ja traavi järjestatult tarvitamist. Vahelduv allüür saavutab küllaldase kiiruse rännakute läbiviimiseks ja tarvitab sealjuures hobustelt vähimat jõukulu. Allüüride järjestamisel on peanõue, et traav ei läheks oma vältelt pikemaks kui järgnev sammu kestus suudab puhkust pakkuda. Näiteks ei või liikuda pidevalt 3 km traavi, kui sellele järgneb ainult 5 minutit sammu. Kuid ka liig sagedane allüüride vahetus viib asjatule ja kahjulikule närveerimisele ja hävitab hobuse jõudu. Kuni 1500 meetrit traavi liikudes lihased ei kaota oma liikumise elastsust. Traavi loomulikuks välte piiriks seejuures veel hobuse jõudu säästes on 2 km; järelikult üks traavi välte piir (repriis) ei tohi kesta üle 2 km. Hingamise sagedus 2 km traavi järele tõuseb 43-le, 3 km järele — 48-le ja 4 km järele — 70-le. Edaspidi väsimus hakkab väljenduma raudade kokkupeksumises ja hakkab silma paistma hobuse väsimuse teisi tunnuseid, milline on proportsionaalne läbitud maa pikkusele.

Sammu vältus, mis vastaks 2 km traavi repriisile, arvutakse järgmiselt: pärast 2 km läbimist traavis hobune vajab 5 minutit puhkust sammul, et hingamist viia normaalsesse olukorda. Lisades sellele 5-minutilisele sammu liikumisele veel 5 minutit lihaste normaalseisukorda viimiseks näeme, et 10-minutiline samm on vajaline aeg pärast 2 km traavi repriisi. 10 minuti jooksul sammu hobune läbib 1 km. Kasulikult vahelduva allüüri jaotus oleks sellega 10 min. sammu ja 10 min. traavi või 1 km sammu ja 2 km traavi. Kui olukord võimaldab, võib liikumise kergendamiseks kahekordistada sammu repriisi, s. o. 2 km sammu ja 2 km traavi ja isegi veel 2 km sammu ja 1 km

traavi. Harilikult tarvitatakse vahelduvaks allüüriks 1 km sammu ja 1 km traavi. Arvestades meie hobuste kontingenti on meil ajajooksul kujunenud välja järgmised allüüride kombinatsioonid: 8 km tunnis — 10 min. sammu (1 km) + 5 min. traavi (1 km); 9 km tunnis — 10 min. sammu (1 km) + 10 min. traavi (2 km); 10 km tunnis — 5 min. sammu (0,5 km) + 10 min. traavi (2 km).

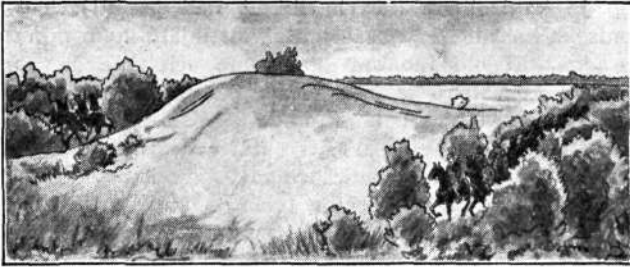
Galopp. Hoopis teise pildi pakub töö galopil, kus kopsud, süda ja ka lihased kiiresti väsivad. Ratsaüksuste edasilikumiseks võib galoppi tarvitada ainult erijuhtumeil ja ainult siis, kui ratsanikud ja hobused galopiga on harjunud. Galopi kiirus oleneb mitmesuguseist mõõduandvaist tegureist, nagu distants, maastik jne. Meie kaitseliidu ratsaniku hobune teatud treeningu järele võib sõita murdmaastikul galoppi ühe kilomeetri — 3 min. — ilma et see talle oleks täieline pingutus. Iga kaitseliidu ratsamehe hool ja mure on valvata selle järele, et kokku hoida hobuste jõudu, neid mitte üle koormata ja teha töövõimetuks.

Harjutusi maastikusõidul.

Tutvudes lähemalt hobuse tööga ja ta jõukuluga mitmesuguseil allüüridel, distantsidel ja vältel ratsanik võib otstarbekohasemalt kasutada hobust, säästes ta jõudu viimse võimaluseni. Olles teadlik täiel määral hobuse töös ratsanik on sellega tema kasutamises täieline peremees ning ratsasõit ei kujune hobusele mitte kurnavaks ja ruineerivaks tööks, vaid harjutuseks ja karastuseks, nagu hea harjutus spordimehele. Parimaks ja igale ratsanikule kättesaadavaimaks sellaseks harjutuseks on maastikusõit, mida igakord ja igakülgselt läbi mõeldult sooritada.

Toon siinkohal mõningaid mõtteid maastikusõidu teostamisest. Maastikusõidul tuleb liikuda, hobused vabadel ratsmetel, ilma rivita (kui seda teostatakse grupis). Sellega esmalt harjutame hobust teed valima ja ka sammu pikendama. Muidugi tuleb siinjuures hobust ergutada ja elustada sääрте survega ja ka tõugetega. Kõige parem rivi liikumiseks on malekord, s. o. et iga järeleõitja ei liigu eelsõitja jälgedes, vaid valib ise endale teed. Sellase liikumisekorra juures ratsanikud ja hobused õpivad pöörma tähelepanu maapin-

nale, õpivad valima kohti, kuhu sõita ja kuhu astuda. Pealeselle kiirel sõidul eelsõitja ratsaniku kukkumisel malekord kõrvaldab järelsõitja pealekukkumist. Kõik ratsanikud on varustatud ratsapiitsadega — kepikes-tega. Alates esimestest maastikusõidu õppustest tuleb rõhutada ja hobustel ära võõrutada karjas liikumine. See omadus on kõikide koduloomade iseloomus, samuti ka hobuste juures. Siin avaneb igale ratsanikule oma hobuse õpetamisel laialdane tööväli. Harilikult hobused hoitudavad üksteise lähedale, tahavad olla „hunnikus“. Üksiku maha jäädes hakkab see tõrkuma ja teistele järele kippuma. Nõndasamuti hobused ei taha hea meelega eralduda teiste hulgast. Maastikusõidul nende pahede kõrvaldamiseks kõikide edasi liikudes jäetakse üksikud ratsanikud maha. Üksikute ratsanike jalastumine ja mahajäämine ning hobuste söötmine rohu või leivaga, üksikute ratsanike kõrvaleliikumine — ka vastupidises suunas, tagasi jne. — kõik see omab suure tähtsuse lahinghobuse õpetamisel. Suurt rõhku tuleb panna ka hirnumise võõrutamisele. Hirnumine lahinghobuse juures on lubamatu nähtus; näiteks piiluri hobune luureteenistuses, eriti öösel. Selle võõrutamiseks ratsanik eraldub sõitjate grupist, hoiab valmis ratsapiitsa ja hobuse hirnuma hakates sellega õla või kaela pihta lüües katkestab hirnumise. Seda võib katkestada ka kannuste tõukega või häälega (hõikega). Hobune hakkab varsti taipama keeldu, tihti peale ise katkestab hirnumise ja natukese haaval võõrdub sellest.

Lamedal maastikul samm olgu lai ja kiire, elustades teda püsiva ja elava säärite survega või tõuge-tega. Laia, elava sammu harjutus on tähtis edaspidisteks rännakliikumisteks ja hingamisorganide arendamiseks. Sammu kiirus olgu kuni kaheksa minutit üks kilomeeter. Kui maastikusõidul kasutatakse noort hobust, siis n. ö. esimene harjutusperiood või esimene õppenädal olgu pühendatud ainult sammule. Sõites korraga ligikaudu kaks tundi. Juba esimestest sõitudest peale peab hakatama viima läbi harjutusi hobuste eraldamiseks teistest, üksiksõitudeks, üksikult rahulikult liikumiseks, hirnumise võõrutamiseks jne.

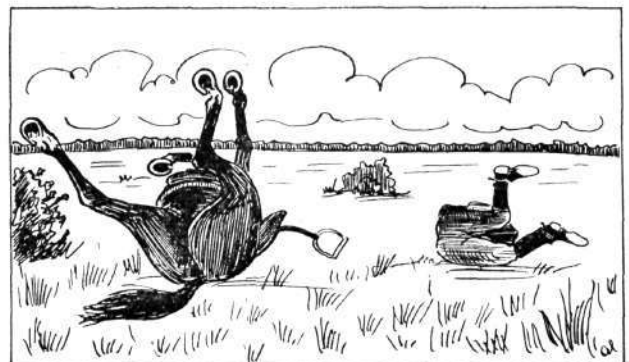
Kui esimesel harjutusperioodil ratsanikke jälgib instruktor, kes nendega kaasa sõidab ja igal juhul annab juhatusi ja näpunäiteid, siis järgnevaid maastikusõidu õppusi korraldades õpetaja annab ratsanikele suunad, kuhu neil liikuda. Ise aga sõidab lühimat teed õpilastele tee peale vastu selleks, et jälgida õpilaste liikumist teatud punktides ning anda neile õpiseid. Sõit toimub sõites sammu ja traavi vaheldumisi. Ületatakse väikesi takistusi — madalamaid aedu ja kraave — hü-

petega. Ronitakse läbi laiemaist kraavidest. Takistuste ületamisel panna erilist rõhku rahule ja neid ületamisi viia läbi sammult ja traavilt, milleks hobused peavad olema harjutatud juba maneežis — sõidurajal. Traavi kiirus võib olla neli minutit üks kilomeeter. On soovitatav otsida maapinda, mil on tõusud, lasud, mis on kaetud kändudega, mis on auklik, mättaline ja soine. Meeles pidada, et siin on tarvis anda vabadust hobuse kaelale ning lubada teda valida teed. Hobune peab olema tähelepanelik maapinnale ja jalgade all. Seepärast ratsanik ei tohi rebida ta pead üles. Maastik ei tohi olla hobuse närveerimise põhjuseks; kui hobune kardab, tuleb teda kinni pidada, võimaldada talle vaatamist, teda rahustada, kuid mitte karistada kartlikkuse pärast. Hobune on kartlik suuremalt osalt lühikes nägemise tõttu, millepärast mõned esemed paistavad temale tontlikena.

Harjumata hobused harilikult kardavad soos. Soos või pehmel maastikul liikudes peab harjutama hobust, et ta ei rabeleks ega hüppaks, — see väsitab ning soodustab veel sügavamale sisse vajumist. Pealeselle hüpped ja rabelemine võivad välja kutsuda lihaste venitusi ja haavamisi puujuurtega ja okstega. Peab pidama meeles, kui hobune vajub sohu sügavamini, et ratsanik jalastub ja viib hobuse edasi ratsmeid pidi, et kergendada ta kaalu. Hobuse rahulikkus on siin väga tähtis, sest rabelevat või hüppajat hobust tuleb mõnikord käest lahti lasta, — muidu matab ta veel ratsaniku enda alla. Maastikusõidul jalga mitte sügavalt jalusesse asetada! Sügavalt jalga jalusesse asetades ratsanik võib võimalikult kukkumisel jääda jalgupidi jalustesse, mis pahatihti on seotud tõsisema õnnetusega.

Maastikusõidu takistused olgu esialgu valitud nõnda, et nende arv ja „tõsidus“ kasvaks järkjärgult ja mitte liig kiiresti, muidu hobused hakkavad tõrkuma, mis on suur pahe.

Kolmandal õppeperioodil või õppenädalal võib alata galopiharjutusi. Esimesed galopirepriisid ei ole mitte üle 0,5 kilomeetri. Neid galopivälteid suurendatakse aegamööda. Sellejuures tuleb valvata hobuse hingamise järele. See peab olema vaba ja mitte raskendatud. Ülipikkade galopirepriisidega võib kergesti rikkuda harjumata hobust. Maastikusõidu kestus on igakord ligikaudu kaks tundi. Tagasisõidul on soovitatav valida teine tee kui väljasõidul. Viimased paar

Hää ratsasõidu tehnikat nõuab kukkumisel kokkulõbumist

LAUATARBED
MÄRGIGA:

MUNK

HOBEDAST
DUUSHOBEDAST
ALPAKKAST

ON
KUULSAD EESTIS

J. KOPE

KALLISMETALLISAADUSTE JA LAUATARBETE TÖÖSTUS. KULLASEPA ÄRI

TALLINN

kilomeetrit tarvis läbida sammu. Tullles talli juure hobune ümber pöördja ja sõita tagasi 30—50 sammu. Kõik hobused tõttavad talli ja kui selle vastu ei võidelda, siis nad hakkavad ruttama, närveerima. Tagasisõit rahustab hobust ja annab talle tunda ratsaniku peremehe üleolekut ja viimase tahte allumise tarvidust.

Iga ratsanik maastikusõidul peab eriti arvestama otstarbekohast ratsahobuse kasutamist ja ta jõu kulutamist. Maastiku iseäraldused, nagu kõva maapind, mis mõjutab jäsemeid, — liiv, soo, ka õhu temperatuur ja tuule surve jne. — on siin tähtsad faktorid. Ratsaniku kaal ja hobuse ratsastamise tase määravad hobuse töö. Näiteks vähe sissesõidetud hobune, kes on rasvas, raskel maastikul — igasugused tõusud ja lased ning pehme pind — vastu tuulega, palava ilmaga võib saada tõsisemaid hingamise vigastusi.

Parimat praktikat maastikusõiduks annavad maanöövrid, ratsavõistlused ja mitmesugused ratsamängud. Viimastest võiks siinkohal mainida „orienteerumissõitu“ ja „jahti kunstliku jälje järele“. Nimetatud võistlusalad on meie oludes läbiviidavad, kaitseliidu ratsanikele kättesaadavad ja seepärast väärivad tähelepanu.

Orienteerumissõit.

Orienteerumissõidu eesmärgiks on arendada ratsanikes hobusega liikumise oskust mitmesugusel murdmaastikul. Pealeselle nõuab ta oskust kompassi kasutamises orienteerumiseks ja ka kaardi tundmises. Muidugi kaks viimast punkti on maksvad ainult siis, kui orienteerumissõit teostatakse võõral maastikul, mis aga meie kaitseliidu ratsameeste peres juhtub harva, sest ratsamängud viiakse läbi enamasti oma ümbruskonnas.

Toon siinkohal ühe näite, kuidas korraldada orienteerumissõitu. Muidugi see näide ei taha olla šablooniks, vaid selletaolist võib soodsais tingimuis korraldada. Orienteerumissõidutee pikkus on paras valida 5—10 km. Selle tee valib välja ja määrab kindlaks võistluse toimkond. Stardis antakse igale võistlejale kaart ja kompass. Kaardil on punasega märgitud lähe,

lõpp ja kontrollpunktid (harilikult neli punkti). Tutvumiseks kaardiga antakse igale võistlejale kolm minutit aega. Ei ole lubatud igasugune seletuste ja abi andmine kõrvaliste isikute poolt. Samuti ei anna seletusi korraldajad ja kohtunikud. Võistlejad lastakse lähtest välja iga viie minuti järele loosi järjekorras (siia juure on arvatud ka kaardiga tutvumise aeg, kolm minutit). Orienteerumissõidu teele on paigutatud kontrollpunktid. Võistleja kaardi ja kompassiga orienteerudes peab tegema kindlaks kontrollpunktide asukohad ja nendest läbi sõitma. Kontrollpunktis asuvailt kohtunikelt saab võistleja vastava tõenduse tähendatud punktist läbisõidu kohta. Kontrollpunktidest võib võistleja sõita läbi kas numbrite järjekorras või välispool järjekorda oma äranägemise järgi. Võistlejad on rakmeis ja relvades. Lähtest väljamineku riietuses ja rakmeis peab võistleja jõudma ka lõppu. Kohtunikud asuvad lähtes. Nende ülesandeks on aega mõõta, riideid ja rakmeid, valjastamist ja saduldust kontrollida. Peale nende on veel igas kontrollpunktis kohtunikud, kes märgivad teatava numbri läbisõitu. Võitjaks loetakse ratsanik, kel on kõige lühem aeg.

Jaht kunstliku jälje järele.

„Jaht kunstliku jälje järele“ arendab ratsanikes teravat tähelepanu ja ühes sellega ka osavust sõiduks murdmaastikul. Osavale ja väledale ratsanikule kinnitatakse vasaku õla külge lint või lipp. Pealeselle seob ta endale sadulasse koti paberitükke. Lähtest ta sõidab välja 5—10—15 minutit enne oma jälgijaid. Sõidab mööda murdmaastikku, mille pikkus on 5—6 kilomeetrit. Sõites ta loobib teele vahetpidamata paberitükke, järele jättes kunstliku jälje, mida mööda tagaajajad-jälgijad talle kihutavad järele. Tagaajajate eesmärgiks on eessõitjalt lipp ära tõmmata.

Lipuga sõitja sõiduteel pannakse 2—3 kontrollpunkti, mis sõitjal teada, ja milledest ta peab läbi sõitma. Tagaajajal ei ole kontrollpunktide asukohad teada. Osavõtjate riietus on vaba — ilma rakmete ja relvadeta. Võitjaks loetakse ratsanik, kes lipu eessõitjalt ära tõmbab. Kui aga jälgijaist keegi eessõitjat ei taba, loetakse võitjaks eessõitja.

J. L.

KAITSELIIDU MERIÜKSUSTE PEALIKUTE VORMI KIRJELDUS

(Algus „K. K.“ nr. 1 1934. a.)

ESINDUSVORM

1. Müts.

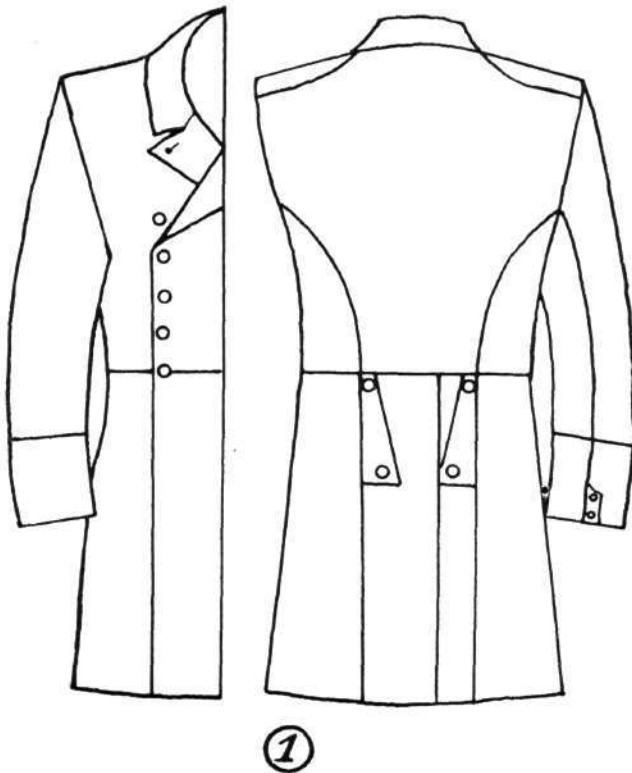
Nagu hariliku vormi juures.

K.-l. meriüksuste pealik peastaabi juures kannab mütsi nokal kuldilustust, nagu see ette nähtud mereväes vanematel ohvitseridel — hariliku kui ka esindusvormi juures.

2. Esinduskuub.

Värv: must.

Riie: kalev.

Vorm: vormilt samasugune nagu mereväe ohvitseri pikk kuub, s. o. hariliku pika kuue moodi, kahe rea nööpidega, nelja nööbi peal kinni — viies lahti; pikkus 5 kuni 7 sentimeetrit ülalpool põlve; tagalõike hõlmade ülemistel äärtel kaks taskut klappidega — klappide pikkus 25 sentimeetrit, tasku klappide äärtel neli nööpi; käiste taga õmblus, äärtel kummalgi kaks väikest nööpi (joon. 1).

Ametitunnused esinduskuuel kantakse nii nagu hariliku vormi juures — käistel, selle vahega, et paelad on varrukail ümberringi.

3. Püksid.

Nagu hariliku vormi juures.

4. Vest.

Valge — pikeeriidest.

5. Jalanõud.

Mustad poolsaapad või kingad.

6. Kindad.

Valged.

7. Kaelaside.

Must, põiki või piki valmis põimitud.

8. Esindusvormi vöö.

Vöö laius — 40 mm.

Pikkus — keha ümbermõõdu järgi.

Muster — nagu mereväe ohvitseride esindusvöö.

Pannal — metallist ülekullatud ümmargune pannal, mille välisäär ümbritsetud loorberpärjaga, keskel kullakarva kaitseväe kottkas (joon. 2).

Esindusvormi kandmise juhtnõõrid on samad, mis mereväe ohvitseridele, ametnikele ette nähtud (Sõjam. kskk. nr. 246 — 1925. a.).

Esindusvormi on õigustatud kandma: pealikud, kes on ohvitseri, kv. ametniku või kaubalaeva juhtkonna kutsega isikud, ja pealeselle kõik teised pealikud, kes on ametkohtadel, alates meriüksuste pealikust peastaabi juures — kuni rühma ja lõhkesalga pealikuni (viimane kaasa arvatud).

Võrumaa — suusamaa

Päris hiljuti olid suusad meie maal veel imeasjad. Kui mõni külakoolmeister säärased riistapuud enesele tõi, siis tulid tuttavad ta juure kokku, vangutasid pead ning ütlesid, et need riistapuud ei kõlba kuhugi, nendega pole paslik täitsamehel tegelda. Paistis nii, et suusad on ainult poisikestele ja karjapoistele ajaviiteks. Nüüd on seisukord aga palju muutunud. Suuskadele ei vaadata enam kui tühistele ajaviiteriistadele ja suusatajat ei naera ka keegi. Nüüd kadestab arusaaja inimene seda külakoolmeistrit, talupoissi ja kaitseliitlast, kel on suusad, ning unistab ise, et kui kord enesele ka saaks suusad. Ja mis kõige tähtsam: suusad on saanud tarvilisteks liikumisvahenditeks, nendega käiakse naabrite juures külas, vallamajas asju ajamas, postiagentuurist posti toomas ja viimas jne. See arusaamisele tulek on sündinud nagu üle öö, imekiiresti — mõne aasta jooksul.

See kõik tuleb kirjutada eeskätt just kaitseliidu arvele, sest eks olnud ju kaitseliit see, kes hakkas suusatamist propageerima esialgu oma liikmete peres, kust see hiljem kandus edasi ka nendesse, kes kaitseliidus pole. Suusavõistlused, propaganda-suusatamised ümber Eesti jne. — need kõik on aidanud palju, isegi väga palju kaasa suuskade tarvitamise rahvahulka kadesse viimisele. Kui poleks kaitseliit seda võtnud oma ülesandeks, oleks tänapäevalgi inimesi koolmeistri juure tulnud ja naernud ta mitte-täitsamehe toimingut — suusatamist.

Soomlased on meist ees — suusatamine on neil rahvasport, suuskadeta talu sealpool lahte pole nagu mõeldavgi. Aga siin pole midagi imestada ja häbeneda: soomlased on mitmes muuski asjas meist ees. Aga — ega's meilgi enam palju aega kulu selleks, kui igal meie nooremal talumehel ja talunaisel on oma suusad. See aeg pole tõesti enam kaugel, kui meil aga

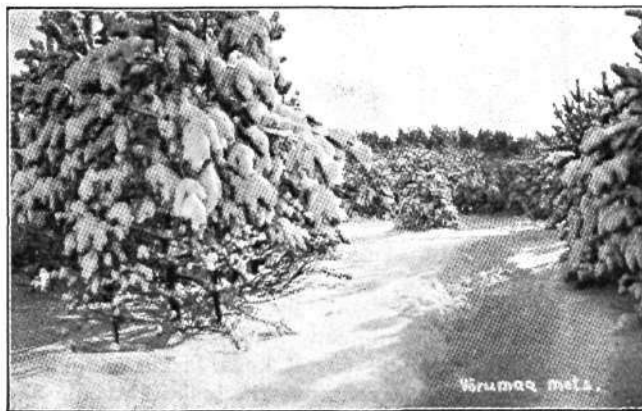

ei vaibu suusapropaganda, kaitseliidu suuskade valmistamise kursused, suusavõistluste korraldamised jne. Tõsi küll, looduslikult oleme me natuke halvemas seisukorras kui soomlased — meil on aastas vaid vaevalt neli kuud suusatamisaega, soomlasil aga enam. Kuid mida üürikesem aeg, seda kaunim ja kallim ta on ning seda enam kasutatakse seda aega. Maastikult jääme soomlasist ka ivakese alla — meil pole, vähemalt Kesk- ja Põhja-Eestis, sääraseid toredaid mägesid, nõlvu, künkaid ja kaldaid, nagu soovib seda igamees, kel suusad all ja suur suusasõiduihk südames. Ainult Lõuna-Eesti on selle poolest õnnelik, ja selle tõttu on ka kõige enam eeldusi, et suuskade tarvitamine siin juba lähemal ajal saab rahvalikuks. Ta on seda peagu praegugi.

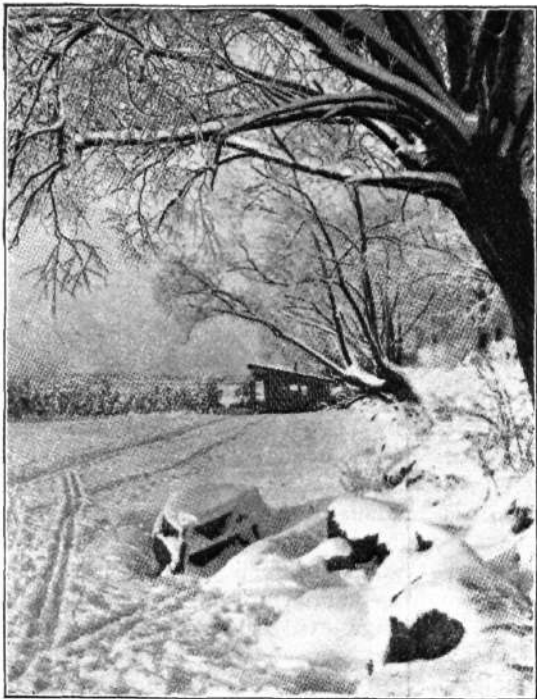
Võtame näiteks Võrumaal tüüpilisemad kohad — Kasaritsa, Haanja ja Rõuge. Seal võid käia talust tallu ning päeva jooksul leiad vahest ainult üksiku hursiku, kus suuski pole. Suurem ja valdav enamus tarvitab suuski oma igapäevases elus praktiliseks otstarbeks, aga samuti ka ajaviiteks — jahiretkeks jne. Juba mullu võis panna tähele Haanja vallas suuskade arvu erakordset rohkust. Tänavu on see veelgi para-

Kasaritsa

Võrumaa mets talvel

Võrumaa talvemaastik

nenud, ja seda just selle tõttu, et haanjalased, kui suured puutöömeistrid, on hakanud ise kodusel teel suuski valmistama. Sellega tegelevad noored poisid, aga ka vanad mehed. Eeskuju said nad kas mõnest juhuslikust vabrikusuusast või kaitseliitlaste valmistatud suuskadest. Mis puutub sellesse, kas need suusad on küllalt otstarbekohaselt ja nõuetele vastavalt valmistatud, siis ei saa siin teha etteheiteid — haanjalased on ise nendega väga rahul ning võõraski ei leia, et nad oleksid halvemad kui meie suusakursustel valmistatud suusad. Koguni omapärase joone annavad haanjalased oma suuskadele — nende suusad on laiemad ja lühemad kui teised, kuid seepärast mitte vähem otstarbekohased.

Maastikult on Võrumaa, esijoones oma ilusa Kasaritsa, Haanja ja Rõugega, nagu loodud suusatamiseks. Mägi mäe ja kungas künka kõrval teevad liiklemise kergeks, meeldivaks ja lustiliseks. Lausmaad peagu polegi — ainult tõusud ja langused, tõusud ja langused. Äkilisema ja kõrgema mäe taga ootab suusatajat pisem ja lamedam kungas. Neist mõlemaist alla laskunud, tõused natuke järsumasse, ja juba ootab sind uus tormakas sõidutee. Järsk mäemügarik juhhib su pikale, pikaldasele langusele ja siis oled oru põhjas. Seal üles teise mäe otsa saamine pole alati kerge ja lihtne. Aga peatselt pingutanult oled ometi selle saavutanud, ja nüüd näed laia vaatevälja enda ees, enda all. Laskud sinnapoole, lumi tuiskab su ees, ja suusakeppe ei saa sa soravasse lumme vajutada, nii kiiresti lendad mäest alla, ega pane tähelegi, et mäe otsast saadud suure hooga oled juba peagu teise mäe tipus, kust laskud uuesti ning tõused siis jällegi uuesti. Nii läheb talvise suusataja tee kauni Võrumaa mägedelt orgudesse, orgudest mägedele. Ikka kiiresti tui-

sates, lennates sa ei pane tähelegi, et oled jätnud seljataha hulk kilomeetreid. Juba kaldub päike metsalavade lähedale ja taevast lööb sinakalt roosatama. Kerge külm on pannud su põsed õhetama ja näpistab kõrvalehti, kui tuleb meele, et kodu ootab sind. Pöörad selja sellele eesolevale nii laiale ja kutsuvale mägimaa-avarusele ja ennäe imet! — su ees, siinpool, on samasugune, veel ilusamgi mägimaa-avarus. Kõrval on mets ja raske lumekoorma all paistavad kuused kui nood suhkrupead, milliseid ema enam poest ei too ja mille sinine paber oli kunagi sulle nii armas ja meeldiv esimeste tähtede kirjutamiseks ja kummaliste Rooma kujutuste joonistamiseks. Rahun ja pühalikult seisavad need hiigla-sukrupead, ainult siin ladvas kraaksub vares oma monotoonset kraaksu saabuvale videvikule ning seal oksal sidistab linavästri, sest tal on kõht tühi ning külm teeb peenikestele jalakestele liiga. Puutüved on aga loojenev päike värvunud roosakaks, ja nad seisavad üksteise kõrval tumm-tõsiselt. Sul pole aga aega selle rahus magava talvemetsa imetelemiseks, sest päike läheb eesoleva mägimaastiku taha magama ja sa tahad enne seda veel kümnest mäest laskuda, kümned orud ületada nii, et lumi tuiskab ja tolmas su ees, kõrval ja taga. Avar mägimaastiku avarus on nii kutsuv ja kütkestav, et sa kiirustad, kiirustad nagu kartes, et see sinu ees ühes päikesega võib kaduda kuhugi teadmatusse ja tundmatusse. — Iga minut toob uusi sõiduteid ja vaatevälju, sest iga uus mägi ja kungas juhhib su uutele suusateedele.

Juba on päike läinud, ja ta ei tõuse täna enam. Juba on esimene täht taevasilmana hakanud piiluma maise maailma videvikuaskeldusi. Ning sina, kes sa oled enam kui pool päeva suuskadel tõusnud ja laskunud, laskunud ja tõusnud, tunned koduvärvavas kerget, kuid mõnusat roidumust, sest sinu suusapäev oli ilus Võrumaa ilusate mägede süles. Sul on kahju, et hämarus vajutab oma palged valgele maale ja sinu tänased suusateed peavad lõppema. Kuid sa trööstid end — ka homme on ilus talveilm ja ka homme kutsuvad Võrumaa ilusad mäed sind kaunitele suusateedele.

Pühapäev 23. veebruar. Külm tungib krae ja hõlmade vahele pannes keha värisema. Astume aeglaselt kolmekesi, kadunud leitnant Maten, gümnaasiumi õpilane A. Koern ja mina, kaudu Vaimu, Pikka ja Viru tänavat Vene turu poole.

Liigume teravalt tähele pannes ümbrust, kuna möödunud nädalate läbielamused on sundinud meid etevaatusele. Alles hilja aja eest oli meil korteris punaväelasilt korraldatud kõige põhjalikum läbiotsimine ja mitte midagi leides ähvardatud meid kõige tooremal kombel tribunaaliga. Õnneks jõudisime päev enne läbiotsimist hävitada ja kõrvale toimetada kõik liigse, kuna märkasime, et maja valvatakse. On loomulik ja arusaadav, et sellased sündmused noorte kooliõpilaste peale mõjuvad raskesti ja rusuvalt. Seepärast ka sel külmal pühapäevahommikul sammusime õrna värinaga südames vastu sündmustele, mil ei puudunud oma romantika.

Kell võis olla 10—12 vahel. Linn oli tühi. Ainult üksikud kogud liikusid pooljoostes ja jurksatasid sinna-tänna kangide alla. Ei olnud seda tavalist endist pühapäevahommikust rahvalikumist, mis laia musta jõena viib hulkasid kaudu tänavaid kirikutesse ja sealt sooja toanurka. Ei olnud kilkavaid lapsi emadega ja hoidjatega, ei rõõmsaid koolipoisse-plikasid sagamas edasi-tagasi. Linn oli nii salapäraselt vaikne just kui aimates ette suursündmusi.

Vene turult siirdusime kaudu Jaani tänavat „Kiire“ kontori juure. Oli ju see asutus tolleaegse kommuuna tuiksooneks ja võib-olla peaajukski. Peatudes Krediidpanga maja juures, nägime, kui salkkond hambuni relvastatud madruseid lahkus „Kiire“ kontori eest ja suundus Suure-Karja tänavasse. Vaadeldes „Kiire“ maja, näis imelikuna selle eluta olek — ta oli kui surnud. Ei olnud tavalist sisse-välja jooksmist ega ka inimkogusid akendel. See pani imestama, ühtlasi viis aga veendumusele, et on tõesti midagi sündimas ning et on tarvis midagi ette võtta. Juba päevi oli olukord linnas pinev sakslaste lähenemise tõttu. Nähtavasti nüüd oli saabumas olukorras mingi murdepunkt ja mitte venelaste kasuks.

Kõiki meie tähelepanekuid ja arvamusi sel varajasel hommikutunnil kinnitas veel tribunaali ukse kinni olek, mida kõigile katsetele vaatamata meile ei avatud.

Nähtu tagajärjel leitnant Maten sõnas: „Läheme 3. polgu staapi ja vaatame, mis sünnib seal!“

Kell võis olla 12.00-ne ümber, kui astusime kõik kolm 3. Eesti jalaväepolgu staapi, mis asus tol korral reaalkooli vastas pangamajas. Staabis askeldasid mõned inimesed laudade juures. Üldiselt näis aga olukord olevat võrdlemisi rahulik. Leitnant Maten kadus kohe kuhugi tagumisse ruumi ja ilmus juba veidi aja pärast tagasi ühes vurrudega väikesekasvulise punasepõselise polkovnikuga. Oli näha, et viimane jagas leitnant Matenile mingisuguseid korraldusi, mille sisu ka peagi selgus. Vurrudega polkovniku nimi jäi aga minule teadmatuks, kuni teda teiskordselt kohtasin Viljandis, kus ta oli rahvaväe ülemaks — see oli kadunud kolonel Raudsepp.

Polkovniku lahkudes leitnant Maten teatas meile, et tuleb alustada omakaitse organiseerimist ja luua löögisalku. Ühtlasi andis ta meile mõlemale kindlad ülesanded. Nimelt pidi A. Koern minema ühes temaga välja kuhugi staabimaja lähedusse ja asuma salga organiseerimisele ja väljasaatmisele, kuna mina pidin jääma staapi andma välja relvi, õigemini relvasaamise lubasid. Relvad-vintpüssid asetsevad osalt staabimaja, osalt aga praeguse Maapanga maja keldrites. Viimast keldrist, nagu seletas leitnant Maten, alul ei saavat püsse tuua välja, kuna selles majas polevat olukord veel mitte selge.

Ei mäleta enam, kuidas aeg staabis möödus. Tean vaid, et relvasaajaid ja -tahtjaid oli palju, ajuti nii palju, et tekkis isegi saba. Igale usaldustäratavale ja väljast minu juure saadetud kodanikule pidin kirjutama relvatšeki ja varustama selle allkirjaga. Tšeki ettenäitajale anti keldrist vintpüss. Paljud püssisaajad olid aga relvakäsitamises täiesti võhikud, eriti võib-olla seetõttu, et suur osa väljaantud püssidest olid vintšesterid. Oskamata relvaga ümber käia, tulid nad tagasi staapi ja põmmutasid armutult staabilage. Üldiselt meenub selle päeva sündmustest, et tung relvade järgi rahvas oli väga tugev.

Püüdsin täita oma kohust truult ja täpisealt. Revideerisin isikutunnistusi ja võib-olla mõnigi jäi relvata, mille eest nüüd palun vabandust. Olin ju tollal liig noor sääresteks sündmusteks. Selgusetuks on jäänud seni, kust need relvasoovijad tulid, kes neile teatas relvade väljajagamisest ja kes neid juhatas staapi sellesse tuppa, kus sündis see jagamine. Mäletan vaid, et igale relvasaajale öeldi, et ta on kohustatud astuma staabi juures väljas formeeritavatesse salkadesse.

Relvatahtjate seast mäletan vaid üht — minu füü-sika õpetajat hra Vahli. Mäletan teda vist selle mee-leolu tõttu, mis võis kerkida noore õpilase hinges, kui tema õpetaja palub temalt relva.

Õhtul olin korraks reaalkoolis, kuhu oli võimlasse koondatud terve hulk igasugu kahtlast elementi.

A. Koerni ei näinud terve päeva ja õhtu vältel. — Ta oli kogu aeg väljas ja, nagu selgus, sooritanud mitmeid käike, mille tulemuseks oli kott vene sõjaväe biskviite ja suhkrut, mida ta seljas tõi hilja õhtul staa-pi. See oli esimene „soomus“.

Oli juba kaugelt üle poolöö, kui kahekesi A. Koer-niga püssid ja kott seljas sammusime kodu poole. Ühel uulitsanurgal kõitis meie tähelepanu hall kuulutus — see oli vabariigi kuulutamine — õigemini vabariigi va-litsuse koosseis. Raske on kirjeldada neid juubelda-vaid tundmusi, mis niisugusel hetkel valdavad noorte hinge. Oled nagu valmis kõigeiks.

*

Kui ma ei eksi, siis veel enne äraminekut staabist selgus, et madrustega tulevahetusel Merepuiesteel on langenud realkooli õpilane Moišneek. Punased tühjen-dades sadamatchaste ladusid olid avaldanud visa vas-tupanu ühele meie omakaitse salgale, kes püüdis val-lutada ladusid. Vallutamine ei läinud korda ja saatus nõudis vabariigi heaks esimest verd — noore kooliõpi-lase elu. Kuid see ei kohutanud tolleaegset tahtjõu-list ja ohvrimeelset õpilaskonda ja järgmisel päeval näeme neid jällegi tulevahetuses punastega. Juba va-bariigi rajamisel, seda rohkem vabadussõjas on õpilaskond pannud aluse määratuks jõuallikaks, millest voi-vad julgust, jõudu ja tahet ammutada mitmed põlved. Meie kool peab seda realiseerima. Tuleb nurka heita patsifistlikud ja humanitaarsed kasvatussihid, et pan-na alus jõulisele, julgele ja veelgi paremale õpilaskon-nale kui oli vabadussõjaaegne. Selleks on palju eeldusi, selleks on traditsioon. Iga õpilane koolis peaks täpselt teadma sõjas langenud endiste õpetajate ja õpilaste elulugu ja langemist, neid suuri ja õilsaid sihte, mida iga langeja endas kandis. Samuti peaksid kõik õpi-lased teadma neid lahinguid ja sõjakäike, millest nen-de kooli õpetajad ja õpilased on võtnud osa. Ei oleks nõutud liiga, kui õpetus sel alal algaks juba esimesest klassist peale ja kui endiste aegade tundmine muutuks õpilaskonna traditsiooniks, mille järele valvamine oleks nende endi püha kohus. Samuti poleks ülearune, kui vabadussõjas langenud endiste õpetajate ja õpilaste lan-gemispäeva iga aasta väärikalt mälestataks, sest lan-genute mälestus peab kustumatult püsima järgnevates põlvedes.

Sõjaline kasvatus koolides, andes õpilaskonnale relvakäsitamise ja taktikalise tegutsemise oskused, on kindlaks tagatiseks, et kui kord olukord sunniks õpi-laskonda jällegi haarama relvade järgi, siis nad kä-sitaksid neid teadlikult ja oskusega, mitte aga nagu meil vabadussõja ajal. Seega jääks ära hulk asjatuid

ohvreid ja moraalseid vapustusi, mis halvavalt mõju-vad just sõja ajal.

*

Järgmisel päeval vara-hommikul olime jällegi ko-hal. Ühinesin salgaga, mis kaudu Merepuiesteed läks sadama, et lüüa punased laevadele. Aeglaselt lähene-sime sadamale. Siin-seal lasti üksikuid pauke ja oli kuulda kuulide vingumist. Järjest edasi liikudes jõud-sime sadamasse. Eemalt paistis vene ristleja „Rjurik“. Asudes elevaatori juures tegi ta ettevalmistusi välja-sõiduks, mis oli nähtavasti seotud raskustega, kuna sa-dama basseini oli kaetud jääga. Aegajalt töötasid lae-va kahurid ja kuulipildujad. Varjasime endid punaste kuulide eest tollimaja ees sadamasillal olevate miiniank-rutega, mis näisid nagu selleks olevat loodud. Punaste kahurid olid suunatud laeva kohal tiirlevale saksa lennukile, mis kangekaelselt püüdis asetuda otse lae-va kohale. Ajuti kadus lennuk lõhkemiste suitsupilve-desse ja võis arvata, et nüüd-nüüd langeb ta alla, kuid varsti ilmus ta jällegi nähtavale, jatkates oma tiirlemist.

Asudes sadamasillal nägime korraga mööda Sada-ma tänavat lähenemas sakslasi, kes osavasti kasuta-des majade servasid, teeveeri, kraave jne. ettevaatli-kult lähenesid sadamale. Nende iseteadev kindel tegut-semine ja distsiplineeritud olek jättis kohe aukartust äratava mulje esmakordselt „lahinguolukorras“ viibi-vale õpilasele. Sakslased ei jäänud peatuma, vaid suundusid kohe edasi. Tulevahetusel punastega sai sur-ma üks sakslane. Samal ajal sakslased lõpetasid lask-mise ja keelsid selle ka meile. Nähtavasti olid nad venelastega saavutanud mingi kokkuleppe või kartsid sakslased, et laev hakkab pommitama linna ja sada-mat. See kartus oli ka täiesti põhjendatud, kuna raske oleks olnud soomuslaevale midagi teha väljasuurtükiga. milledega sakslaste esiosad olid varustatud. Pärast sakslaste saabumist hakkas „Rjurik“ end märgatavalt liigutama ning mõne aja pärast oli ta juba eemal-dunud elevaatorist. Liikumine oli aga väga aeglane, vaevalt märgatav.

Laskmise lõppedes suruti meid sadamast välja ja lõunaks või pealelõunaks olimegi juba rahulikkude pealtvaatajate seas, kelledest ühed vaimustusega, teised allasurunud meeolus võtsid vastu okupatsiooniväge. Sakslasi voolas linna kogu päev õhtu hiljani. Neid tuli kõikide Tallinna jooksvate maanteede kaudu. Rää-giti, et arvu suurendamiseks ühed ja samad kolonnid läbistades linna teist teed kaudu marssisid uuesti sisse, ratturid käsigranaatidega ja „hoch“-höigetega ees.

Peagi avaldati relvade äraandmise käsk. Siis hä-vitasime suurema osa oma varustusest. Ainult oma vene vintpüssi jätsin järele, ehkki laeta, mille ära küt-sin. Vintpüssi raua mässitult suurde paberirulli viisin koju Haapsalu, kus ta sakslaste äraminekul üle andsin kaitseliidule.

N. Rg.

VABADUSE EEST VÕITLEJA

Riigi aastapäeva puhul jookseb Tallinna kino „**Helioses**“ huvitavamaid ja haaravamaid filme Tirooli vabadusheitlustest. Olgugi et film kohalt ja mängult lavastatud teisel, tuletab ta igale tõsisele kodumaalasele meele tema kohust isamaa vastu. Sellest filmist on võtta palju eeskujut ja meelekindlust.

Toimetusele saadetud kirjandus

C. Collodi: Pinokkio. Puunuku seiklusi. Itaalia keelest tõlkinud B. Lauristin. Illustreerinud R. Kivit. Hind 2 kr. 50 s., köites 3 kr. Noor-Eesti kirjastus, Tartus.

See lasteraamat näitab, et osava kirjaniku sule all saab isegi puunukust jutukangelane, kellega võib kaasa nutta ja naerda. Selle puunuku seiklustes on mõnusa huumori kõrval ka palju õpetlikku väikestele võrukaeladele, eriti neile, kes püüavad olla sõnakuulmatud.

F. Tuglas: *Lisandeid Eesti Kirjameeste Seltsi ajaloole*. 40 lhk. Hind 50 s.

Peale Fr. Tuglase uurimuse „Eesti Kirjameeste Selts“ ilmumist sai üldsuse kasutusse prof. J. Köleri suur kirjakogu, mis sisaldas ka mitmesuguseid dokumente Eesti Kirjameeste Seltsi asjus. Need dokumendid pole ümber lükanud Fr. Tuglase uurimuses kinnistatud väiteid ja fakte, kuid nad sisaldavad siiski huvitavaid andmeid, mis täiendavad pilti. Käesolev vihik sisaldabki neid lisandeid, tuues ühtlasi 3 illust., nende hulgas üks esimesi eesti poliitilisi karikatuure (A. Grenzsteini pihta käiv).

Johannes Schütz: *Kaks leeri*. Luuletused. Hind Kr. 2.90. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus.

„Kaks leeri“ on raamat, mis haarab teravate üsikipiltidega meie ümber toimuvat elukeerist. Kuid see

pole objektiivselt ükskõikne elunähtuste kujutamine, vaid ideeline võitlus parema tuleviku eest. Autori ühiskondlik elutunne kujundab inimesi ja nende tegevust kindlas seoses üldsusega ja see annab raamatule läbituntud sotsiaalse tagapõhja. Haaravalt mitmekesine sisu on valatud uusrealistlikult dünaamilisse ja selgesse vormi.

Evald J. Voitk: *Kevadtuuli*. Luuletusi. Eesti Rahvuskirjanike Liidu kirjastus Tartus. Kaas ja kaunistused kunstnik Jaan Vahtralt. Lhk. 40. Hind kr. 1.—

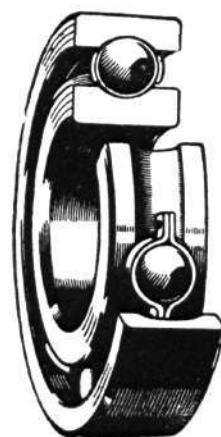
See on meie kultuuringides palju elevust tekitanud äsjaasutatud uue kirjanike liidu esimene väljaanne, sisaldades sellasena loomulikult ka rea isamaalikult meelestatud luuletusi, nagu: „Aeg verine, mil süda kisti pooleks“, „Vahekorrad“ j. t. Kogu koosneb kolmest osast: 1) Kevadtuuli; 2) Verised võitlused; 3) Tagasimineku.

H. Ch. Andersen: *Muinasjutud I*. Noor-Eesti kirjastus Tartus. Valik muinasjutte. Hind 1 kr. 45 senti.

Ei ole sobivamat kinki lastele, kui see valik daani kuulsale lastekirjaniku muinasjutte. Need on tõelised muinasjutud, kirjutatud äärmiselt arenenud ilumeele ja fantaasiaga; nende väärtust tõstavad hästiõnnestunud illustratsioonid E. Järv'elt.

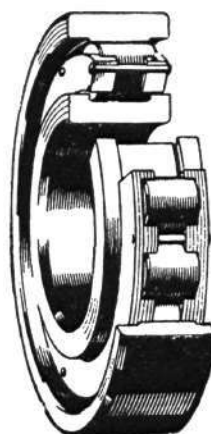
SKF

TÖÖSTUSES

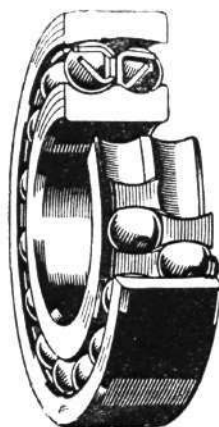
SKF

AUTOS

SKF

*MOOTOR-
RATTAS*

SAADAVAL
IGAL POOL

PEAESINDUS JA LADU

LINKE & MARTINSON

VENE T. 11 TALLINN, TELEF. 432-86

Paaditööstus

J. Kiil

Võtan tellimisi vastu igasuü mootor-, sõude-, purjepaate, süslade ja purjelahtide peale, ladus aere kõik mõõdud.

Kõiksuü paadi ja laeva remondid.

**Põhja t. 3.
Telefon 439-03.**

Käsmu Laevaomanikud

Korrespondent Reeder

Kapten O. Tiedemann

Kaubavedu oma aurikute, mootor-laevade ja purjekatega Eesti, Soome, Daani jne. sadamate ning Inglismaa ja kontinendi sadamate vahel.

Uus tän. 3. Tallinn Telegr. „Merimees“ Tel. { 450-82
450-56

Esimese järgu restoraan-kabaree-dancing

„MUST KASS“

Igal õhtul mängib Eesti kuulsaim orkester

Victor Kompe juhatusel.

16 veebruarist alates esinevad Soomest tagasi jõudnud grotesk tants-duett

Mizzi ja Ernst

Pr. V. Jürgenson — moodsad intiimlaulud

Pr. A. Lõbu — tants

Pr. A. Dubrovskaja — laul

Esimese järgu köök.

Eeskujulik teenimine.

Lõbus ja tujuküllane koosviibimine.

EESTI PIIMAÜHISUSTE LIIT

TALLINNAS, ESTONIA PUIESTEE Nr. 27
TEL. 460-01 TELEGR. AADR. „PIIL“

Tunnustatud headuses
LUX saadused, tasku-
lambi a n o o d-
patareid ja akkumulaa-
torid igal pool saadaval.

Akkumulaatori- & elemendi-
tehas

Konstantin Mühlwerk
Jaama t. 8. Tel. 306-67.

K/M. TH. KAARMANN

Suurim valik portselaanserviise Tal-
linna portselaanitööstusest „Dekor“
Kristall-, klaasmajatarbed.

Foto-ateljee

Kuninga 1.

TARTU LINNAPANK

Tartus, Raekoda, telefon 11-32.

Äriseis 1. jaanuariks 1934. a.

AKTIVA

PASSIVA

Kassa	Kr.	27.776,25
Hoiuarved	"	264.059,51
Väärtpaberid	"	9.520.—
Väärtused	"	956,60
Diskonteeritud vekslid	"	1.484.919,54
Tähtajalised laenud	"	105.849.—
Konto-korrentlaenud	"	417.197,78
Korrespondendid	"	36.595.—
Garantii-deebitorid	"	37.105,98
Mitmesugused deebitorid	"	7.000.—
Vallasvara	"	11.981,38
Muud aktivad	"	255,91
Kokku		Kr. 2.403.216,95

Põhikapital	Kr.	150.000.—
Tagavarakapital	"	15.205.—
Amortisatsioonikapital	"	5.615,88
Hoiusummad	"	2.077.144,92
Võlad teistes krediitasutustes	"	4,03
Korrespondendid	"	13.712,20
Väljaantud garantiid	"	37.105,98
Mitmesugused kreditorid	"	7.000.—
Tulud	"	16.075,25
Muud passivad	"	32.078,26
Puhaskasu	"	49.275,43
Kokku		Kr. 2.403.216,95

Arvete läbikäik 1933. a.	Kr.	37.768.592,96
Äriseis 1-ks veebruariks	"	2.540.811,45
Hoiusummad 1-ks veebruariks	"	2.188.523,23

Kindlustage

oma varandus ja elu

EESTI LLOYDIS

Kaitseliitlased!

Parimast paremad

on

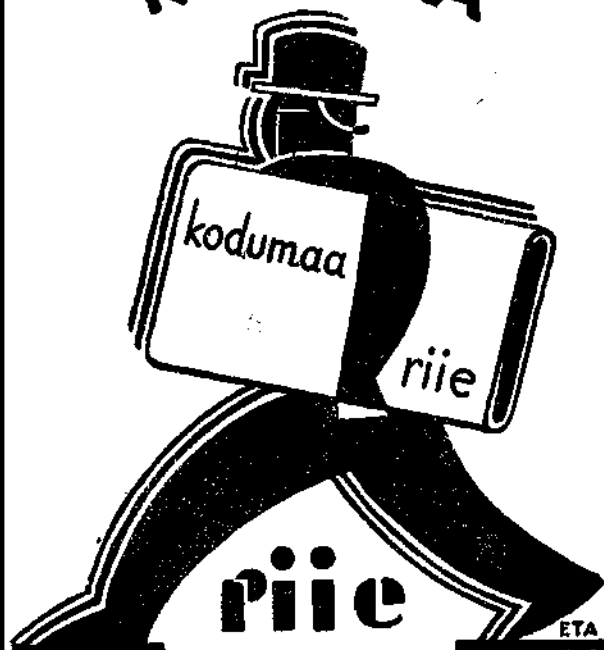
«TERVISE»

LIMONAADID.

Erne tün. 14. Telef. 463-35.

Tallinn.

KODUMAA

— olgu iga teadliku kodaniku hüüe! —

Kodumaa vabrikute
kalevid, puuvillased
riided, siid ja kunst-
siid ning niidid on
saadaval üle Eesti pa-
remates kauplustes.

SUURMÜÜGIKOHT

A-S. KREENBALT,

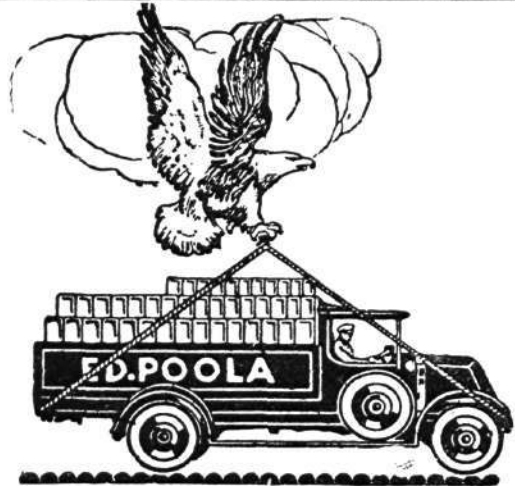
TALLINN.

LITOGRAAFIA

J. MÄNNIK & G. LINHOLM

Valmistab
kõiksuguseid värvilisi trükitöid.

ED. POOLA.

I-järgu transport-firma.

„Renault“ veoautod kandejõuga 1½ — 10 tonni õhukummidel võimaldavad veetavate asjade kiiret ja tervelt kohale transporteerimist.

Tellimisi võetakse vastu raskuse ning kauguse peale vaatamata igal kellaajal

Panga konto:

Tallinn Majaomanikkude Pank nr. 48

TALLINNAS, LAULUPEO T. 22.

Tel. 306-23, 306-24.

PÕLLUMEESTE KESKPANK

Tallinnas, Vabaduse puiestee nr. 1. E. Maakrediitseltsi majas.

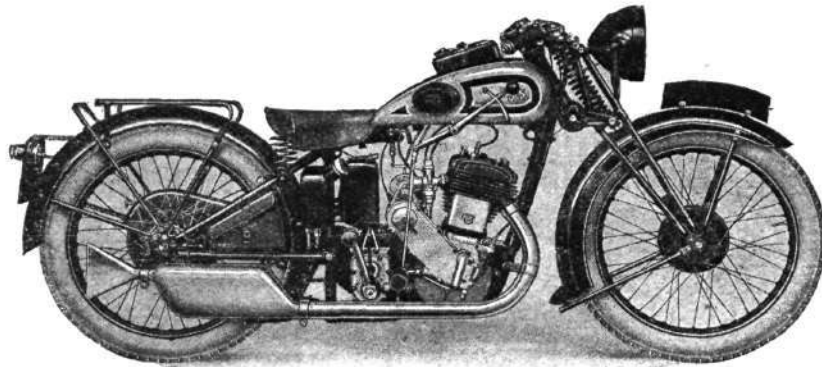
Telefonid: 444-36 ja 444-38.

Võtab raha hoiule, makstes hoiusummadelt kõrgeima intressi määra. **Annab laenusid** mitmesugusel kujul ja kindlustusel. **Müüb riigikassa pantkirju** — millega võib soodsalt tasuda asunikkude talude võlgasid. **Toimetab sissenõudmist** vekslite ja dokumentide järele. Saadab raha teistesse linnadesse ja rahvarikkamatesse kohtadesse.

Toimetab kõiki muid panga talitusi.

Põllumeeste Keskpanga liikmeiks on peremehed-kinnisvaraomanikud ja põllumajanduslikud ühisused.

JUHATUS.

Inglise mootorrattad **A. J. S.** ja **James.**
Inglise sõidu- ja kaubaautod **A U S T I N.**

A/S. Kapsi ja Ko.

Tallinn,

Harju tän. 46.

Põllumajanduse Pank.

Asukoht: Tartus, Suurturg 9, telef. juhatus 10-65, üld 50.

Arvete seis 31. jaanuaril 1934. a.

AKTIVA

PASSIVA

Kassa ja jooksvad arved teist. pankades	Kr. 155.724,85
Väärtp. ja osam. teist. asut.	„ 57.621,09
Laenud	„ 822.864,80
Riiklikud laenud	„ 8.408,84
Korrespondendid: „Loro“	„ 24.743,84
„Nostro“	„ 3.761,33
Vallasvara	„ 14.786,42
Ärikulud ja maksetud 0/0 0/0	„ 4.985,14
Garantiide deebitorid	„ 4.150.—
Muud aktivad	„ 5.008,87

Kr. 1.102.055,18

Osa- ja muud kapitalid	Kr. 98.864,34
Hoiusummad: tähtjalised Kr. 394.177,30	„
jooksvad „ 474.207,21	„ 868.384,51
Riikl. võlad Pikalaenu P.	„ 10.225.—
K/korrent arve Eesti Panga Tartu osak.	„ 35.798,60
Korrespondendid: „Loro“	„ 2.693,06
„Nostro“	„ 29.992,45
Saadud 0/0 0/0 ja komisjon	„ 9.289,78
Vekslite rediskont	„ 25.330,05
Väljaantud garantiid	„ 4.150.—
Muud passivad	„ 17.327,39

Kr. 1.102.055,18

Pank võtab raha hoiule ajakohase 0/0, annab laenusid 6¹/₂—7⁰/₀, ostab ja müüb E. V. Riigikassa pantkirju, millega võib soodsalt tasuda asunikku talude võlgu ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades. Pangal tulekindel varakamber. Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühisused ja omavalitsusasutused.

Panga juures **E. O. Kinnitusselts „OMA“** agentuur.

Juhatus.

Binglei I b. tsingitud katuseplekki.
Poola tsingitud plekki
(ei viska tsinki maha, hästi pehme).
Musta plekki 10 nl. kuni 20 nl.
Valget plekki kõiki sorte.

Inglistina, seatina, vitsrauda.
Söögiõli. Itaalia tomatpüreed.

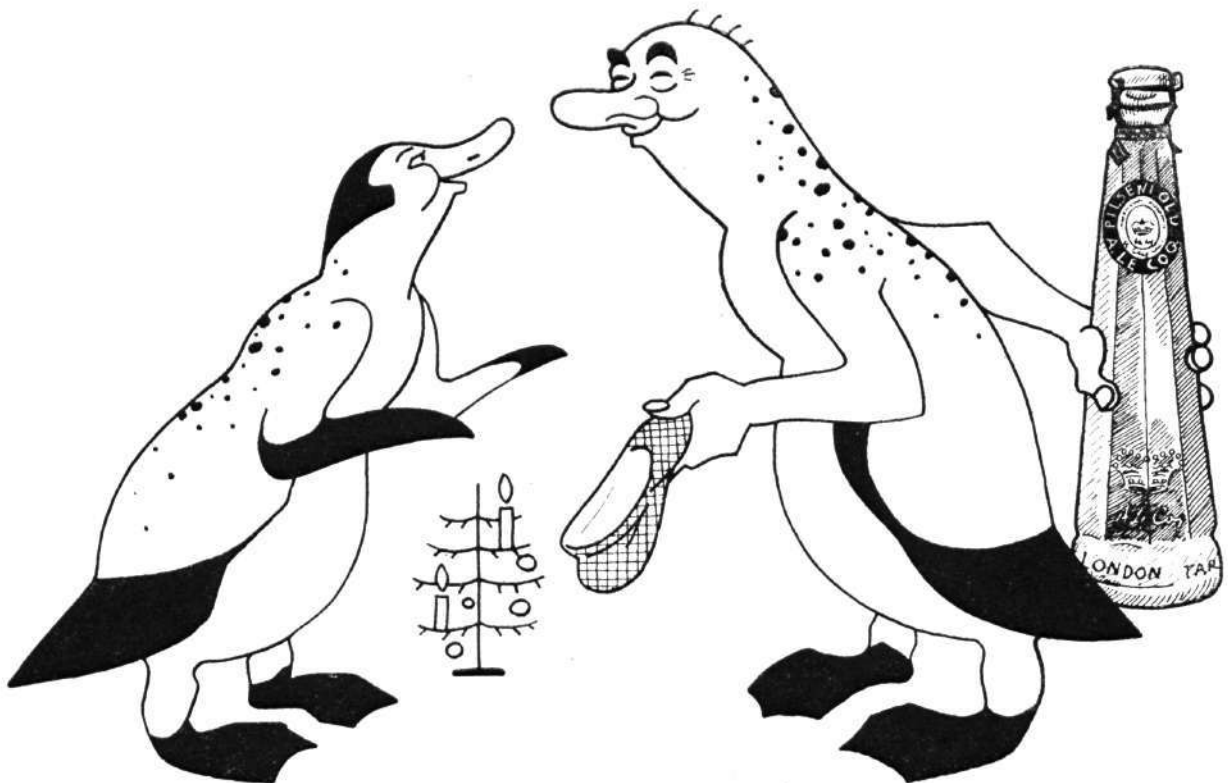
Soovitab

V. VUNDER

Suur Patarei tän. 6.

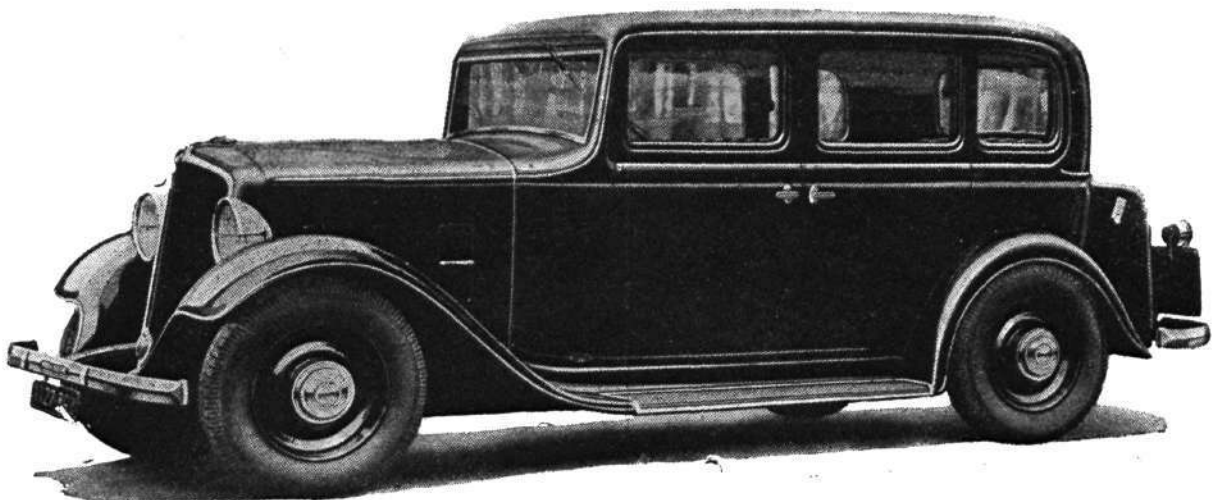
**TARTU
MAJAOMANIKKUDE PANK**

Tartus,
Suurturg 7, oma majas.
Kõnetraat 650.

*Meie sõbrad Märt ja Miina - mõlemad ei võta viina
nagu iga maia-smokk, joovad ainult „A. Le Coq“!*

„RENAULT“ autod

Uued mudelid 1934.

6 H. P. „Monaquaire“

8 H. P. „Primaquaire“

Uued jooned. Aerodünaamilised kered.
Suur valik veoautode- ja autobuste schassiid.

EESTI TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE AGENTUURIDE BÜROO.

Tallinn, B. SABSAY & Ko. Kuninga 5,

Telefon: 435-72 ja 465-00